

MEDYA VE BITCOİN'İN DANSI

BITCOİN DÜŞECEK Mİ? YÜKSELECEK Mİ?

DR. TAYLAN YİĞİT KANDEMİR

MEDYA VE BITCOIN'İN DANSI

BITCOIN DÜŞECEK Mİ? YÜKSELECEK Mİ?

DR. TAYLAN YİĞİT KANDEMİR

EĞİTİM
yayınevi

Bitcoin Düşecek mi? Yüksелеcek mi? MEDYA VE BİTCOİN'İN DANSI

Dr. Taylan Yiğit Kandemir

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğın (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 47830

E-ISBN: 978-625-6658-91-2

1. Baskı, Haziran 2024

Baskı Cilt

Repro Bir Matbaacılık

İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1514 Cad. No: 23-25 Yenimahalle/Ankara

Matbaa Sertifika No: 47381

Kütüphane Kimlik Kartı

Bitcoin Düşecek mi? Yükselinecek mi? MEDYA VE BİTCOİN'İN DANSI

Dr. Taylan Yiğit Kandemir

X+138 s., 160x240 mm

Kaynakça var, dizin yok.

E-ISBN: 978-625-6658-91-2

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Eğitim Publishing Group, Inc. P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

İÇİNDEKİLER

Taylan YİĞİT KANDEMİR.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
Bitcoin'in Problemlili Yüzü.....	3
Bitcoin Ekonomi Haberlerinin Arka Bahçesi.....	4
Sorularla Bitcoin Haberlerini Anlamak.....	5
PARANIN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ.....	7
Paranın Tarihsel Süreci ve İşlevleri.....	7
Paranın Dijitalleşmesi.....	10
Para ve Güven İlişkisi: Para Birimi.....	11
Para Birimleri ve Kripto Paranın Dinamiği.....	12
Kripto Paranın Yapısı: Ademi-Merkeziyetçi Yapıyı Anlamak.....	13
Ademi-Merkeziyetçi Para: Bitcoin.....	13
Bitcoin'in İşeyişi: Blok Zincir.....	14
EKONOMİ HABERLERİ DEZENFORMASYON VE YENİ MEDYA İLİŞKİSİ ...	17
Haber ve Habercilik Kavramları.....	17
Ekonomi Haberi/Haberciliği Kavramı.....	20
Ekonomi Haberciliği ve Kamusal Sorumluluk.....	23
Ekonomi Haberlerinde Dezenformasyon Tehlikesi.....	24
Dezenformasyonun Tarihi ve Dezenformasyon Taktikleri.....	27
Tarihsel Süreçte Ekonomi Haber/Haberciliğinin Ortaya Çıkışı ve Kullanımı.....	30
Ekonomi Haberciliği Türleri.....	36
Makro Ekonomi Haberleri.....	36
Mikroekonomi Haberleri.....	37
Magazinsel Ekonomi Haberleri.....	38
İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEKİ DEVRİMİN EKONOMİ HABERLERİNE ETKİSİ.....	39
İletişim Teknolojileri, Haber ve Ağ.....	39
Hedefli Reklamlar.....	41
Haber Sitelerinin Kullanıcıya Özel Seçenekleri.....	43
Kullanıcı Navigasyonu Çerezler.....	44

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİYLE ÜRETİLEN HABERİN YAPISINA MEDYA YAKLAŞIMLARI VE KURAMLARIYLA BAKMAK	47
Bitcoin Haberleri Ekseninde Yeni Medya’da Sahiplik ve Ekonomi Politik	49
Bitcoin Ekonomi Haberlerine Antonio Gramsci’nin Hegemonya Kavramsallaştırması ile Bakmak	53
Bitcoin Ekonomi Haberlerinde “Rıza İmalatı”	55
Althusserci Bir Sentez: Bitcoin İdeolojik Bir Aygıt Olabilir mi?.....	58
Kripto Para Çağında Emegın Dönüşümü: Bitcoin ve Dijital Emek	60
HABER İNCELEME YÖNTEM VE MODEL ÖNERİSİ	63
Yapısal İçerik Analizi Modeli	63
Haberin başlığı	65
Haberin atmosferi.....	66
Seçilmiş sözcükler	66
Haberin görseli	66
Dijital Gazete Evreninde Örneklem Seçimi	68
BITCOİN HABER METİNLERİ ANALİZİ	77
Sabah Gazetesi Haber Analizi	77
Haber başlığı	77
Haberin atmosferi	78
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	81
Haberin görseli.....	82
Sabah Gazetesi Haber Analizi	83
Haberin başlığı.....	83
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	84
Haberin Atmosferi	84
Haberin görseli.....	85
Sabah Gazetesi Haber Analizi	85
Haberin başlığı.....	85
Haberin atmosferi	86
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	86
Haberin görseli.....	87
Sabah Gazetesi Haber Analizi	87
Haberin başlığı.....	87
Haberin atmosferi	87
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	88
Haberin görseli.....	88

Sabah Gazetesi Haber Analizi	89
Haberin Başlığı	89
Haberin atmosferi	90
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	90
Haberin görseli	91
Sabah Gazetesi Haber Analizi	92
Diken Gazetesi Haber Analizi	92
Haberin başlığı	92
Haberin atmosferi	92
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	93
Haberin görseli	93
Diken Gazetesi Haber Analizi	94
Haberin Başlığı	94
Seçilmiş Sözcükler Yatırım Aracı ve İflas Kelimeleri	95
Haberin Görseli	95
Diken Gazetesi Haber Analizi	95
Haberin başlığı	95
Haberin atmosferi	96
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	97
Haberin görseli	97
Diken Gazetesi Haber Analizi	98
Haberin başlığı	98
Haberin Atmosferi	98
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	98
Haberin Görseli	99
Diken Gazetesi Haber Analizi	99
Haberin başlığı	99
Haberin atmosferi	100
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	102
Haberin görseli	102
Diken Gazetesi Haber Analizi	103
Haberin başlığı	103
Haberin atmosferi	103
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri	104
Haberin görseli	104
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	105
Haberin başlığı	105
Haberin atmosferi	105

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	106
Haberin görseli.....	106
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	107
Haberin başlığı.....	107
Haberin atmosferi	107
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	108
Haberin görseli.....	108
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	109
Haberin başlığı.....	109
Haberin atmosferi	109
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	110
Haberin görseli.....	110
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	111
Haberin başlığı.....	111
Haberin atmosferi	111
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	112
Haberin görseli.....	112
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	113
Haberin başlığı.....	113
Haberin atmosferi	113
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	114
Haberin görseli.....	114
Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi	115
Haberin başlığı.....	115
Haberin atmosferi	115
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	116
Haberin görseli.....	116
Duvar Gazetesi Haber Analizi	117
Haberin başlığı.....	117
Haberin atmosferi	117
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	118
Haberin görseli.....	119
Duvar Gazetesi Haber Analizi	119
Haberin başlığı.....	119
Haberin atmosferi	120
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	120
Haberin görseli.....	120

Duvar Gazetesi Haber Analizi	122
Haberin başlığı.....	122
Haberin atmosferi	122
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	122
Haberin görseli.....	123
Duvar Gazetesi Haber Analizi	123
Haberin başlığı.....	123
Haberin atmosferi	124
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	125
Haberin görseli.....	125
Duvar Gazetesi Haber Analizi	125
Haberin başlığı.....	125
Haberin atmosferi	126
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	127
Haberin görseli.....	128
Duvar Gazetesi Haber Analizi	128
Haberin başlığı.....	128
Haberin atmosferi	129
Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri.....	129
Haberin görseli.....	129
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA	134

DR. TAYLAN YİĞİT KANDEMİR

Taylan Yiğit Kandemir, 1977 yılında İstanbul'da doğdu. Eğitim hayatına Kabataş Erkek Lisesi'nde başlayarak, 1994 yılında buradan mezun oldu. Gazetecilik tutkusunu İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nde sürdürdü ve 1999 yılında lisans eğitimini tamamladı. Akademik yolculuğuna aynı üniversitenin İşletme Bölümü'nde MBA programında devam ederek, 2007-2009 yılları arasında yüksek lisansını bitirdi.

Bilgi ve tecrübesini daha da geliştirmek için Amerika'ya giderek Long Island University'de ikinci yüksek lisansını tamamladı ve 2015 yılında Media Arts Bölümü'nden mezun oldu. Akademik kariyerine 2019 yılında başladığı Maltepe Üniversitesi İletişim Bilimleri Doktora programı ile devam eden Kandemir, 2023 yılında doktor unvanını kazandı.

Kariyeri boyunca pek çok programın yapım ve yayın aşamasında görev alan Taylan Yiğit Kandemir, şu an TRT'de haber program yapımcısı olarak mesleğini sürdürmektedir. Medya dünyasında sağlam adımlarla ilerleyen Kandemir, bilgi ve deneyimlerini geniş kitlelere aktarmaya devam etmektedir.

ÖNSÖZ

Teknolojinin gelişmesiyle beraber ekonomi haberlerinin aktarılma araçları ve ekonominin temel fonksiyonları köklü bir değişime uğramıştır. Ekonomi bilgisinin topluma açıklandığı araç; basılı gazetelerden internet ortamına kayarken, ekonominin temel aracı para da basılı formundan dijital bir forma kavuşmuştur. Bu durum ekonomiyi, aktarılma biçimini, yatırımları, yatırımların sonuçlarını, bireylerin yaşam tarzını aynı zamanda ekonomi haberlerinin üretim ve tüketim biçimini etkilemekte ve değiştirmektedir. Gündeme geldiği ilk andan itibaren popüler bir kripto para olan Bitcoin'in alım ve satımında medyadaki ekonomi haberleri fazlasıyla etkili olmuştur. Ekonomi haberlerinin işleyiş biçimini ve Bitcoin'in sistem içerisindeki yerini kavrama amacıyla olan bu kitap, ekonomi gazeteciliğinin ve kripto paranın ilişkisini tartışma çabasıdır.

Elinizdeki bu kitap, Maltepe Üniversitesi, İletişim Bilimleri bölümünce kabul edilen "Bitcoin Örneğinde Kripto Para Haberlerinin Yapısal Özellikleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesi günümüzde ekonominin kendisini, işleme biçimini, dolayısıyla ekonomi haberciliğinin yapısını değiştirmiştir. Teknoloji, tüm ticari işlemler, eğitim, mal ve hizmet satışı, eğlence gibi pek çok günlük yaşam biçimini doğrudan etkilemektedir. Önemli olan, teknolojinin merkezileşmesiyle birlikte içerisinde olan her şeyin, teknolojinin bir uzantısı haline gelerek değişmesidir. Tezin temel konusunu oluşturan “paranın yapısı,” “ekonomi haberciliği” dolayısıyla “ekonomi haberlerinde paranın sunuluş biçimi” de bu değişimden etkilenmiştir. Değişim aracı olan para, geleneksel formundan kurtularak sanal gerçeklikte var olan bir hale gelmiştir. Bu tezin örneklemini oluşturan “Bitcoin,” teknolojik bir alt yapının yani “blokzincirin” de kullanımını gerektirmektedir. Bu sayede fiziksel olmayan para, blokzincir aracılığıyla görüntülenmekte, işlem sağlanmakta ya da aktarılmaktadır. Bunun sonucunda para, bir değer olarak işleme tabi hale gelmektedir. Böylece para, fiziksel formundan uzaklaşarak teknolojinin bir uzantısı olarak tanımlanabilecek bir sistemin içerisine yerleştirilmiştir. Bu tez, bu değişimin kapitalist sistemin üretim sürecinin bir parçası olduğunu ileri sürmektedir.

Diğer bir nokta ise ekonomi haberciliğinde meydana gelen değişimle “hedef kitleye erişme yöntemi,” “içerik yaratımı” ve “hedef kitleye aktarım biçimi” geleneksel gazeteciliğe göre oldukça farklılaşmıştır. Dijitalleşmeyle birlikte erişilebilirliğin kolaylaşması, gazete ve ekonomi haberlerinin ekran içinde tek tuş ile erişiminin mümkün olduğu bir hale getirmiştir. Haberin bu yeni durumu, içeriğin sayısının artmasını sağlamak ile bireylerin kendisinin de habere dahil olduğu aktif kullanıcıyı ortaya çıkarmıştır. Bireyler, online platformlarda okudukları bir habere yorum yapabilmekte, haberi beğenebilmekte ya da içeriğe kendileri katkı sağlayabilmektedirler. Televizyon haberciliğinde ya da gazete haberciliğinde olduğu gibi medya şirketi haberin içeriğini belirliyorsa,

teknoloji şirketlerine ait platformlarda veya teknoloji şirketlerinin finanse ettiği medya platformları da haberin içeriğini belirleyebilmektedir.

Öte yandan, günümüzde kapitalizmin genişleyerek yeni bir biçime ulaştığı bir ortamda, Bitcoin'i ekonomi politik bir çerçeveden ele almak, önemli bir kavrama noktasını oluşturmaktadır. Ekonominin ağ üzerinden işleyişi, ekonomi haberciliğini de bir meta üretim alanı olarak kapitalizmin içerisinde düşündürmektedir. Bitcoin ekonomi haberleri de oldukça hızlı bir şekilde üretilmekte ve olası yatırımcılara sunulmaktadır. Olası yatırımcının haber sitesinde sürekli online olması, başka kullanıcılara paylaşması, yorum yapması ya da habere sadece tıklaması bile haber sitesinin kar elde etmesini sağlamaktadır. Burada ekonomi haberleri, kullanıcıyı aydınlatma, bilgi aktarma görevinin yanı sıra bir meta olarak sermaye sahibinin kar sağlanmasına hizmet etmektedir. Bitcoin haberleri bir mal olarak düşünüldüğünde, haber sitesi malın üretim ve tüketim alanı olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, Bitcoin'in üreticileri ve Bitcoin'i finanse eden çok uluslu şirketler aynı zamanda haber siteleriyle de işbirliği yapabilmektedirler. Dolayısıyla günümüzde ekonomi haberlerinin gelmiş olduğu konumu anlamak, yani ekonomi haberinin üretim sürecini anlamak aynı zamanda haberin arkasındaki ekonomi politik yapının dijital kapitalizm ile ilişkisini anlamakla mümkün görünmektedir.

Bitcoin merkezi olmayan dijital bir para olarak öne çıkmaktadır. Dijital cüzdan olarak tanımlanan sanal bir hesapta biriktirilebilen bu para, henüz devlet kontrolünde değildir. Paranın devlet kontrolünde olmaması, Bitcoin'in özgürleştirici yeni bir para birimi olduğu düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Ekonomi haber sitelerinde kripto paralarla ilgili olumlu içeriklerin üretilmesi ve Bitcoin'in sempatik gösterilme çabası bu düşünceyi tartışılır hale getirmektedir. Dolayısıyla buradan, "Kripto para medya tarafından kamuoyunun nasıl gündemine gelip kullanımına sunuluyor?" ve "Medya oynadığı rol ile Bitcoin'i nasıl çerçevelemektedir?" sorularına cevap aranmıştır. Bunun için önce paranın ne olduğu, teknolojiyle birlikte fiziksel paranın nasıl değiştiği anlatılmıştır. Sonrasında dijital para, kripto para birimleri, kripto para, blok zincir, Bitcoin gibi kavramlar ile ilgili bir literatür çalışması yapılmıştır. Burada dijital para sisteminin nasıl kullanıldığı, işlediği açıklanmıştır.

Devamında haber, habercilik, ekonomi haberleri/haberciliğinin ne olduğu, nasıl işlediği ve kurumsal yapısı incelenmiştir. Burada ekonomi basınının ortaya çıkışı gibi temel meselelere değinilmiştir. Ekonomi basınının işlevlerine liberal çerçeveden ve eleştirel çerçeveden karşılaştırmalı olarak bakılmıştır. Ekonomi haberlerinin tarihsel süreci, türleri açıklanmıştır. Burada medyanın haber üretme sürecini anlamak için "dezenformasyon" kavramına bakılmış, dezenformasyon yöntemleri incelenmiştir. Böylece haberin nasıl

üretildiği görünür kılınarak Bitcoin haberlerinin nasıl üretildiğinin, Bitcoin haberlerinde dezenformasyon olup olmadığının anlaşılması için bir anahtar oluşturulmuştur. Devamında Bitcoin haberleri dijitalleşmenin sonucunda var olduğu için, dijital teknoloji alanının bir ürünü olarak ele alınmıştır. Bu açıdan ekonomi haberleri ve dijital teknolojilerin yapısı açıklanmış, küresel kapitalizm ile ilişkisi ele alınmıştır. “Bitcoin haberleri” ve “ağın yapısı” beraber düşünülerek tartışılmıştır. Bu tartışmaya “eleştirel yaklaşımlar” ile dayanak sunulmuştur.

Çalışmada araştırma yöntemi olarak içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. Burada bir model önerisi sunulmuştur. İçerik analizi, Ackland'ın belirttiği biçimde kategori şeklinde verilerin sadeleştirilmesi biçiminde yapılmıştır. Verilerin sadeleştirilmesi biçiminde ilerleyen kategori ile içerik analizi gerçekleştirme çabasının bir ürünü olarak; “haber başlığı, haberin atmosferi, kullanılan sözcüler (iflas ve yatırım vb.) ve haberin görseli” parametreleri belirlenmiştir. Bu parametreler, modelde önerilen ve analizin gerçekleştirileceği dört kategoriyi tanımlamaktadır. Çalışmada ekonomi haberleri çalışmanın evrenini oluşturmaktadır; bu haberler daha da özelleştirilerek; Bitcoin haberlerinin metinsel ve görsel incelenmesi yapılmıştır. Bu incelemeler için “Sabah, Diken, Yeni Akit, Duvar” gazeteleri kullanılmıştır. Bu örneklem üzerinden internet haber sitelerindeki Bitcoin içerikli “2022 ve 2023 yılları” arasındaki “yirmi dört ekonomi haberinin” içerik analizi yapılmıştır. Sonrasında ise belirlenmiş olan araştırma sorularının doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir.

Bitcoin'in Problemlili Yüzü

Ekonomi, toplumsal yaşamı biçimlendirmektedir. Bu nedenle toplumun tüm kesimleri, hayatlarını düzenlemede ve karar vermede ihtiyaç duydukları için ekonomi haberlerini takip etmektedirler. Ekonomi alanında son yıllarda daha önce hiç bilinmeyen ya da çok az kişinin haberdar olduğu yeni olgularla karşılaşmaktadır. Bu olgulara ilişkin bilgiler, öncelikle ekonomi habercileri ve ekonomi medyası tarafından bireylere aktarılmaktadır. Bireyler de bu haberlerden aldıkları enformasyona göre ekonomiye ilişkin kararlar vermektedir. Bu açıdan halkın yaşamı için ekonomi haberlerinin içeriği hayati bir konudur.

Kripto para neden üretilmektedir? Kripto para haberleri neden sürekli medya da dolaşmaktadır? Neden yeni bir para birimi olarak dijital birimler çıktı? Kripto paralar, bu çalışma için Bitcoin'in sermayenin ve kapitalizmin devamlılığının sağlanmasının bir aracı olarak; insanların yaşamlarına medya aracılığı ile (ekonomi haberleri ile) entegre edilmesi çalışmanın temel problemidir. Bu durum, kapitalizmin işleme biçiminin bir kolu olarak açıklanabilir. Fiziksel mal üretimi yerine soyut, sanal, elle tutulmayan

sistemler ve mallar üretilmektedir. Yaşamın ve iş yapmanın biçimi değişmiştir. İş dünyası dijitale kaymıştır. Malın cinsi dijitalleşmiş ve ticaret dijital hale gelmiştir. Bunun içinde paranın da yapısının işleme koyulma ve aktarılma biçimlerinin değişmesi gerekmektedir. Kapitalizmin devamlılığı sürecinde kripto para yeni bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji, veri, bilişim, Facebook, vb. sosyal ağlar bu yeni alanların parçalarıdır. Bu nedenle sistem parayı da dijital bir forma çevirmiştir. Bu durum kripto paranın bireyleri sanal bir çerçeveye hapsedmesine neden olmaktadır. Sistem, dijital dünyaya insanı bağımlı kılmakta, dijital oyunlarda dijital para kazanmak için insanlar vakitlerini harcamaktadır. Kripto para haberlerinin ve reklamlarının medya aracılığı ile insanların gözüne sokulmasıyla (gerek gazetelerin web sitelerindeki Bitcoin haberleri gerek sosyal ağlarda yayılan ekonomi haberleri) insanlar gerçeklerden uzaklaştırılıp yabancılaştırılmaktadır. Kapitalist sistem nasıl işçinin fiziksel olarak emeğini kullanıyorsa, şimdi de bu yolla ekranlardaki insanları zihin emeklerini kullanmak istemektedir. İnsanlar çalışarak iyi bir yaşama sahip olamayacaklarını bildiklerinden kripto paraya fazla ilgi gösterip yatırım yapmaktadırlar. Dijital para, insanlara kar edebilme imkanı sunmaktadır. Burada insanlar dijital emek üreten durumundadırlar.

Bitcoin Ekonomi Haberlerinin Arka Bahçesi

Bu çalışmanın amacı, öncelikle ekonomi haberciliği alanının temel özelliklerini ve haber kuramları bağlamında işlevini ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde, çalışmada yeni olguların, örneğin kripto para ve Bitcoin gibi, bireyler tarafından nasıl öğrenildiğinde medyanın, habercilik anlamında hangi anlayış ve bakış açısıyla haber ürettiği detaylı bir analize tabi tutulmaktadır. Ayrıca, çalışmanın hedefi, kullanıcıların algılarının Bitcoin ekonomi haberleri aracılığıyla nasıl oluşturulduğunu göstermektir.

Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın sonunda yanıtlanmak üzere iki temel araştırma sorusu belirlenmiştir:

1. Kripto para, medya tarafından kamuoyunun gündemine nasıl getirilmekte ve kullanımına sunulmaktadır?
2. Medya, oynadığı rol ile Bitcoin'i nasıl çerçevelemektedir?

Ekonomi haberciliği, hayatın ekonomiye ilişkin yönlerini ele alan ve haber değeri taşıyan olayları ele alma konusunda uzmanlık gerektiren bir alandır. Ekonomi haberciliğinin tarafsız, objektif ve yansız bir şekilde sürdürülmesi önemlidir; piyasada yer alan güç odaklarının etkisinden bağımsız olarak, yatırımcıların çıkarlarını gözeterik gerçek dışı bilgi verilmemelidir. Piyasalar, hem yatırım araçları hem de yatırımcılar açısından ve aynı zamanda makro-ekonomik düzeyde ülke ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Kripto paranın hayatımıza girmesiyle birlikte gelecekte kripto para haberlerinin

habercilikte daha yaygın hale gelmesi ve ekonomi haberciliğinde daha önemli bir rol oynaması öngörülmektedir. Bu nedenle kripto para konusunun seçilmesi önemli görülmektedir.

Dijitalleşme ile hayatımıza giren bu kripto konusu, toplumun yaşamının temel belirleyicilerinden olan ekonominin bağlı olduğu bir konu olarak oldukça önemlidir. Başka bir nokta ise medya da sunulan Bitcoin ekonomi haberlerinin içeriğinin hangi ölçüde ve nasıl oluşturulduğunun anlaşılması, haber içeriğinin altındaki açık olmayan metinlerin açıklığa kavuşturulması ve bunun bir sonucu olarak bireyleri nasıl etkilediğinin analiz edilmesi açısından önemlidir.

Sorularla Bitcoin Haberlerini Anlamak

Bu kitap bazı sorular ışığında yazılmıştır. Bu sorular şu şekildedir; Bitcoin ekonomi haberleri, kullanıcılara Bitcoin'in olumlu yönlerini mi yansıtmaktadır, yoksa olumsuz söylemlere mi ağırlık vermektedir? Haberlerin içeriği tarafsız bir perspektife sahip midir, yoksa belirli bir yöne çekilmekte midir? Bitcoin haberlerinde abartılmış yorumlar içerme eğilimi var mıdır ve bu yorumlar gerçekleri yansıtmaktan uzak mıdır? Kullanılan kelimeler, Bitcoin haberlerinde hangi tür duygu ve etkileşimleri çağrıştırmaktadır? Bitcoin haberleri, kullanıcıları Bitcoin alımına yönlendirecek şekilde tasarlanmış mesajlar içerir mi? Bitcoin haber içerikleri, dezenformasyon unsurları içermekte midir ve gerçek dışı bilgiler barındırabilir mi? Bitcoin haberleri, kullanıcılara zenginlik hayalleri satarak bir tür motivasyon sağlamaya yönelik midir? Bitcoin haberlerini okuyan kullanıcılar, hangi tür emekleri üretmeye yönlendirilir ve bu emekler hangi sonuçları doğurabilir? Son olarak, Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir ve toplumsal perspektifte nasıl bir etki yaratır?

PARANIN DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜ

Paranın Tarihsel Süreci ve İşlevleri

Gündelik yaşamda para, herkesin kullandığı ve ihtiyaç duyduğu bir meta olarak önem taşımaktadır. Tüm gündelik yaşam pratiği, paranın çevresinde kurulmuş olsa da, “tarihsel koşulların bir ürünü” olarak paranın ne olduğu, kullanım biçimi ve işletim sistemi değişmektedir. Para kavramının ne zaman kullanıldığı ve kavramın köklerinin neye dayandığını anlamak açısından önemlidir. Kavramın kökeni Roma’ya, Capitonline’a uzanmaktadır. Burada para, mitolojik bazı inanışlarla ilişkilendirilmiştir. Para kavramı, Juno ismindeki bir tapınağın para ile olan anlamına dayanmaktadır. Juno, “Etrüsk mitolojisinde” tanrıça olan ve “Moneta” ve “Uni”den türetilmektedir. Juno, Roma’nın ekonomisine karşı bir kalkan görevi görürken, Moneta da zenginliğin tanrısını tanımlamaktadır. Mal ve mülk ile ilişkilendirilmiştir. Uni birliği ve tekliği açıklarken, “moneres”den türetilen Moneta benzersiz anlamına gelmektedir. (Hasan, 2015, s.8-9).

Paranın ne zaman ortaya çıktığı, onun ne olduğunun anlaşılması açısından da bilgi vermektedir. Burada iki farklı şekilde bir değerlendirme yapılabilir. İlk olarak, paranın başlangıcını Aristoteles’e kadar götürmek mümkündür. Aristo; “Bir ülkenin halkı diğer ülkelerinkine daha bağımlı hale geldikçe, ihtiyacı olan şeyleri ithal ettiklerinde ve ellerinde olan fazla malları ihraç ettiklerinde, para kaçınılmaz olarak kullanılmaya başlandı” demiştir. Metalistlere göre, paraya bu rol yüklendikten sonra takası gerçekleştirmek için bir nesne olarak kullanıldıktan sonra borç kavramı oluşmuştur. Diğer yandan, chartalistlere göre paranın başlangıcı oldukça belirsizdir. Takas işlemi görmezden gelinmiştir. Burada yükümlülükler veya borçlar için belirli türden davranış kuralları mevcuttur. Onlara göre paradan önce borç olgusu bulunmaktadır.

Yapılan hatalı bir davranış sebebiyle karşılığı olarak borç ortaya atılmış, zamanla borcu olarak yirmi keçi -yerine para ortaya çıkmıştır. (Vigna ve J. Casey, 2020, s. 47-48).

İnsanlar var olduğu ilk dönemlerden itibaren ürettikleri bir takım malları değiş tokuş yapabilmek için farklı yöntemler kullanmışlardır. Bir malı farklı bir malla değiştirerek, yani takas yöntemiyle bedelinin karşılığı sağlanmıştır. Bu durum, geçmişteki manasıyla bugünkü anlamda ödeme sisteminin bir formunu temsil etmektedir. Takas işleminde insanlar, paraya ihtiyaç duymadan kendilerinde olmayan bir şeye sahip olmak için başka bir mal vererek istediklerine sahip olmuşlardır. Değerli madenlerin kullanımı sonraki süreçlerde takas yönteminin yerini almıştır. Daha sonra ise fiziksel para bir ödeme yöntemi olarak kullanılmaya başlanmıştır. (Elmas ve Aydın, 2021, s. 253). Ticaretin gelişmesi ve yayılması için gerekli olan, insanlığın en eski icatlarından biri olarak kabul edilen paranın zaman içinde kullanılma ve yayılma şeklini değişiklikler ortaya çıkarmıştır. (Viphindrartin ve Wilantari, 2020, s. 19). Ekonomik yapının değişmesi ile birlikte, madenler yerine kağıt paraya doğru bir dönüşüm gerçekleşmiştir. 18. yüzyıl ile birlikte kağıt paraların piyasada kullanımına başlanmıştır. Kağıt paranın üretim işlemini gerçekleştirmek için devlete bağlı olarak bir merkez bankası kurulmuştur. Merkez bankası, paranın üretiminde bir kontrol aracı olarak işlev görmeye başlamıştır. (Keskin, 2020).

Paranın doğası üzerinde yüzyıllardır süren bir tartışma vardır. Buradaki iki uçlu tartışmanın ilki, parayı mal veya hizmetleri satın alan bir nesne, önceden var olan bir şey olarak kavrayarak; diğer taraf ise paranın chartalist tarafına vurgu yapmaktadır. Paranın nesne olarak görülmesi, takas işlemlerinde kullanılmasıyla tanımlanabilir. Takas sırasında herhangi bir malın kullanımı yerine, malzeme aracılığıyla üretilmiş paranın kullanımı sağlanmaktadır. Bu paraya olan metalist bakışı tanımlamaktadır. Diğer görüş ise paranın asıl değerinin devletin gücü ile meşru olduğunu savunmaktadır. Devlet vergileri bu para cinsinden toplar ve ödemeleri bununla yapmaktadır. Borç ve krediler verilip, ödenerek karşılanmaktadır; böylece paranın değişimi sağlanmaktadır. (Vigna ve Casey, 2020, s. 45).

Öte yandan, ulus devlet, paranın üretim işleyiş ve kontrol gücünü kurmuş olduğu bir kurum ile kontrolü altına almıştır. Ulus devletin yapısını tanımlayan önemli özelliklerden biri de, paranın üretim ve işleyişinin kontrol edilmesinin hakimiyetidir. Ulus devletlerin çok güçlü olduğu 19. ve 20. yüzyıllar boyunca, ulus devlet, para üzerindeki hegemonyasını korumuştur. (Gılıpın, 2013). Teknolojik ilerleme, ulus devletlerin çözülme dönemine girmesini sağlamıştır. Çok uluslu şirketler, söz konusu arenada ulus devletlerin egemenliğini yerinden etmeye çalışmaktadır. (Bakan ve Tuncel, 2012). Bu durum, yani teknolojinin

gelişmesiyle birlikte ulus devletlerin güç kaybetmesi; paranın üretim süreci, yapısı ve işleyişi üzerinde değışiklikleri de beraberinde getirmektedir. (Çatlı ve Şimşek, 2021).

Para, ekonomik anlamda yararlı olacak türden bir işlev barındırmaktadır. Bu işlev, mal ve hizmet alışverişini kolaylaştırmasıdır. Para olmadan insanlar, ancak ve ancak takas ekonomisi üzerinden işlerini gerçekleştirebilirler. Takas işlemi problem yaratabilir, çünkü her zaman isteklerin karşılıklı bir biçimde gerçekleşmesi gerekir. Her bir taraf, diğer tarafın istediğı mal ve hizmete sahip olmalıdır ki takas işlemi başarılı bir biçimde gerçekleşsin. Patates üreten bir çiftçi, et ve kıyafet satın almak ya da dış ağrısını tedavi ettirmek isterse, o esnada karşı tarafta patates isteyen bir çiftlik sahibi, dişçi veya terzi bulması, et, gömlek ve bir dişin tedavi edilmesi için ne kadar patates gerekli olduğunu pazarlık etmesi gerekmektedir. Buna karşılık, çiftlik sahibi, terzi ve dişçi, isteklerini karşılamak için birbirleriyle aynı araştırmayı ve müzakereyi yapmak zorunda kalacaklardı. Bir toplumun tüm üyeleri, ister ons altın, ister devlet tarafından onaylanan dolar denen bir kağıt parçası veya bir dijital giriş olsun, ödeme için parayı -karşılıklı olarak kabul edilen bir değer temsili- kabul edeceklerinde anlaşılırlarsa, ihtiyaçlar daha verimli bir şekilde karşılanmış olacaktır. (Perkins, 2020).

Bu noktada toplumsal üretim biçiminin temel aracı olan ve insanlar tarafından meşru görülen para, zamansal olarak büyük bir avantaj sağlamaktadır. Barter sistemine göre zamanı oldukça kısaltan para, işlem ücretlerini de düşürmektedir. Bunun bir sonucu olarak, ekonomik anlamda iş bölümü ve gelişim para sayesinde güçlenmiş olmaktadır. (Atik ve Köse, 2021, s. 5).

Bir şeyin para olarak ne kadar iyi hizmet ettiği; (1) bir mübadele aracı olmasına, (2) bir hesap birimi niteliğı taşımasına, ve (3) bir değer deposu olarak ne kadar iyi hizmet ettiğine bağlıdır. Paranın mübadele aracı olarak kullanılması için bir değere sahip olduğunun onaylanması gerekmektedir. Hesap birimi olarak işlev görmesi için, şeyin iyi bir ölçüm sistemi gibi davranması gerekir. Bir değer deposu işlevi görmesi için, o şeyin şu anda satın alabileceğı mal ve hizmetlerin yaklaşık olarak aynısını gelecekteki bir tarihte satın alabilmesi gerekir. (Ingves, 2017). Yukarıdaki patates örneğinde belirtildiğı türden takas sistemi sorunludur, çünkü patatesin bir ölçüm aracı olması problem yaratmaktadır. Patatesin boy ve ölçüleri şekilsel olarak farklılık gösterdiğinden ve tazeliğinin sorun teşkil etmesinden kaynaklı olarak bir şeyin bir patates değerinde olduğunu söylemek pek doğru bir yaklaşım değildir. Ek olarak, patates değeri değışmeden bölünemez. Bir patatesin iki yarısı bütün bir patatesten daha az değerlidir. Et söz konusu olduğunda ise etin açıkta kalma durumu sonrasında bozulmaya başladığı bilinmektedir. Bu

açından düşünüldüğünde patates parçalarıyla fiyatların kabul edilmesi pek de mantıklı değildir. Yukarıda paranın fonksiyonları düşünüldüğünde tazelik, patatesin değer deposu olarak görevlenmesine ket vurmaktadır. Patates belirli süre kullanılmaz ise bozulur ve kullanım değerini yitirir. Hızlı tüketilmeme durumunda değer kaybeder. Fakat para, dolar ve altında böylesi türden bir problem yoktur. Hepsi cepte kolayca taşınır ve kişi dilediği zaman harcar. Her birim ayındır ve hem altın hem de doları etkili hesap birimleri haline getiren ons veya sent kesirlerine bölünebilir. Altın atıl bir metaldir ve iyi bakıldığında bir dolarlık banknot yıllarca önemli ölçüde bozulmaz, yani her ikisi de olabilir bir değer deposu işlevi görür. Aynı şekilde, dijital teknolojinin kullanılmasıyla, bir defterdeki girişleri değiştirmek için elektronik mesajlar, bir kart okutularak veya bir düğmeye basılarak kolayca gönderilebilir, aynı ve bölünebilir birimlerle ifade edilebilir. Bu birimler sabit bir değere sahip olabilir, çünkü numara, defterdeki bir hesapta değişmeden kalmaktadır. (Perkins, 2020).

Paranın Dijitalleşmesi

İnternetin yaşamın merkezine yerleşmesi ile tüm ödemeler, internet üzerinden yapılmaya başlamıştır. Bu durum, yaşamın tüm pratiklerini değiştirdiği gibi paranın da mevcut yapısını değiştirmiştir. Bu noktada, paranın fiziksel formundan kurtularak sanal bir forma evrilmesi “dijital para” olarak tanımlanmaktadır. Dijital parayı tanımlayan şey, onun bir zincir sistemiyle olan ilişkisidir. Bu zincir, dijital imzaları içermektedir. Dijital parayı satın almış olan birey, bu parayı başka birine aktarırken işlem bir sistem ile gerçekleşmektedir. Her şey kayıt altına alınmakta, neyin nasıl kullanıldığı açıkça görülmektedir. Burada “transfer kodu” ve “açık anahtar” önemli parametrelerdir. Bu bilgiler dahilinde Bitcoin satımı veya aktarımı gerçekleşmektedir. Coinin yeni sahibine, bu bilgiler transfer işleminde açıkça gösterilmektedir. (Vigna ve Casey, 2020, s.67).

İlk olarak toplumsal ihtiyaçlarla ve dönüşümlerle birlikte mal veya hizmetler değiş-tokuş sisteminden fiziksel bir varlığın değişim aracı olarak kullanılmasına evrilmiştir. Burada ilk olarak madeni para, sonrasında ise kağıt para bulunmuştur. BİT ile birlikte para da madeni ya da kağıt biçiminden uzaklaşarak yeni bir yapıya evrilmiştir. Bu yeni para; e-para ya da dijital para olarak tanımlanmaktadır. (Özbaşı, 2019, s.90).

Bu açıdan dijital para, paranın değişen yeni biçimini temsil etmektedir. Bilişim teknolojileri aracılığıyla kullanılabilen ve yönetilebilen paranın dijital biçimidir. Dolayısıyla paranın veri formudur. Ağın sınırsızlığının içerisine gömülü algoritmanın bir ürünüdür. Dijital para birimlerini, kendisini var eden sermaye sahiplerinin çıkarını temsil eden birimler olarak tanımlamak yanlış değildir. Dijital para birimlerinin üreticileri devletler olmadığından, çok uluslu şirketler devletin para basma rolüne bir başkaldırı oluşturmuş olmaktadır.

Dolayısıyla burada aktörler arasında yeni bir yapının oluştuğu görülmektedir. (Çatlı ve Şimşek, 2021, s.157). Ağ, onu kullanan kişilerin paraya erişme biçimlerini ve paranın biçimini köklü bir biçimde değiştirmiştir. Bu şüphesiz paranın kontrolünün ağı kontrolüne sahip olanlara devrettiği yeni bir paranın yani dijital paranın üretim ve dağıtım sürecinin yeniden üretilmeye başlandığını göstermektedir.

Teknolojinin bir sonucu olarak küreselleşme, uluslararası sistemde bulunan aktörlerin fonksiyonlarını ve güçlerini de değiştirmeye başlamıştır. Teknolojinin ilerlemesi, devletin para basma tekeline karşı yeni bir yapının varlığını üretmiştir. Bu yeni yapı şüphesiz “dijital paradır”. Dijital para, devletin güvencesinin dışında uluslararası şirketlerin tekelinde çıkarılmaktadır. Bu sebeple güvensiz olarak görülmektedirler. Herhangi türden bir “devlet denetimi” barındırmamaktadırlar bu sebeple oldukça oynak bir yapıya sahiptirler. (Çatlı ve Şimşek, 2021, s.157).

Dolayısıyla paranın yapısında; üretilme, işlem görme, kullanım ve dağıtım biçimlerinde köklü bir biçimde değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişim onu fiziksel olan biçiminden uzaklaştırarak ekranın içerisine yerleştirmiştir. Para artık ağa bağlı bir yapıya bürünmüştür. Sadece bununla kalmamış, alım ve satımının ağ üzerinden gerçekleştiği yeni bir yapının kapıları açılmıştır. Bu ekonomi politik yapıda yeni bir paradigmanın ilerlediğini göstermektedir çünkü toplumları köklü bir şekilde yeniden üreten ekonomik yapının bir aracı olan para ağ tabanlı hale gelmiştir. Bunun yanında paranın sadece ağda var olması değildir, paranın dijital olarak tanımlanmasını sağlayan, artık ağ aracılığıyla üretilen yeni paralar ortaya çıkmıştır. Bu paralar merkezi paralardan farklı olarak ağ aracılığıyla üretilen, çok uluslu şirketler tarafından finanse edilen, ağ üzerinden satılan, alınan, spekülatif bir şekilde hareket eden dolayısıyla kullanım ve değişimlerinde farklı süreçlerin işlediği bir yapıya sahip varlıklardır.

Para ve Güven İlişkisi: Para Birimi

Para birimi; bir ülkede ortak bir şekilde kullanımda olan para sistemini tanımlar. Örneğin; ABD doları ya da Euro, para birimi örnekleri olarak tanımlanır. Bunlar değeri ifade eder. Bu para birimleri onların değerini belirleyen döviz piyasası olarak tanımlanan bir yapının içerisinde işlem görür ve değerlerini belirlerler. Bu çerçevede para birimleri hükümetler tarafından tanımlanır ve belirli kural ve sınırlar çerçevesinde işlem görürler.

Para birimini tanımlayan en temel özellik onun “güvenli bir şey” olması gerekliliğidir. Toplumun ancak güven duyduğu bir değeri, kullanıma tabi tutmaktadır. (Vigna ve J.Casey, 2020). Para biriminin güvenilir olması gerekliliği, kripto para birimlerinin en önemli açmazıdır çünkü bu para birimleri hükümetlerin kontrolünde olmadığından olası yatırımcılar için bir

güvensizlik algısı oluşturmaktadırlar. Özellikle gazete haberleri aracılığıyla oluşturulan kripto para haberleri, kullanıcının algısını şekillendirebilmektedir. Medya haber sitesine olan güven, aynı zamanda haberin içeriğinin doğruluğuna olan inancı da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, kripto para birimlerine güven sağlanması açısından gazete haber siteleri önemli araçlar olarak durmaktadır.

Para Birimleri ve Kripto Paranın Dinamiği

Kripto para birimleri, geleneksel anlamdaki paranın yerine geçerek tüm fonksiyonlarını devralmaya çalışan “yeni para birimlerini” tanımlamaktadır. Bu noktada ağ, bu para birimlerinin kullanım ve dolaşım yeri olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla bilişim teknolojileri, kripto para birimlerinin evi konumundadır. Bu araçlara erişemeyen bireyler, kripto para birimlerine de erişemezler. Bu durum, para birimlerinde meydana gelen bu değişikliğin aynı zamanda kültürel yaşamın da değiştiğinin bir göstergesidir. Çünkü tüm toplumsal ve sosyal süreçler, paranın çevresinde değişim ve dönüşüm yaşamaktadır.

Kripto para birimlerini geleneksel para birimlerinden ayıran en önemli özellik, para birimlerinin kaynağı, yani sahipliği meselesidir. Kripto para birimleri, topluma özgür bir sistem olarak mülkiyetinin olmadığı türden bir bilgi ile yerleşmiştir. “Kripto para birimleri, internet ve e-ticaretin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmış, merkezi bir otoriteye bağlı olmayan ve kriptografik sistemler ile güvenliği sağlanan dünya çapında kullanılan para birimleridir. En çok bilineni Bitcoin olmakla beraber, çok çeşitli kriptografik para birimleri mevcuttur.” (Ateş, 2016, s. 349).

Günümüzde para birimi olarak öne çıkan kripto para birimleri 2008 yılında “Satoshi Nakamoto” isimli biri tarafından ileri sürülmüştür. Nakamoto, ileri sürdüğü bir makalede Bitcoin’den söz etmektedir. Önceki para birimlerinden farklı olarak Bitcoin, herhangi bir siyasi otoritenin kontrolünde değildir. Bu, onun merkezi olmayan bir topluluk tarafından içinde bulunduğu teknolojik yapı içerisinde güvenli bir şekilde aktarım, değişim ve kullanım biçimini vadetmektedir. Ek olarak, Bitcoin’ler finans sektöründeki büyük kurumlar tarafından değil, bireysel geliştiriciler ve/veya küçük bilgisayar şirketleri (startup) tarafından teklif edildi ve finansal piyasayı yeniden yapılandırabilecek yeni ekonomik ajanların ortaya çıkmasını gösterdi. Bu nedenle, Bitcoin’in finansal teknolojinin veya Fintech’in geleceği olarak görülmesi şaşırtıcı değildir. (Marchi, 2021, s. 206).

Sanal parayı anlamak için önce, sanal para biriminin ne olduğunu anlamak gerekmektedir. Bu bağlamda ilk olarak; “fiyat para birimini” anlamak gerekir. “Fiyat para birimi”, herhangi bir otoritenin kontrolünde olan para birimidir. İnsanlar, otoriteye güven duydukları için “fiyat para birimini” kullanmakta

ve desteklemektedirler. Buna karşın kripto para birimi; bir otorite kontrolüne dayanmamaktadır. Bir topluluğun üyeleri ya da kripto paranın geliştiricileri tarafından kontrol edilmektedir. (European Central Bank, 2012). Kripto paralar, daha az güven vadetmelerine rağmen, sunmuş oldukları fırsatlar ile insanları cezbetmektedir. Ekonomi haberlerinde bu fırsat sunan kripto para haberleri, riskli olmalarına rağmen sıklıkla yapılmaktadır.

Kripto Paranın Yapısı: Ademi-Merkeziyetçi Yapıyı Anlamak

Kripto para, temel olarak tanımlayan ilk şey kodlar aracılığıyla oluşturulmuş bir değer olmasıdır. Böylece kripto paranın kullanıcıları, bu “algoritmik para” ile satınalma gerçekleştirebilmektedir. Madde olan (elle tutulabilen) paradan farklı olarak kripto para fiziksel olmayan tamamen sanal bir oluşumu temsil etmektedir. Bu temsil, fiziksel paranın değişim değerini fiziksel şekilde yansıtmaktadır. Kripto para, metanın formunun değişmiş bir versiyonudur. Teknolojinin bu denli geliştiği günümüzde metanın sanal biçimidir.

Kripto paralar, ademi-merkeziyetçi bir yapıdadırlar. Yani bu, ortak tamamen topluma mal olmuş bir kayıt sisteminin kullanımına karşılık gelmektedir. Para sistemleri şimdiye kadar olan süreçte veya şuanda banka ve merkez bankalar tarafından tutulan merkezi bir kayıt sistemi ile güvenceye alınırken, kripto paralar daha az bir merkezi sistem üzerinde kayda alınmaktadırlar. (Vigna ve Casey, 2020).

Sanal paralar, fiziki para birimlerine benzemekle beraber kullanımı hızlı, sınırlardan bağımsız mülkiyet nakline, anlık işlemlere, alışverişe ve para transferine olanak sağlayan ağ tabanlı değişim araçları olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda dijital ve sanal paranın kullanımı dikkat çekecek bir şekilde yaygınlaşmıştır. Bitcoin'in bu durumun en dikkate değer örneklerinden biri olduğunun altı çizilmektedir. (Pirinççi, 2018).

Ademi-Merkeziyetçi Para: Bitcoin

31 Ekim 2008 tarihinde belirsiz bir e-posta listesinde yer alan birçok kişiye “Satoshi Nakamoto” isimli birinden bir mail gönderilmiştir. Bu mailde “tamamen karşılıklı olarak işleyen ve güvenilir bir üçüncü taraf içermeyen yeni bir elektronik nakit sistemi üzerinde çalışmaktayım.” Burada Bitcoin isminde yeni bir para biriminin varlığını tanımlayan dokuz sayfalık bir rapor bulunmaktadır (Vigna ve Casey, 2020, s.68). Bitcoin merkezi olmayan ve anonim bir para birimidir. Herhangi bir hükümet ya da tüzel kişilik tarafından kontrol edilmemektedir (Grinberg, 2012, s.160-161). Para birimi olarak Bitcoin; insanlar tarafından herhangi bir şeyin ya da hizmetin satın alınmasında veya diğer para birimlerine dönüştürülmek üzere kullanılan, alım satım değeri oldukça iniş çıkışa gebe, dijital bir değerdir (Vigna ve Casey, 2020, s.21). Dolayısıyla para otoritesini sağlayan üçüncü bir taraf yerine matematiksel bir

algoritmaya dayanmaktadır (Kayal ve Rohilla, 2021, s.87). Bu oldukça önemli bir detaydır çünkü sistemin gerçekleştiği ağ ve ağda akan bilginin özgür bir şekilde gerçekleşmediği bilinmektedir. Bu bilgi akışı bilginin sahipliğinde olan şirketlerin kontrolünde gerçekleşmektedir. Bu açıdan Bitcoin'in ve kurulduğu sistemin, kontrolsüz bir şekilde aktığını düşünmek yanıltıcı olacaktır.

Bitcoin sisteminde bütünlüğü korumak için, eşler arası ağa ve kriptografiye ihtiyaç duyulmaktadır (Grinberg, 2012, s.160-161). Bitcoin arkasında fiziksel bir mal veya egemenlik yükümlülüğü olmayan, bunların yerine şifreleme kombinasyonu korumasına dayanan ve taraflar arasındaki anlaşmalara uçtan uca protokol ile tanıklık eden çevrimiçi sanal bir para birimidir. Bu nedenle, paranın sahipliği tamamen anonim olsa da akışı küresel olarak görülebilen sezgisel olmayan bir mülktür. İlk olarak 2009'da ortaya çıkan Bitcoin, nakit paranın ve mevcut çevrimiçi ödeme sistemlerinin bazı özelliklerini bir araya getiren bağımsız çevrimiçi parasal bir sistemdir (Meiklejohn, vd. 2013). Savunucuları Bitcoin'in ana akım tüketiciler ve tüccarlar için ideal bir para birimi haline gelebilecek bir para birimi özelliklerine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin Bitcoinler, oldukça likittir ve internet üzerinden hızlı bir biçimde ödeme yapılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla işlem maliyeti düşüktür. Hızlı bir biçimde ödeme gerçekleştirmek için bulunmaz bir sistemdir (Grinberg, 2012, s.160-161).

Bitcoin işlemleri nakit para gibi ödeyeni ve alacaklıyı açıkça tanımlamamaktadır. Bir açık anahtardan diğerine şifreli olarak imzalanmış bir fon transferi işlemi biçiminde gerçekleşmektedir. Ayrıca, nakit para gibi, Bitcoin transferleri geri döndürülmemektedir. Kredi kartlarında olduğu gibi geri ödeme riski yoktur. Nakit paradan farklı olarak Bitcoin üçüncü tarafın aracılığıyla gerektirmektedir: Katılımcılar oluşturdukları küresel uçtan uca ağ ile tüm işlemlerin geçerliliğini onaylar (Meiklejohn, vd, 2013).

Bitcoin ile ilgili bu olumlu söylemler özellikle medya da ekonomi haberleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ağın gündelik yaşamın bir parçası haline gelmesiyle birlikte her gün pek çok kullanıcı Bitcoin ile ilgili arama gerçekleştirerek bilgi almaya çalışmaktadır. Küresel olarak yaşanan ekonomik krizler ile birlikte bireylerin geleneksel para birimlerinden ziyade alternatif yollara eğildikleri görülmektedir. Özellikle kullanıcılar arama motorunda ya da sosyal mecralarda gerçekleşen aramalarla Bitcoin'in ne olduğu ile ilgili bilgi edinmeye çalışmaktadır.

Bitcoin'in İşeyişi: Blok Zincir

Kripto para konusundaki önemli bir nokta, blok zinciridir. Dijital para gönderen bir kişinin, bunun bir kopyasını başka bir kişiye gönderip göndermediğini anlamının yolu olarak düşünülmüştür. Bir nevi kripto paranın merkezi sinir sistemi blok zinciridir. Bitcoin'in blok zinciri, işlem bloklarından

oluşan uzun bir zincirdir. Sistem işledikçe, zincir oldukça uzun bir biçimde devam etmektedir. Bu kronolojik yapı önemlidir, çünkü bir kullanıcının aynı Bitcoin'i ikinci kez harcamasını ortadan kaldırmaktadır. Sistem, herkesin hesaplarının durumunu göstermeye yaramaktadır (Vigna ve Casey, 2020).

Blok zincir teknolojisinin, Bitcoin'in keşfedilmesinden çok daha önce bir döneme karşılık geldiğini belirtmek gerekir. Blok zincir, 1985 yılında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji, bir otorite kontrolü olmadan taraflar arasındaki işlemlerin kayıt altına alınmasını ve işlemlerin gerçekleşmesini sağlayan ağ merkezli bir teknolojiyi tanımlamaktadır (Yıldırım, 2019, s.267-268).Blok zincir tamamen merkezi olmayan bir yapıda olduğundan benzersizdir. Bir blok zincir veri tabanının birçok özdeş kopyası, bir ağa yayılmış olan birden çok bilgisayarda tutulmaktadır (Rodeck, 2023). Blok zincir, herkese açık, şeffaf, dağıntık, sıralı ve zaman damgalı Bitcoin transfer işlemlerini içeren dijital küresel hesap defteri, düz bir veri dosyası, basit bir veri tabanı olarak tanımlanmaktadır (Sermaye Piyasası Kurulu, 2016, s.42).

Blockchain adı tesadüfi değildir; dijital defter genellikle bireysel veri "bloklarından" oluşan bir "zincir" olarak tanımlanır. Ağa periyodik olarak yeni veriler eklendikçe, yeni bir "blok" oluşturulur ve "zincire" eklenir. Bu, tüm düğümlerin blok zinciri defterinin kendi sürümlerini aynı olacak şekilde güncellemesini içerir. Bu yeni blokların nasıl oluşturulduğu, blok zincirinin neden son derece güvenli olarak kabul edildiğinin anahtarıdır. Düğümlerin çoğunluğu, deftere yeni bir blok eklenmeden önce yeni verilerin meşruiyetini doğrulamalı ve onaylamalıdır. Bir kripto para birimi için, bir bloktaki yeni işlemlerin hileli olmadığından veya madeni paraların bir kereden fazla harcanmadığından emin olmayı içerebilir. Bu, bir kişinin gözetim olmadan değişiklik yapabileceği bağımsız bir veritabanı veya elektronik tablodan farklıdır (Rodeck, 2023).

Geleneksel para transferi gerçekleşirken üçüncü bir kurum veya kuruluş kontrolünde süreç gerçekleşmektedir. Bu üçüncü kurumun belirli bir komisyon almasını beraberinde getirmektedir. Blok zincir teknolojisinde ise böyle bir parametre yoktur. Aracı herhangi bir kurum olmadığından komisyon ödenmemektedir. Burada kriptografik sistem işlemektedir (Özbaşı, 2019, s.93).Blok zincir, Bitcoin ile ilgili gerçekleştirilen tüm eylemlerin gerçekleşme aracıdır. Yatırımcıların gerçekleştirdiği işlemlerin bilgisayar tarafından onaylanmasını sağlayan bir sistemdir. Bitcoin, paranın neredeyse tüm fonksiyonlarını karşılamaktadır (Gültekin ve Bulut, 2016, s.82).Bitcoin ile gerçekleştirilen tüm alım-satım işlemleri, blok zincirinde kaydedilmektedir. Blok zinciri bir kayıt defteri olarak tanımlamak aynı zamanda onu bir kontrol defteri olarak da tanımlamayı düşündürmektedir. Dolayısıyla Bitcoin'in sistemsel olarak çalışmasını sağlayan şey, blok zinciridir (Çarkacıoğlu, 2016).

EKONOMİ HABERLERİ DEZENFORMASYON VE YENİ MEDYA İLİŞKİSİ

Haber ve Habercilik Kavramları

Haber, bilginin taşıyıcısı olan ve insanların dikkatini çeken bir içeriktir. Dolayısıyla, bir anlatı içermektedir. Okuyucuda veya izleyicide etki yaratma amacı barındıran bir gösterge ve anlatılar bütünüdür.

Haber, medya için temeldir. Bir gazeteyi veya haber sitesini işlevini gerçekleştirebilir kılan içerisinde yer alan haberdir. Medyanın temel fonksiyonu toplumu bilgilendirmektir. Bu noktada ise haber öne çıkmaktadır. Haberin net bir tanımının yapılması mümkün değildir çünkü habere yaklaşım biçimi haberin tanımını da şekillendirmektedir. Klasik bir haber tanımına göre; “köpek insanı ısırursa haber değil, insan köpeği ısırursa haberdir” Buradan haberin ilgi çekici bir mesaj içermesi gerekliliği açığa çıkmaktadır. (Gönenç, 2002, s.78). “Haber kişileri bilgilendirir, eğitir, eğlendirir, üzer, sevindirir. O halde haber nedir? Haber gerçekte bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriğidir.” (Girgin, 2012, s.86). Dolayısıyla haberi tanımlayan şey olayın kendisidir. Çeşitli olgular belirli bir yer ve zaman ekseninde meydana geldiklerinde olay olmaktadır. Haber böylece yer ve zaman ile de ilintili hale gelmektedir. Bu noktada olay sadece bir eylem değil, söylemi de içine almaktadır. Eylemi gözlemledikten sonra aktarmak veya söylemi aktarmak; haber üretme olarak tanımlanmaktadır. (Girgin, 2012, s.86).

“Gazetecilikte, genellikle haber, “olayın veya olayların hikâyesi veya özeti” şeklinde tanımlana gelmektedir. Bu tanıma dikkat edildiğinde, olay, hikâye ve özet gibi kelimelerle haberin tanımlandığı veya anlatılmak istendiği

göze çarpmaktadır.” (Tokgöz, 1981, s.51). Dolayısıyla haberi tanımlamak aynı zamanda olay, hikaye ve özet kavramlarıyla haberi düşünmeyi gerektirmektedir. Haberin ne olduğu ona bakan gözün görme biçimine göre farklı hale gelmektedir. Bu durumda habercinin rolü oldukça fazladır çünkü haberci olayın şekil almasını sağlayan kişi olarak öne çıkmaktadır. Haberci topluma olayları özetleme ve hikaye yaratma biçiminde, yani aktarılmasında görevlidir. (Tokgöz, 1981, s.52-53). Bu önemlidir çünkü olayın biçimlendirilmesinde olaya bakan gözün, görme tarzı içeriği de etkilemektedir.

Sıklıkla haberin ne olduğu sorgulanırken haberin gerçek dünya da meydana gelen bir olay olarak tanımlandığı görülmektedir. Gerçek dünya daki kişi, olay, durum, şeyler hakkındaki en yeni ve en ilgi çekici olan enformasyondur. Bu anlatıya göre enformasyonun nesnelliği tamamen habercinin, gazetecinin kendisine düşmektedir. Bu durum gazetecinin profesyonelliği ile ilişkilendirilerek haberin gerçekliği ile birleştirilmiştir. Gazeteci görünen olayı olduğu gibi yansıtabilmektedir. Bu liberal çerçevede haberi ve haberciliği değerlendirme biçimini tanımlamaktadır. (Dursun, 2005, 69). Hohenberg’e göre haberin tanımı; “Haber zamana uygun her şeydir. Zamana uygun rapor haberdir. Haber, bir olayın raporudur.” (Hohenberg, 1973). Haber ve olay arasındaki bağ aynı zamanda haberin gerçeklikle olan ilişkisinin açıklanmasını gerektirmektedir. Şüphesiz haberin ne olduğu gerçek ve haber arasındaki ilişkiyle yakından ilgilidir;

Olaylar, haberlerin hammaddesini oluştururlar. Olayları yapan olgular devamlı ve sürekli olarak gerçekler üzerinde kuruludurlar. Haberler olayla özdeş olmadığı ve olamayacağı için, haberde gerçek payı değişkendir. Haber uçucu, fakat gerçek kalıcıdır. (...) Gazeteci olayı haber yapabilmek için, kendine göre olgular arasında bir seçim yaparak olayı esas çerçeve içine oturtmaya çalışmak da, doğal olarak ta olayın ardında yatan gerçekler üzerinde anlam vermeye yönelmektedir. Gerçek ile haber arasındaki bağıntıyı gazeteci, olayı, aslına olanak verdiği ölçüde, sadık kalarak verebilmek yönünden kurmak durumundadır. (Tokgöz, 1981, s.53-54).

Bu bakış, haberin oluşturulma ve yayılma süreci içerisinde tüm eko-politik süreci görmezden gelmektedir. Net bir şekilde kişileri öne çıkarmaktadır. Enformasyonun haberi üreten kişinin öznelliğinde biçimlendiğini düşünmektedir. Fakat gerçeğin üretilebilir bir olgu olduğunu buna bağlı olarak haberin de bir kurgu olarak üretilebileceğini yansıtmamaktadır. Gerçek olarak sunulan haber manipülatif veya uydurma olabilmektedir. Gerçek olarak tanımlanan olay haberci tarafından çeşitli süzgeçlerden geçirilerek, yeniden yapılandırılmaktadır. Haber böyle bir işlemin sonucunda ortaya çıkabilmektedir.

Diğer yandan habere ve haberciliğe eleştirel bir açıdan bakan perspektife göre, haber gerçeği olduğu gibi aktaran bir bilgi değildir. Dolayısıyla haberin

içeriğinin değiştirilebilir ve manipüle edici bir içerik barındırabilir olduğu varsayımına dayanmaktadır. Haberin içerisinde insanın var olması, haberin toplumsallaşma sürecinin bir parçası olduğunu açıklamaktadır. Haber, diğer insanlarla ve ekonomi-politik yapı ile birlikte düşünülen bir olgu olarak kavranmalıdır. (Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011, s11). Dolayısıyla aynı biçimde haberin üretim, dağıtım ve tüketimi de ekonomi politik yapıdan bağımsız değildir.

Gerçeğin bilgisinin bütünüyle insanın öznelliğinden (örneğin haberi yapan gazetecinin öznelliğinden) geçmeksizin ortaya çıkabileceğini söylemek ise, pek mümkün değildir. Diğer yandan gerçeğe dair bu bilgi, ancak bir temsil etkinliğiyle kendisini göstermektedir: Başka bir ifadeyle, gerçeğin bilgisi gerçeğin kendisi değildir, gerçeği temsil etmektedir. (Dursun, 2005,71).

“Medya da temsil, gerçeğin haberlerden paparazilere kadar her tür programlar yoluyla yeniden-inşasıdır. Temsil ile temsil edilen arasında tümüyle örtüşmeden tümüyle örtüşmemeye kadar değişen benzeşme olabilir. Bu temsil anlayışı, dışarıda bir gerçek olduğu ve bu gerçeği temsiline doğru (gerçek) veya yanlış (sahte) olabileceği görüşüne dayanır.” (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s.309). Bu noktada düşünüldüğünde gerçeğin temsili, gerçek olarak sunulan şeydir. Bu sebeple merkezi bir gerçek olmadığı için habere eleştirel bir açıdan bakmak, her haberin bilginin/gerçeğin taşıyıcısı olmadığını düşünmek gerekmektedir. “Temsili, gerçeğin bazı öğelerinin yakalanabilen, kavranabilen bazı öğelerinin bir araya getirildiği bir pratik olarak düşünmek, haber olgusuna ve haber oluşturma sürecine bakışımızı kökten tetikleyecektir.” (Dursun, 2005,71). Habercilik de olayın temsili yönünü aktarma çabasını oluşturan bir işleyişe sahiptir.

Böyle bir durum, haberin eriştiği izleyici/dinleyicinin belirli sınıfsal çıkarlar çerçevesinde düşüncelerinin üretilmesine hizmet eden bir enformasyon türü olduğunun altını çizmektedir. Eleştirel yaklaşıma göre, medya kapitalist bir toplumda yer almaktadır dolayısıyla tarafsız veya profesyonel bir biçimde haber üretim sürecinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu noktada habercilik de medya patronunun ait olduğu sınıfın çıkarlarını korumak üzerine eriştiği olay, kişi ve durumları yeniden üretme biçimde gerçekleşmektedir. Haberci, haberi üretirken gerçeği bu sınıfın lehine çarpıtmaktadır. Eleştirel yaklaşıma göre haber böyle bir sürecin ürünü olarak oluşturulan/ortaya çıkan bir iletidir. (Dursun, 2005, 70-71). Dolayısıyla haberin ne olduğu açıklanırken bakan gözün bakışı, haberin tanımını değiştirmektedir. Haber içeriğindeki olayı aktarmanın yanında başka bir şey ile de ilgili olduğundan liberal görüşün savunduğu çerçevede salt gerçeği aktaran değildir. Belirli bir durum hakkında bilgilendirmez. Bu bilgilendirme gerçeğin yapısının muğlaklığı sebebiyle belirli türden durumların çıkarına çalışmaktadır. Haber kapitalist toplumlarda üretimin-tüketimin bir malzemesidir, hatta bir metasıdır. “Nasıl ve hangi

biçimlerde gelirse gelsin, her mal gibi mülkiyet ilişkilerinde haberinde bir sahibi vardır, ticari mal olarak alınır ve satılır.” (Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011, s.12). Marx’a göre basın, sistemdeki tüm eksikleri gösterebilmenin aracıdır. Haber de böyle bir amaç için üretilmelidir, halkın iletişim aracı olmalıdır fakat; “Marx Prusya’da gazetecilerin iç ve dış haberlerdeki zıt tutumlarını eleştirir: Dışarıdan verilen haberlerin “gerçek yalanlar” olduğunu ve yalanın gerçeğin yerine geçirildiğini belirtir. Buna karşın kamu otoritelerinin bir şey yapmadığını, fakat benzeri iç haberlerin kınamayla, mahkum etmeyle ve sansürle karşılandığını belirtir.” (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s.256). İrfan Erdoğan’ın saptamalarına göre, haber, malın üç ana karakterini taşır:

1. Haber endüstriyel kapitalist ortamda gelişmiştir, üretim ilişkilerinin ve ilişki düzeninin ürünü ve ifadesidir.
2. Alınıp satıldığı veya belirli çıkarlara hizmet yönünde kullanıldığı için, kullanım değerine sahiptir.
3. İnsan emeğinin bir ürünüdür. Kapitalist Pazar sisteminde başkalarının kullanması için el değiştirir. (Erdoğan’dan aktaran Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011).

Haberin üç türünden bahsetmek mümkündür: eylem haberleri, söylem haberleri ve hem eylem hem de söylem haberleridir. Eylem haberleri, trafik kazası ve cinayet haberleri gibi içerisinde eylem barındıran haberleri oluşturmaktadır. Haberi tanımlayan söylem, bu tip haberlerde daha az bulunmaktadır. Söylem haberlerinin içerisinde daha fazla söylem bulunur; eylem ise oldukça azdır. Bilimsel toplantılar, konferanslar gibi haberler bu kategoride sayılabilir. Eylem-söylem haberlerinin içerisinde ise eşit derecede eylem ve söylem bulunmaktadır. (Girgin, 2012, s.92). Bu açıdan düşünüldüğünde, ekonomi haberleri söylemin içerisinde oldukça yoğun olduğu haber grubuna girmektedir. Bu haberler, liberal ekonomik söylemin meşruiyetini sağlamaya yöneliktir ya da belirli bir çıkar grubunun hakimiyetinde olan ekonomik düzenin işleyişini aktarma biçimde gerçekleşmektedir.

Ekonomi Haberi/Haberciliği Kavramı

Ekonomi haberleri, özellikle günümüzde neredeyse en önemli haber içeriklerini oluşturmaktadır. Toplumun yaşam standartlarını belirleyen şey, ekonominin durumudur. Bu sebeple bireyler ekonomi haberlerine ilgi göstermektedir.

Ekonomi haberi kavramının ne anlama geldiğini tanımlamak için ilk olarak ekonomi kavramının tanımını yapmak gerekmektedir. Ekonomi, hükümetlerin, firmaların, kurumların karar verme süreçlerini ve bunun sonucunda meydana gelen durumları inceleyen bir bilimdir (Kılıçarslan, 2012, s.3). “Ekonomi, bireylerin sınırsız tüketim taleplerinin sınırlı kaynaklarla en iyi şekilde

nasıl karşılanacağını tetkik eden bir sosyal bilim dalıdır” (Ertek, 2008, s.1). Dolayısıyla, toplumsal pratikler için yaşamsaldır. Ekonomi, üretim ve tüketim süreçlerinin hangi ölçüde ve nasıl gerçekleştirileceğinin anahtarıdır. Yaşamın üretim ve bunun sonucunda oluşan mal veya hizmetlerin alımı-satımı üzerinden üretildiği bilindiğinden ekonomi, insan yaşamının belirleyicisidir. Aynı zamanda dünya üzerinde ulus devletlerin başka bir devlet karşısında egemenliğini sağlaması açısından ekonomi hayatidir. Ekonomisi güçlü olan ülkeler ancak diğerlerinin karşısında bir güce sahip olabilmektedir. Dolayısıyla uluslararası platformda devletler arası yarış ekonomik anlamda güçlü olmayı gerektiren değer ve kaynaklara sahip olmak üzerinden ilerlemektedir. Bu açıdan bakıldığında ekonomi ve güç, yan yana duran kavramlar olarak insan yaşamının merkezi noktasında durmaktadır.

Diğer yandan yukarıda tartışılan haber kavramına tekrardan bakıldığında; “Gazetecilikte, genellikle haber, ‘olayın veya olayların hikâyesi veya özeti’ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma dikkat edildiğinde, olay, hikâye ve özet gibi kelimelerle haberin tanımlandığı veya anlatılmak istendiği göze çarpmaktadır” (Tokgöz, 1981, s.51). Aynı zamanda haberin liberal ve eleştirel perspektiften ele alınmasına göre tam anlamıyla net bir tanımlamasının olmadığı görülmektedir. Haberin belli bir sınıfın çıkarlarını korumak için üretildiğini savunan eleştirel yaklaşım bir noktada dururken diğer yanda ise haberin, habercinin profesyonel bakış açısıyla gerçeğin aktarıldığı bir olay ya da durum olarak tanımlanabildiği görülmektedir. Ekonomi tanımı ve haber kavramı birleştirildiğinde; ekonomi haberi, toplumsal süreçlerin bir parçası olan üretim ve tüketim süreçlerini, bu süreçlerin hangi ölçüde devam ettiğini tanımlayan enflasyon, işsizlik, yatırım, borç gibi devletin veya kurumların söz konusu konularda karar ve süreçleri konusunda bilgi sağlayan, olaylarını açıklayan içeriklerdir.

Ekonomi haberciliği; “Yaşamın her alanını etkileyen ekonomik olay ve olguların habercilik refleksi içinde takip edilmesi, analiz ve tasniflerinin yapılması, haber diline uygun hale getirilerek belirlenen hedef kitleye medya ortamları aracılığıyla aktarılması olarak” (Şimşek, 2020, s. 1) özetlenebilir. Ekonomi haberciliği, yaşamın ekonomik yönüne ilişkin olayların ele alındığı bir uzmanlık alanı olarak tanımlanmaktadır. Ekonomi haberlerinin kaynakları iş veya sermaye çevreleri, devletin ekonomik karar alma merkezleri, ekonomik kurumlar, reklam verenler ve halkla ilişkiler uzmanları gibi unsurlar arasında sayılabilir. Ekonomi haberleri toplumsallaştırma özelliğine sahiptir, tartışma ortamı sağlar, tehlike ve fırsatları iletterek toplumu uyarır ve toplumsal konularda uzlaşma ve karar vermeyi kolaylaştırır. İş adamıdır, bekçidir, dördüncü ayaktır (Yüksel, 2000, s. 115-116).

İnsanların refahı ve zenginliğin artması ve yaşamın kolaylaştırılmasına yardım etmelidir ekonomik haberler. Hedef bu olunca, biz ekonomi yayıncılarının görevi de kitleleri bilgilendirmek ve akımını sağlamaktır. Bilginin verimliliği, onun zenginlik yaratmada araç halini alabilmesi için açık ve şeffaf olması zorunludur. Bilgiye ulaşmada ve aktarmada manipülasyon, sekme ve yanlış yönlendirmenin olmaması gerekir. İnsanların tercihlerini, doğru yapabilecekleri bir ortam yaratacak şekilde onlara ulaştırmak zorunluluğu vardır. (Arolat, 2007, s.268).

Diğer yandan, ekonomi haberlerini üreten ekonomi habercisi; “Diğer uzmanlık alanlarındaki habercilere göre ekonomiden anlayan, sayısal verilere hakim ve bu verileri okuyup yorumlayabilen, gerek ekonomik gelişmelerden gerek siyasi gelişmelerden yola çıkarak ekonominin gidişatı konusunda çıkarımlarda bulunabilen kısacası ekonomi alanında detaylı donanıma sahip olan kişilerdir” (Ergül, 2019, s. 3). Ekonomi haberlerini diğer haberlerden ayıran unsurlar grup ve çıkar baskıları, reklamverenler, halkla ilişkiler faaliyetleri, kişisel menfaat ve çıkarlardır. Bunlar, diğer haber türlerine göre ekonomi haberciliğinde daha etkili bir biçimde işlemektedir (Yüksel, 2000, s. 116). Ekonomi habercileri, ekonomi haberlerini şu şekilde üretmektedirler:

Ekonomik olay ve olguların haber yapısına uygun olarak emek, haber kaynakları ve haber uygun görsel unsurlar bir araya getirilerek üretilmektedirler. Haberler iç retoriksel boyutta; haberin kaynakları, ekonomik veriler, dil ve ifadelerin kullanımı, uzman görüşlerle haberin gerçeklik ve güvenilirliğinin artırılması ve emeğin üretimde kullanılmasıyla şekillenirken dış retoriksel boyutta haberin alansal özellikleri, haber başlıklarının tonu, haberi destekleyen fotoğraf, grafik, tablo ve çizim gibi görsel unsurların kullanımı ve haberlerin tam sayfa olarak kullanım özelliklerinin farklı kullanımlarına göre oluşturuldukları görülmektedir. Ekonomi haberciliğinin üretim yapısında işgücü, dil, anlatım ve haber kaynaklarının kullanımı aynı zamanda üretimin faktörel özellikleridir. (Şimşek, 2020, s.16).

Bütün bu süreç içerisinde haberi üreten ekonomi habercisinin bazı kamusal görevleri bulunmaktadır: İnsanlara doğru haberi ulaştırarak sınıflı toplumun belirli gruplarının haber aracılığıyla fayda sağlaması ya da zarar görmesi konularında uyarıda bulunmalıdır. Öte yandan, belirli türden yorumlar yaparak barometre işlevi görmektedir. Dolayısıyla, ekonomi habercisinin iktisadi yorum kabiliyeti iyi olmalıdır. Belirli türden kriz dönemlerinde halkı aydınlatarak onların iş ve yönetim seçimlerinde doğru kararlar almalarını sağlamalıdır. Ekonomi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olan haberciler, toplumu yönlendirerek gelecekle ilgili yorumlarıyla yatırım, fırsat veya dezavantajlı durumlar ile ilgili toplumu aydınlatmalıdır. Ekonomi, güç ilişkilerinden asla bağımsız değildir. Ekonomi habercisi, bu güç odaklarını tanımlayarak toplumun bu süreçleri anlamasını kolaylaştırmalıdır. Toplumun bu güç odaklarını anlamasına ve sistemin nasıl yürüdüğünün anlaşılmasına

katkıda bulunmalıdır. Ekonomi ile ilgili kararlarda toplumsal uzlaşım ortamı oluşturmaya fayda sağlamalıdır (Yüksel, 2000)

Dünya daki ekonomik hadiseler, insanların hayatlarını önemli ölçüde etkilemekte ve karar almalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Teknolojik yenilikleri de kullanarak etkisini artıran ekonomi gazeteciliği, gün geçtikçe alanını genişletmektedir. Ekonomi gazeteciliğinin yaygınlaşması; 1980'li yıllarda serbest ekonomiye geçiş ile önemini daha da artırmıştır. Süreç içerisinde yeni ortaya çıkan sektörler, ekonomi haberciliğinin de gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Gazeteciliğin temel işlevi haber vermek; böylece kişileri ve toplumları içinde buldukları şartlar ve meydana gelen olaylar hakkında bilgilendirmek, dolayısıyla olgular arasında bağlantı kurabilecekleri enformasyonu sağlayıp fikir beyan etmelerini de sağlamaktır. Bazı zamanlarda bir siyaset haberi ekonomi haberi ile iç içe geçebilmektedir. Ancak diğer taraftan habercilikte uzmanlaşmada kaçınılmaz olmaktadır. Gazetecilikte uzmanlaşma, temel amaç olan haber üretmenin merkezde olduğu ancak haber konularının çeşitlendiği, sınıflandırıldığı yeni türlere yol açmıştır. Gazeteciler, bu yeni türlere yoğunlaşp derinleşerek yeni haber konuları geliştirmekte, dolayısıyla uzmanlaşmaktadırlar. Uzmanlaşma, gazetecilerin özelliklerinde değişikliğe neden olduğu kadar hedef kitle ve onun beklentilerinde değişikliklere neden olmuştur (Uçak, 2019). Bu uzmanlık alanlarından bir tanesi de çalışmanın konusu olan ekonomi gazeteciliğidir

Ekonomi Haberciliği ve Kamusal Sorumluluk

Ekonomi haberciliği, bir uzmanlık dalı olması sebebiyle çeşitli işlevlere sahiptir. Ekonomi haberciliğinin temel işlevi, kamu yararı taşıyan her haberi kamuoyuna iletmeğdir. Yapılan ileti doğru, yorumsuz ve tarafsız olmalıdır. Bu nedenle, ekonomi haberciliğini yapanlar, topluma büyük ölçüde sağlıklı karar alabilmelerini sağlayabilecek doğrulukta haberler yapmalıdırlar. Aktarılan bilgiler çarpıtılmamalı ve manipülasyona açık olmamalıdır.

Ekonomi habercileri geleceğe ilişkin doğru yorumlarda bulunmak zorundadırlar. Dünya da ve devletlerde ekonomik riskler ve belirsizlikler arttığıında, ekonomi haberlerine duyulan ihtiyaç daha yükselir. Bu süreçte, ekonomi haberciliği belirsizliklerin giderilmesi, ülkenin bunun açılması konusunda önemli bir görev üstlenir. İnsanların yatırımlarını nereye yönlendireceği, hangi sektörlerde girişimde bulunabileceği veya gelecekle ilgili beklentilerine ne şekilde katkıda bulunacağı da ekonomi haberciliğinin görevleri arasında sayılabilir (Ateş, 2008, s. 33).

Ekonomi haberciliğinin bir işlevi de fırsat eşitliği, girişim özgürlüğü, adil rekabet, vergi adaleti gibi temel değerlerin ve kurumların öneminin belirtilmesi, değerlere, kurumlara sahip çıkmasıdır. Haberin gerçekliği

doğrultusunda tarafsızlık, nesnellik ve haberdeki denge ilkeleri, ekonomi basınının önem vermesi gereken konuları arasındadır. Ekonomi gazeteciliğinin önemli bir görevi de ekonomi konularında toplumsal uzlaşmanın olabilmesine zemin hazırlamaktır. Ekonomi gazetecisi, uzlaşma zeminlerinin oluşmasına yardım etmeli, toplum içindeki çeşitli grupların düşünce ve hareketlerini birbirlerine iletebilecekleri bir araç olma vazifesini üstlenmelidir. Toplumsal uzlaşmanın olması konusunda bilgi akışının sağlıklı sürmesini sağlamalıdır. Bununla birlikte, ekonomide faaliyet gösteren her kesimi birbiriyle tanıştırma ve iletişime geçirme vazifesini de üstlenmelidir. Ayrıca, ekonomi gazetecisi kamu adına ekonomi dünyasında yaşanan usulsüzlükleri izleyen, takip eden, haber yapan bir görevde icra etmelidir (Yüksel, 1999, s. 167-168).

Ekonomi haberciliği, kamu görevlilerinin çalışmalarını halk adına denetlemektir. Ekonomi gazetecisi etik değerler üzerinden haberlerini üretmelidir. Ülke ekonomisindeki gelişmeleri ve uluslararası ekonomik hareketleri izleyebilmeli, bunlardan çıkardığı sonuç ve vizyonu etik değerler doğrultusunda halka aktarabilmeli ve eğitim ve kültürün gelişmesine katkı sunmalıdır. Ekonomi gazetecisi, salt çıkar gruplarının yararına hareket etmemelidir (Yüksel, 1999, s. 169-170).

Ekonomi Haberlerinde Dezenformasyon Tehlikesi

Dezenformasyon diğer bir deyişle içeriği saptırılmış içerik, günümüzde yeni bir şey değildir. Tarihsel süreç içerisinde farklı araçlarla dolayısıyla farklı biçimlerle sıkça kullanıldığı görülmüştür. İçeriği değiştirilmiş, yanıltılmış metinlerin kitlesele bir biçimde dağıtımının yapıldığı bilinmektedir. Burada yeni olan şey; dijital teknolojilerin kullanımıyla bu dağıtımın hız ve biçiminde oluşan değişimlerdir. Bu durum kitlelere ulaşmasını ve yankı bulmasını da değiştirmektedir. Her geçen gün dezenformasyonun üretim biçimi ve yayılım şekline yeni bir biçim eklenmektedir. Politik veya ticari çıkardan hiçbir zaman ayrı olmamakla beraber, günümüzde de sıklıkla benzer amaçlarla kullanılmaktadır.

Gazeteciliğin ortaya çıkmasından itibaren egemen sınıfın hizmetinde var olduğu bilindiğinden (Alemdar ve Uzun, 2019, s. 15), iletişim teknolojilerinin de benzer bir ekonomi politik sürecin ürünü olması (Fuchs, 2021) her iki olguyu (gazetecilik ve iletişim teknoloji) birbirine kenetlemiştir. Böylece dezenformasyon kolaylıkla yayılmaya başlamıştır.

1990'lı yıllarla birlikte küresel anlamda değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemler, günümüzdeki ekonomi-politik yapının temellendiği dönemlere denk gelmektedir. 90'lı yıllar, kitle iletişim araçlarının toplumları biçimlendirme, yönlendirme işlevinin sıkça kullanıldığı bir dönemi de açıklamaktadır. Enformasyon akışı hız kazanmaya başlamıştır. Devletler ve toplumlar enformasyona bağlılık duymaya başlamışlardır. Ekonomi, enformasyonun

akışı üzerinden işlemeye başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının ele aldığı konular aynı zamanda toplumun gündemine aldığı konuları oluşturmuştur. Yıllar içerisinde geleneksel ve yeni medyanın topluma aktarmak için kullandığı medya içeriklerinin yapısında bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. İçeriğin yanında yayılım biçimi, sunumu, kurgu sorunları da diğer sorunları oluşturmaktadır (Yoloğlu, 2021, s. 9). Bu açıdan Bitcoin ekonomi haberlerinde; içerik, sunum, yayılma biçimi bakımından bazı sorunlar görülmektedir. Dijital para ekonomisiyle alakalı toplumu yönlendirmek isteyen medya, abartılı, sahte, itibarlı kişilerin kullanıldığı ya da reklam ve propaganda içeren haberler üretebilmektedir.

Enformasyon, haber alma, tanıtma, haber verme, haberleşme veya danışma olarak geniş anlamda kullanılmaktadır. Haber, ileti, duyuru, bilgi gibi anlamları ile günümüzde kullanılmaktadır. Şeffaflıkla birlikte düşünülen bir kavramdır. Dezenformasyon ise bir bilginin kasıtlı veya kasıtsız olarak yanlış sunulması anlamına gelmektedir. Bilginin deforme hale getirilmesidir (Yoloğlu, 2021).

Yanlış bilginin ekonomik, politik ve sosyal sonuçları vardır. Yanlış bilgilerin oluşturulmasına ve platform desteğine sıklıkla kullanıcıların kendileri de dahil edilmektedir. Burada, “sahte haber” üretimi için destekleyici bir ortam sağlayan dijital reklamcılık medya haberlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Sahte haberler, bir tür yanlış bilgidir. Kullanıcılara bu haberler birer meta olarak tüketirilmektedir. (Kshetri ve Voas, 2017, s.8-12).

Dijital dönüşümle beraber geleneksel yöntemler haber üretiminde geri plana atılarak araştırma, kontrol etme ve tanıklık etme gibi süreçler görünmemeye başlamıştır. Yanlış ya da manipüle edilmiş haberlerin üretilmesi ve yayılması oldukça kolay hale gelmiştir. Yanlış bilginin yayılması ve belli bir çıkar gereği kullanılması dezenformasyon olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu haberlerin iletilen kitleye ulaşması çok önemlidir. Haber, bu kitle aracılığıyla diğer bireylere yayılmaktadır (Akyüz, 2021, s. 31-33). Bir nevi kullanıcılar içerik yayma aracı olarak görülmektedir. Bu durum Bitcoin haberlerinde sıklıkla görülmektedir. Anonim bir kullanıcıdan yayılan haberin sosyal medya da keşfete düşmesi hatta daha sonra bir web haber sitesinde yer alması bile mümkün olabilmektedir. Ya da tam tersi olarak bir web sitesinde yayılan haber birkaç kullanıcıya eriştikten sonra onlar aracılığıyla ağda çok hızlı bir biçimde hedef kitleye ulaştırılabilmektedir. Söz konusu bu haberler dezenformatif bir içeriğe sahip olabilir. Bunun sonucunda yatırım yapan kullanıcıların büyük bir şok dalgasına kapılmaları kaçınılmaz olmaktadır.

Yalan haberler medya iletişimde ciddi bir konudur, çünkü eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde haber endüstrisinin ve gazeteciliğin eleştirisi net bir şekilde açığa vurulmaktadır. Bu, tıpkı açık olmayan bir metnin altındaki anlatıyı görmek gibidir. Bu açıdan ekonomi haberleri de çeşitli nedenlerle

sahte içeriği olan haberler üretmektedir. Burada ticari amaçlar ön plandadır. Bu amaçlar arasında; habere tıklama sayılarının getirdiği kar, habere yapılan geri bildirimler veya haberin beğeni oranının yüksekliği, sosyal mecralarda paylaşımları sayılabilir. Sahte içerik üretmenin diğer sebebi ise politik olarak açıklanabilmektedir. Propaganda etkisine sahiptir. Tamamen algı üretmek ve bir konuda kullanıcının, okuyucunun bilgisini değiştirmek veya oluşturmak oluşmak hedeflenir. Burada kasıtlı bir biçimde oluşturulmuş yalan haber işleyişi bulunmaktadır (Hirst, 2018). Bitcoin haberleri bu açıdan düşünüldüğünde haberlerin birçoğunda dezenformasyon olgusu görülmektedir. Ekonomi haber sitelerin tıklama oranlarının artmasını sağlamaya yönelik özellikle haber başlıklarında çarpıcı sözcük seçimleriyle haber içeriği oluşturmaları örnek gösterilebilir. Bunun altında daha fazla kar elde etme dürtüsü olduğu düşünülmektedir. Başka şekilde kullanıcının habere yorum katma, katılmasını sağlayacak bir sunum ile Bitcoin haberlerinin üretilmesi de benzer bir sebeple yapılmaktadır. Dijital ekonominin işleyişine entegre edilmek isteyen bireyler, dijital sermayenin biriktirilmesinin piyonları olarak kullanılmaktadır. Burada Bitcoin ekonomi haberleri sahte içeriklerle kullanıcılara satılmaktadır. Burada ise dezenformasyon olgusunun politik yönü görülmektedir. Hyunwoo Lee (2020)'nin vurguladığı üzere;

(...) piyasanın dalgalanmaya açık yapısı, kripto para borsaları yatırımcı ilişkilerinin önemini arttırmaktadır. Ayrıca, yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak yatırımcıların oluşturduğu sanal topluluklar; bu pazara yönelik kullanıcı türevli olarak üretilen dezenformasyonun yayılımına neden olabilmekte ve potansiyel yatırımcıların risk algısı yükselebilmektedir. (Paşalı Taşoğlu vd. 2021, s.77).

Kripto para piyasalarında en yaygın kullanılan manipülasyon yöntemlerinden biri “keriz silkeleme” olarak bilinen Pump&Dump manipülasyonudur (Güleç ve Aktaş, 2019, s. 921). Manipülasyon, dezenformasyonun kullanılma yöntemlerinden biridir. Harekete geçirici bir içerik olarak tanımlanmaktadır. Dezenformasyon olgusu da manipülatif yöntemlerle üretildiğinden ekonomi haberlerinde sıklıkla kullanılır. “Artık uluslararası ticari bir meta olan enformasyon ve haberin hazırlanışında değişik yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin, enformasyonun çarpıtılmış, değiştirilmiş, saptırılmış biçimi olan dezenformasyon için birçok yöntem kullanılmaktadır” (Yoloğlu, 202, s. 17). İlk olarak Pump&Dump yöntemine bakıldığında;

Grup yöneticileri piyasada küçük hacimde işlem gören kripto para birimlerini tespit eder. Bunların içerisinde volatilitesi yüksek ve hacmi oldukça düşük olan, genellikle piyasaya yeni çıkmış bir alt coin kurban seçilir. Kurban olarak seçilen bu kripto paranın hangisi olduğunu grup üyeleri son saniyeye kadar bilmezler. Grup yöneticileri keriz silkeleme operasyonu için tüm alt üyelere

belirli bir tarih gün ve dakika belirtir. Bu dakika gelmeden saniyeler önce, yöneticiler minimum fiyattan bu kripto paraları satın alarak kendi pozisyonlarını garantiler. Bundan birkaç saniye sonra da diğer üyelere Bu kripto paranın ismi verilir. Bundan sonra toplu alım başlar. Kripto para birimini sinyalden önce satın alanlar, dakikalar içerisinde %100 ve üzerinde getiri elde edebilirler. (Güleç ve Aktaş, 2019, s.921).

Bu işlemden sonrası önemlidir çünkü dezenformasyon burada devreye girmektedir. Özellikle bu bilgiler haber olarak sosyal medya da yayılmaya başlamaktadır aynı zamanda çeşitli haber sitelerinde kullanıcı yorumları olarak okuyucuları yönlendiren içerikler ve yorumlar görülmektedir. Kullanıcıların da habere dahil olduğu yeni bir haber tarzı devrededir. İnternet gazetelerinin bir kısmı yaratılan heyecanı tetiklemeğe yönelik haber üretir çünkü tıklama başına kar elde etmektedir.

Sosyal medya da yayınlanan kontrollü dezenformasyon yöntemleriyle desteklenen manipülasyona, kripto para biriminin değerinin yükseldiğini gören bağımsız yatırımcılar da katılır. Dakikalar ve hatta bazı durumlarda saniyeler içerisinde erken pozisyon alan manipülatörler yüksek fiyat seviyelerinde karlarını realize ederler. Bu çıkış esnasında fiyatta sert bir çakılma başlar. Piyasaya tepe fiyattan giren tarafsız yatırımcılar saniyeler içerisinde tüm yatırımlarını kaybederken, organize manipülasyon şebekesi ve takipçileri yüksek karlar elde ederler (Güleç ve Aktaş, 2019, s.921).

Burada yeni medya araçları veya internet gazete haberleri, belirli grupların kazanç elde etmesi sağlamaktadır.

Dezenformasyonun Tarihi ve Dezenformasyon Taktikleri

Feodalite karşıtlığı, Amerikan Devrimi ortaya çıkmadan önce çıkar grupları ve iktidarlar dezenformasyon savaşına dahil olma konusunda yarış içerisinde değillerdi. Sözkonusu dönemlerden öncesinde propaganda oldukça basit bir şekilde uygulanırdı. Kullanılan yalanlar basit ve aynı zamanda hedef kitlede etkisi kolaydı. Dolayısıyla bilginin akışı kolayca yönlendirilmekteydi. Elit gruplar bu dönemde bilgini sahibiydi. Tüm bu durum hükümet sistemi olarak demokrasinin ortaya çıkmasıyla değişmeye başlamıştır. Halk odaklı Cumhuriyetlerin kurulmasıyla aristokrat azınlıklar gerçeği bulmak, engellemek için farklı yollara başvurmuşlardır. Tüm bu durum dezenformasyonun doğuşunu hızlandırmıştır (Agbedo ve Kırısagbedo, 2014, s.18).Dezenformasyon sözcüğü ilk olarak Sovyetler Birliği döneminde kullanılmıştır. Kavram, rakipleri aldatmaya yönelik faaliyetler anlamına gelmektedir. Bilgiye erişmek ve bilgiyi kontrol etmek tarih boyunca devletler tarafından oldukça önemsenmiştir. Bilginin akışını sağlamak ve kontrol etmek gücün de kaynağı olarak görülmüştür (Ateş, 2022).

Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş, tarihteki klasik dezenformasyon vakalarını sunar. Açık bir dezenformasyon vakası, 2. Dünya Savaşı sırasında, Normandiya çıkarmasından önce, Cesaret Operasyonu olarak bilinen olayda meydana geldi. İngiliz istihbaratı, Alman Silahlı Kuvvetlerini çok daha büyük bir işgal gücünün İngiltere'nin Kent kentinden İngiliz Kanalı'nı geçmek üzere olduğuna ikna etti. Ancak gerçekte, Alman Komutanlığının ordularını teslim etme konusundaki isteksizliğiyle kolaylaştırılan Normandiya çıkarmaları, bir sahil başı oluşturmaya yönelik ana girişimdi. Kıyım Operasyonu, İngiliz istihbaratının bir cesedi giydirdiği, onu sahte işgal planlarıyla donattığı ve onu Mihver birliklerinin sonunda onu kurtaracağı denizde yüzdürdüğü 2. Dünya Savaşı dönemi dezenformasyonunun başka bir eylemiydi. (Agbedo ve Celna Kırısabedo, 2014, s.19).

Dezenformasyon, 1917 Ekim Devriminden sonra sıklıkla kapitalizm tarafından çevrelenen SSCB tarafından bir "kaşrı arguman" olarak kullanılmıştır. SSCB, kendisini savunmak, rakibini alaşağı etmek amacıyla bilgiyi çarpıtmış veya farklı yansıtmıştır. Dezenformasyon, tarih boyunca iktidarların veya egemenlerin halkları kendi istedikleri biçimde yönlendirmelerinde kullanılan bir araç olarak görülmektedir. Tam da bu sebeple bir devletin başka bir devletle rekabet etmesinin de bir aracıdır (Aşkın, 2014, s.5). Aslında bir savaşı yöntemidir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber haberin akış halinde olduğu kaynaklar geçmişe göre oldukça değişmiştir, özellikle gazetecilik alanında basılı gazetelerden web sitelerine doğru geçiş bilginin kontrolünü de oldukça kolaylaştırmıştır. Tek bir tuşlama ile oldukça kolay bir şekilde üretilen bilgiler saniyeler içinde kitlelerin zihinlerine sunulmaktadır. İletişim teknolojilerinin bu ortamı adeta iktidarlar ve egemenler tarafından rekabet alanı olarak kullanılmaktadır, çünkü dijital ortam bilginin kontrolü meselesini oldukça kolaylaştırmaktadır.

Haber sitelerinin içeriklerinde dezenformasyon uygulanırken bazı taktikler kullanılmaktadır. Bu taktikler; bilgi ile birleştğinde duygu, bilinç, bilinçdışı, arzu vb. nezdinde çok fazla kullanıcının davranış ve düşünme biçiminde değişikliğe sebep olmaktadır. Bunun için hükümetler, çıkar grupları veya güce sahip olanlar tarafından tarih boyunca sıklıkla farklı biçimlerde kullanılmıştır.

Medya sıklıkla egemenler tarafından onların kendi çıkarları için medyayı kontrol ettikleri bir süreç içerisinde varlık göstermektedir. Kitle, medyanın sunduğu iletileri gerçek olarak algılamaktadır. Oysa medya sahipliği, mesajın içeriğini belirli bir hedefe ulaşmak amacıyla kontrol etmeye dayanmaktadır; böylece içerikler sahiplerin inisiyatifi altında dezenformatif bir yapıda var olmaktadır. Gazetelerin belirli bir sermaye sahibinin elinde bulunması, onları ideolojik bir bilgi üretim merkezi olarak düşünmeyi gerektirmektedir. Bunu yaparken manipülasyon ve propagandanın içerisinde olduğu dezenformasyon yöntemlerini kullanmaktadırlar (Çakmak, 2019).

Haber içeriğinde etkileme ve ikna söz konusu olduğunda sıklıkla dezenformasyona başvurulmaktadır. Burada “sıklıkla” ifadesi önemlidir. Haber, devamlı aynı uyarıcı ifadelerle içeriğin farklı versiyonlarını oluşturuyorsa, devamlı içeriğe maruz kalan bireylerin bu içerikten etkilenme oranları artacaktır. Haber sunuluş biçimi olarak aktarılabilecek “sunulma sıklığı” bir dezenformasyon biçimi olarak tanımlanabilir (Hahne'den aktaran Yoloğlu, 2021, s.17-20).

Dezenformasyona dayalı bir medya içeriği oluşturulurken birtakım yöntemlere başvurulmaktadır. Kullanılan bu yöntemler, mesajın muhatabında etkili olmasını kolaylaştırıcı işlemlere sahiptir;

1. Korku yaratmak
2. Duyguları kontrol etmek
3. Mesajın altında yatan meseleyi gizlemek
4. Bilinen kavramları işgal etmek
5. Çarpıcı kelimeler kullanmak, sloganlaştırmak
6. Görüş Birliği oluşturmak
7. Yanlış Otorite Bildirmek (Hahne'den aktaran Yoloğlu, 2021, s.17-20).

Brandon Smith, “Dezenformasyon Nasıl Çalışır?” isimli makalesinde dezenformasyonun uygulanmasını, yayılması ve gelişmesini sağlamak amacıyla kullanılan yöntemleri incelemiştir. Burada ana akım medyayı açıkça tanımlamıştır. Ana akım medya, hükümetin mevcut politikalarını araştırmak ve egemen grupların dengeye kalmasını sağlamak amacıyla bilgi bulmak ve üretmekle görevliken tam bir halkla ilişkiler firması olarak hareket etmiştir.

1. Büyük yalan söylemek, sessizce geri çekilmek
2. Gerçek olarak doğrulanmamış veya kontrol edilmeyen kaynaklar kullanmak
3. Dikkat dağıtmak
4. Dürüst olmayan tartışma taktikleri kullanmak (Agbedo ve Celina Krysagbedo, 2014, s.19).

Bu noktada, herhangi bir sosyal hareketten siyasi partilere hükümetlerden muhalefete, muhalefetten çok uluslulu ve yerel şirketlere kadar pek çok aktör, medya içeriklerini biçimlendirme çabası içerisindedir. Burada dezenformasyon, sıklıkla güce sahip olanların uyguladığı bir taktik olarak öne çıkmaktadır. Medya içerisinde yer alan trol sayfalar ya da dijital yanlış bilgi yayma araçları olarak kullanılmaktadır. Sıklıkla kanaat önderleri veya tanınmış gazeteciler hedef alınmaktadır. Yanlış bilginin içerisinde kullanılmakta, oyun trendleri ve sıralama algoritmaları, anahtar kelimeler kullanılmaktadır. Bunların ardında sosyal,ekonomik veya teknik çıkarlar yer almaktadır. (Data Society, 2023).

Öte yandan Saul Alinsky'nin dezenformasyon teknikleri dünya daki pek çok iktidar ve çıkar grubu tarafından uygulanmaktadır. Bu taktikler toplumla yüzleşmenin gerekliliğini sıklıkla vurgulamaktadır. Bu taktik, üretilen ya da ileri sürülen bilginin bir takım kaygan hileler ve oyalanmalar ile karşıt olan görüşlerle yüzleşmesinin atlatılması esasına dayanmaktadır;

1. Güç yalnızca sahip olduğunuz şey değil, düşmanın sahip olduğunuzu düşündüğü şeydir.
2. Halkınızın deneyiminin dışına asla çıkmayın, mümkün olan her yerde düşman deneyiminin dışına çıkın.
3. Düşmanı kendi kurallarına göre yaşatmak.
4. Alay insanın en güçlü silahıdır.
5. İyi bir taktik halkınızın keyif aldığı taktiktir.
6. Çok uzun bir taktik sürekliliğe dönüşür.
7. Farklı taktik ve eylemlerle baskıyı sürdürmek ve dönemin olaylarını amaç için kullanmak.
8. Tehdit genellikle olayın kendisinden daha korkutucudur.
9. Taktiklerin ana temeli muhalefet üzerinde sürekli baskı sağlayacak operasyonların geliştirilmesidir.
10. Başarılı bir saldırının bedeli yapıcı bir alternatiftir.
11. Hedefi seçin doldurun kişiselleştirin. (Agbedo ve Celina Kırığbedo, 2014, s.19).

Tarihsel Süreçte Ekonomi Haber/Haberciliğinin Ortaya Çıkışı ve Kullanımı

Ekonomi haber/haberciliğinin tarihsel süreç içerisinde nasıl geliştiğini anlamak, ilk olarak gazeteciliğin gelişim sürecine karşılık gelmektedir (Taş, 2014, s. 29).

Gazetecilik 18. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Ortaya çıkışında kapitalizm ile birlikte gelişen ülkelerdeki güçlü sınıfın değerlerini ve çıkarlarını korumak amacıyla haberin toplumlara aktarılması olmuştur. Dolayısıyla ilk olarak haber içerikleri yetersizdir. Haber üretiminde önemli bir nokta olan gazete, toplumsal süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla içinde bulunduğu toplumsal süreçlerden etkilenmiştir. Haber ve haberciliğin önemli bir aracı olarak gazete, burjuva demokrasisi ile birlikte doğmuş, onun bir parçası olmuştur. Sermaye ve siyasal iktidarın denetimine tabi olan gazeteler, demokrasinin devamlılığı için halka haber aktaran iletişim araçlarıdır (Alemdar ve Uzun, 2019, s. 15). Gazetenin tarih sahnesine çıkışı, ticaretin gelişmesiyle yakından ilişkilidir. Burjuva sınıfının meydana geldiği dönemle gazetenin hemen hemen ortaya çıkışı aynı döneme denk gelmektedir. Buradan gazete

ilk olarak burjuva sınıfının çıkarlarını korumak amacıyla yani “ticari amaçla” kullanılmıştır. Burjuva sınıfı, gazeteyi kendi toplumsal değerlerini kitlelere aktarmak ve onları etkilemek amacıyla kullanmıştır. Dolayısıyla gazete belli bir sınıfın kullandığı bir araç işleviyle ortaya çıkmıştır. (Ceylan, 2008, s.6).

Dolayısıyla gazetenin kullanım amacının ticari bir fayda sağlamaya paralel bir biçimde işlediği görülmektedir. Ticaretle zenginleşme ve güce sahip olma kavramlarıyla yan yana duran gazetecilik, temelde ekonomik işlevler sağlama amacından doğmuştur. O halde ilk gazeteler ekonomi gazeteleridir. Bu gazeteler, feodalitenin ortadan kalkmasıyla oluşan ve önemli hale gelen tüccar sınıfının ve sonrasında evrilecekleri burjuva sınıfının kendi sınıfsal çıkarlarını korumaya yardım etme fonksiyonuna sahip olmuştur (Taş, 2014).

Özellikle coğrafi keşiflerle birlikte keşfedilen yeni yerler, lokasyon olarak birbirinden uzak noktalarda olduğundan, bu yerler arasındaki iletişimi sağlamada ekonomi gazeteleri kullanılmıştır. Bunlar ticaret merkezleri arasındaki bilgi alışverişini sağlayan küçük emtia bültenleri olarak tanımlanmaktaydı. 15. yüzyıl itibariyle emtia borsaları kurularak bülten sayıları artırılmıştır (Ceylan, 2008, s.9).

(...) keşifler ve onun ardından Kuzey ve Güney Amerika'dan gelen mallar, çeşitli mallar; yağlar, bitkisel yağlar, hayvansal yağlar ve keresteler ve benzeri maddelerin Anvers, Londra ve Lizbon gibi limanlara, Avrupa'ya geldiğini görüyoruz. Bunların gelişi ile beraber bunların hinterlandına duyurulması, dağıtım alanlarına yayılması sırasında da bu şeyin, el pedalları ile yapılan, belli günlük bilgi notlarının ilk ekonomi basını içerisinde yer aldığını görüyoruz. 16. yüzyılda 1531'de Anvers'de, 1540'da Lyon'da başlayan mal borsaları kuruluyor ve haftanın beş gününde bu borsalarla ilgili bültenler yayımlanmaya başlıyor. 1724'de Paris'te, 1775'de Londra'da ve 1792'de New York'ta hisse senedi ve tahvil borsası kuruluyor ve bu ilk ekonomi yayını diyebileceğimiz gerçek ekonomi yayını diyebileceğimiz yayın bununla birlikte başlıyor. (Arolat, 2007, s.261).

Ekonomi haberciliğinin gelişmesi ekseninde yükseliş noktası Sanayi Devrimi olmuştur. 19. Yüzyılda üretimin hız kazanması ve pazar ekonomisinin palazlanması, üretici ve tüketici arasındaki bilgi alışverişinin gerekliliğini doğurmuştur. Yani üretim-tüketiminin hız kazanması, yani üretim ve tüketim ilişkilerinin yaşamın bir biçimi haline gelmesi, ekonomi haberciliğinin de önemini ortaya çıkartmıştır.

Bu noktada ekonomi haberciliğinin üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak ihtiyaç duyulan bir süreçle geliştiği söylenebilir. Malların satışını, eritilmesini sağlamak için bilgi aktarmak için kullanılmıştır. Sanayi Devriminden sonraki süreçlerde ise üretimin değil, tüketim üzerinden işleyen kapitalist sistem ile birlikte de malların ihtiyaç oluşturma biçiminden söyleminin yapılarak satın alınmasına hizmet etmektedir. Hatta bu noktada dijital kapitalizmin bir

üretim-tüketim süreci olarak açıklanabilecek “influencer marketing” süreçleri, günümüzde içerisine dijital ekonomi haberlerini yerleştirerek ilerlemektedir. Geçmişten günümüze değişim bu biçimde gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, en eski ekonomi gazetesi, yani ekonomi haberi İngiltere’de “Public Ledger” ismiyle basılmıştır. Bu dönem Sanayi Devrimi dönemi İngiltere’sidir. Üretim hızla artmasının bir sonucu olarak emtia ticaretinin gerçekleştirilmesinde yönlendirici olarak üretilmiştir. 1760’da yayımlanmaya başlamıştır (Düzeli, 1983, s.8).

Ekonomi basınının önemli bir yükselişe geçmesi, Sanayi Devrimine bağlı “rotasyon sisteminin” gerçekleşmesiyle sağlanmıştır. 1812’de Londra’da “London Times” yeniden satılmaya başlamış ve “Penny Paper” tarzında bir gazetecilik modeli oluşmuştur. Bu yöntem, hızlı ve ucuz bir şekilde haberlerin basılmasını ve dağıtılmasını sağlamıştır. Ekonomi gazeteciliğinin tarihte görülen en önemli aşaması, bu döneme ve yönetime dayanmaktadır. Dağıtım kanalının hız kazanması, ekonomi gazeteciliğinin de yükselişe geçmesini güdülemiştir. Aynı zamanda Sanayi Devrimiyle birlikte üretiminin hızla artması ve değişen ekonomik yapı üst üste binmiştir (Arolat, 2007, s.261).

Ekonomi gazetelerinin doğuşunun ardından, posta servislerinin gelişmesi, telgrafın keşfi ve baskı tekniklerinin ucuzlaması, onları daha fazla kimsenin ulaşabileceği kaynaklar haline getirmiştir. Bobin kağıda silindirik baskı yapabilen makinelerin bulunması, o dönemki gazetelerin ucuzlamasının yanında daha kolay reklam almalarını da sağlamıştır. Telgrafın keşfi 57 ise, ticaret ve iletişim dünyasına önemli bir araç daha kazandırmıştır: Haber ajansları. Gazetelerin baskılarının ucuzlaması tek başına onların hareket kabiliyetlerini artıramamıştır. (Büyükbakkal, 2020, s.57).

Ekonomi haberciliği, İkinci Dünya Savaşı’na kadar seyrinde devam etmiştir. Sonrasındaki süreçte ise, daha çok milli gazetelerin öne çıktığı, aynı zamanda ekonomi haberlerine yer verildiği görülmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde milli gazeteler çıkarılmıştır.

1980’lerde küreselleşmeyle birlikte “üç önemli fonksiyon”, ekonomi haberciliğini geliştirmiştir. Bunlardan ilki; ekonomi basını çeşitli muhabirler yetiştirmiştir. Bu muhabirler, dünyanın önemli ekonomik merkezlerinde bulunmaktadırlar. Bir diğer nokta, dünya ekonomik ve toplumsal anlamda yeni bir değişim dönemi içerisine girmiştir. Kapitalizm hızlı bir biçimde ilerlerken küreselleşme, yeni dönemin olgusu olarak öne çıkmıştır. Bunun bir uzantısı olarak; Avrupa, Asya ve ABD’de önemli ve özel baskılar yayımlanmaya başlamıştır. 1979’da “Financial Times”, 1983’de “The Wall Street Journal da Europa” yayımlanmıştır. Üçüncü nokta ise yerel yayınlar ve merkezi yayınlar arası işbirliğinde artış oluşmuştur (Arolat, 2007, s.262). Böylece ekonomi haberciliğinin gelişimi hız kazanmaya başlamıştır. Gazeteciliğin gelişimi belirli bir sınıfın egemenliğini meşrulaştırmak, işlerini kolaylaştırmak biçiminde

doğduğundan ekonomi haberleri de benzer işlevler üstlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası endüstriyel kapitalizmin tırmanmasıyla yukarıdaki söz konusu ekonomi haberleri, liberal ekonomi değerlerinin yayılması ve Avrupa aktörünün ekonomi politikalarının devamlılığını sağlama amacıyla yayımlanmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte haberin üretildiği ve aktarıldığı araçlar da değişmeye başlamıştır. Bu noktada ilk olarak radyo daha sonra televizyon haber aktarımında önemli araçlar olarak ortaya çıkmıştır. (Erdoğan, 2007). Böylece hem haberin üretilme biçimi hem de haberin içinde aktığı araç yeni bir form kazanmıştır. İletişim araçlarında meydana gelen değişimler toplumsal süreçlerin bir sonucu olarak oluştuğundan haberin aktığı aracı o toplumsal pratiklerle birlikte düşünmek, haberin ne olduğunun ve hangi amaçla üretildiğinin açıklamasını oluşturmaktadır.

Radyo yayıncılığı Birinci Dünya Savaşın'dan sonra dikkat çeken önemli bir iletişim aracıdır. Yüzyılı aşkın süredir radyo haberleri güvenilir bir bilgi kaynağı olarak gündelik yaşamın önemli bir parçası olmuştur ve gazetecilik ilkeleri çerçevesinde hazırlanmaktadır. (Luitel, 2016). Teknolojinin gelişmesiyle radyo yayınlarının başlaması pek çok ülkede 1920'leri, az gelişmiş ülkelerde 1930-1940 yıllarını bulmuştur. 1927'den İkinci Dünya Savaşına kadar geçen dönemde televizyonun henüz keşfedilmemesi sebebiyle, radyo haber verme amacıyla kullanılmıştır. Bu dönem, radyo haberciliğinin en popüler olduğu zamanı tanımlamaktadır. Bu dönemde radyo, propoganda aracı olarak kullanılırken aynı zamanda savaş olayından haber verme ve olayları yorumlama gibi amaçlarla kullanılmıştır. (Tokgöz, 1981, s.148). Ekonomi haberciliği bağlamında radyonun kullanımı düşünüldüğünde, özellikle savaş döneminde, ekonomik anlamda ülkelerin durumunun anlatıldığı ve toplumun bilgilendirildiği bir iletişim aracı olduğu görülmektedir. Bu noktada savaşın yıkımının kazanan ve kaybeden ülkelerde getireceği toplumsal değişimlerin, dolayısıyla ekonomik sonuçların yorumlandığı bir araç olduğu görülmektedir. Diğer yandan Hitler'in propaganda amacıyla Yahudilerin Almanların haklarını kullandığı, daha zengin olduğu; bu sebeple Almanların daha fakir olduğu türünden ekonomik söylemlerinin aktarıldığı bir araç olduğu görülmüştür. Toplum mühendisliği gerçekleştirmek amacıyla ekonomik durumun bir uzantısı olan yaşam biçimi, bireylerin özne kılınmalarının söylemini oluşturmaktadır. Bu noktada, ekonomi haberleri bağlamında radyo sıklıkla kullanılmıştır.

Hitler Almanyası'nda propoganda radyo aracılığıya kitlelere aktarılmaktaydı. Almanya'nın ekonomisinin gittikçe güçlendiği ve güçleneceği, sanayi alanında gelişmelerin olduğu, fabrikaların açılarak ekonomik gelişmenin hız kazanağı bunun bir sonucu olarak işsizliğin ortadan kalkacağı radyo yayınlarında sıklıkla tekrarlanan bilgilerdi. (Mutlu, 2021). Tüm bunlar radyonun, ekonomi haberleri ekseninde nasıl kullanıldığını göstermektedir.

İşsizlik, yeni açılacak olan fabrikalar, güçlü ekonomi sloganları; tüm bunlar iletişim aracının, ekonomi haberleri aktarım aracı olurken aynı zamanda bu haberlerin kitlelerin yönlendirilmesinde görev alarak siyasal bir işlev gördüğü söylenebilir. Şüphesiz, ekonomi ve siyaset her zaman iç içe olmuştur.

Ragıp Duran, radyonun içeriklerini “hızlı bir biçimde” dinleyen kitleye aktaran bir araç olduğunu ileri sürmüştür. Dönemin diğer kitle iletişim araçlarına göre daha ucuz olan radyonun, zaman konusunda “kısa süreli” olmasının altını çizmiştir. Bu durum radyonun haberleri oldukça basite indirgeyerek vermesine sebep olmaktadır. Gazetede okuyucu, bir habere tekrar dönerek bilgilere yeniden erişilebilirken radyoda yayın tekrarı olmadığından bu unsur bulunmamaktadır. Öte yandan radyonun sadece ses üzerinden işleyen yapısı dinleyenin hayal kurmasını sağlamaktadır (Aktaran Büyükbakkal, 2020, s. 850).

Radyodan sonra televizyon, ekonomi haberciliğinin gelişmesini sağlamıştır. Televizyon sayesinde ekonomi haberleri hızlı bir biçimde yayılmaya başlamıştır. 1935’te Almanya’da, 1936’da İngiltere’de, 1941’de ABD’de düzenli televizyon yayınları başlamıştır. Haber verme işlevi açısından düşünüldüğünde, geniş kitlelerin ekonomi haberlerini kısa sürede edinmelerini sağlayan bir araç olarak öne çıkmaktadır. Televizyon, izleyen herkese eşit bir şekilde haberi iletmektedir. Televizyonun görsel güce sahip olması haberin etkisini artırmaktadır; hedef kitlenin ilgisini kolayca çekebilmektedir. İnsanların zihin dünyalarının, algılarının yönetilmesi televizyon aracılığıyla oldukça kolaylaşmıştır (Temiztürk, 2003, s. 266). Öte yandan televizyon haberciliğinde haberin magazinsel yönü daha çok öne çıkmaktadır. Bunda hedef kitlenin algısını biçimlendirme, onları uyumlandırma, belirli bir konuda görüş sahibi kılma türünden politik düşünceler etkilidir.

Magazinsel habercilik, ticari bir habercilik türüdür. Toplumun kendisini ilgilendiren meselelerin dışında, ilgi olunmasının istendiği konular ele alınmaktadır. Buradaki amaç, haberin hızlıca tüketilmesini sağlamaktır. Bu sebeple toplumun büyük çoğunluğunda merak uyandıracak, basit bir biçimde aktarılan haber içerikleri üretilmektedir. Bu haberler insanların kafalarını fazla yormayan, açık, net, insanları rahatlatan haberlerdir. Bu sebeple habercilikte televizyon haberleri, bu özellikleri oldukça yerine getirebilir türden haberler olarak ortaya çıkmıştır. Görsellerin ve sloganların sıkça kullanıldığı bu haberler, Haluk Şahin tarafından “habeglence” olarak tanımlanmıştır (Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011, s. 9).

Ekonomi haberleri de bu açıdan düşünüldüğünde, sermaye sahipleri, medya sahipleri veya güce sahip olan kişilerin bu noktada kanalın reklamverenleri de ele alınabilir. Tüm bunlar, haberin içeriğinin belirlenmesinin yegane aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada sermaye sahibinin, sermaye birikimini engelleyecek bir ekonomi haberi olabildiğince az verilir, çünkü basın aynı

zamanda bu sermaye sahibinin sahipliğinde var olan bir kurum olarak varlığını korumaktadır. Diğer yandan aynı şekilde iktidarın ekonomi politikalarını eleştiren türden haberlerin de kitlelere aktarımı pek fazla görülmemektedir; bunun sebebi hükümet aleyhinde bir eylemin oluşmasını önlemektir. Alternatif medya mecralarında sadece yukarıdaki durumların tersine bir biçimde üretilmiş ekonomi haberleri görülmektedir. Fakat bu haberlere televizyonda rastlamak oldukça zordur. Sıklıkla izlenen büyük kanallar, sermaye sahiplerinin elindedir ve çoğunluk bu kanalları izlemektedir. Dolayısıyla ekonomi haberlerinin akışı tek yönlü bir biçimde gerçekleşmektedir (Yaylagül, 2006, s. 138-137). Medya, günümüzde teknolojinin gelişmesiyle büyük ölçüde ağıın alanına dahil olmuştur. Bilişim iletişim teknolojilerinin (BİT) gelişmesiyle birlikte ekonomi haberlerinin üretim ve dağıtım aracı da değişmeye başlamıştır. Bu noktada medyanın sahipliği konusu ise benzer bir şekilde devam etmektedir. Haberin içinde aktığı kanal değişime uğramıştır. Bu açıdan, bu tezin inceleme alanını oluşturan ekonomi gazete haberleri de günümüzde daha çok basılı olma formundan uzaklaşarak web siteleri aracılığıyla var olmaya başlamıştır. Kullanıcının habere dahil olması; haber üretimine bireyin de katılımı gibi etkileşimli bir haber üretim alanı oluşmuştur. Bütün bunlar, ekonomi haberlerinin içeriğini, üretim sürecini ve tüketimini değiştirmiştir. Dolayısıyla, ekonomi gazete haberlerin iletişim teknolojileriyle eklenmesi; algı yönetimi, dezenformasyon, hedef kitleye hızlı ve etkili erişim, kullanıcıyı harekete geçirme gibi pek çok açıdan haberin etki biçimini farklılaştırmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle BİT dolaşım zamanını kısaltan sermaye biçiminin üretici gücü olarak ortaya çıkmaktadır. Sermaye hızlı bir şekilde BİT aracılığıyla dolaşıma girmektedir. Günümüz bağlamında düşünüldüğünde malların BİT aracılığıyla taşınmasından ziyade tamamen aracın içerisine yerleşmiş bir şekilde, araçta akış halinde olması üzerinden gerçekleşen bir ekonomi ve bunun sonucunda biriken bir sermaye söz konusudur. Artık söz konusu olan malın bir yerden bir yere ulaşması değildir. Sermayenin dolaşım hızı bu kadar kısalmıştır. Mal artık elle tutulan bir nesne olmanın ötesine geçerek bilginin kendisi olmuştur. Bilgi metalaşmıştır ve ağ üzerinde dolaşımdadır. (Kösem Işık, 2023, s.66).

Ekonominin ağ üzerinden işleyişi, ekonomi haberciliğini de bir meta üretim alanı olarak kapitalizmin içerisinde düşündürmektedir. Bitcoin ekonomi haberleri de BİT sayesinde oldukça hızlı bir şekilde üretilmekte ve olası yatırımcılara sunulmaktadır. Olası yatırımcının haber sitesinde devamlı online olması, başka kullanıcılara paylaşması, yorum yapması ya da habere sadece tıklaması bile haber sitesinin kar elde etmesini sağlamaktadır.

Diğer taraftan, ekonomi haberlerinin internetin sunduğu imkanlar sayesinde hızla dolaşıma girmesi, oldukça etkileyici bir dinamik

oluşturmaktadır. Kullanıcıların uzun saatlerini online platformlarda geçirmesi, ekonomi haberciliğini yazılı basın dönemine kıyasla radikal bir değişimle tanımlamaktadır. Eskiden belirli bir gazeteyi seçip okuyan veya belirli saatlerde ekonomi haberlerini takip eden kullanıcı profili, şimdi sürekli olarak haberlere ve metalara maruz kalan bir kullanıcı profiline dönüşmüştür. Bu, dijital kapitalizmin işleyiş mantığına işaret etmektedir. Bitcoin ekonomi haberleri sürekli olarak potansiyel yatırımcıya iletilir, bu da onun algısının şekillendirilmesine katkı sağlar; böylece üretilen metanın tüketimi artırılarak sistem kar elde etme yolunda ilerler.

Burada ekonomi haberleri; kullanıcıyı aydınlatma ve bilgi aktarma görevinin yanı sıra, bir meta olarak sermaye sahibinin kar sağlanmasına hizmet etmektedir. Bitcoin haberleri bir mal olarak düşünüldüğünde, haber sitesi malın üretim ve tüketim alanı olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, Bitcoin'in üreticileri ve Bitcoin'i finanse eden çok uluslu şirketler aynı zamanda haber siteleriyle de işbirliği yapabilmektedirler. Dolayısıyla, günümüzde ekonomi haberlerinin gelmiş olduğu konumu anlamak; yani ekonomi haberinin üretim sürecini anlamak, aynı zamanda haberin arkasındaki ekonomi politik yapının dijital kapitalizm ile ilişkisini anlamakla mümkün görünmektedir.

Ekonomi Haberciliği Türleri

Ekonomi haberciliği; finans, borsa, bankalar, tüketim, ekonomik bilgilerin yazılması, analizi ve yorumlanması içeren bir bilgilendirme sürecini tanımlamaktadır. Ekonomi haberleri hitap ettikleri hedef kitleye göre bahsettikleri konu türlerine göre farklılaşmaktadır ve kategorize edilmektedir. (MEB, 2014).

Makro Ekonomi Haberleri

Bu haberler, devletin faaliyetlerinin küresel ekonomik etkileşimlerini ve diğer ülkeler karşısındaki durumu, mevcut küresel ekonomideki yeri hakkında bilgilendirmeyi içermektedir. Bu haber türlerinin belirleyicisi olarak tanımlanabilecek makroekonomik bileşenler, güç ilişkileri, mülkiyet, serbest piyasa gibi ekonomi politikasının temel bileşenleri haberlerin içeriklerine etki etmektedir (Orhan ve Erdoğan, 2010).

Makroekonomi haberleri, mali piyasalar, döviz değerlendirmeleri, sıcak para, ihracat, ithalat, cari açık, IMF, dış borç, iç denge ile alakalı olan hazine, iç borç, SSK, SGK haberleri, memur işçi ücret-maaş haberleri, vergi vb. arz talep dengesini içeren sanayi üretim endeksi, özel sektör borçlanma veya üretim endeksi türünden haberler ve işsizlik, istihdam, büyüme gibi temel göstergeleri içeren haberlerdir (Şimşek, 2020, s.81).

Ekonomi servislerinin kurulduğu ilk yıllarda ekonomi muhabirlerinin haber kaynaklarından, özellikle de resmi haber kaynaklarından aldıkları bilgiler, genellikle makroekonominin konuları içinde yer almıştır. Geçmişte Türk basınındaki ekonomi haberlerinin hükümet kararları, uzman görüşleri, ekonomik kurum raporları ve istatistiklerden oluşması kitleleşmesini önlemiştir. Bu nedenle tüketici kitlesi sayısal olarak fazla olmamıştır. Ağırlıklı makroekonomi haberciliği uygulanmıştır. Günümüzde Avrupa Birliği, Gümrük Birliği konuları makroekonomide uluslararası ekonomik ilişkiler konusuna girmektedir. (Kartal, 2022).

Makroekonomi haberleri, toplumun büyük kısmı tarafından ilgi ile kaşılanmamaktadır çünkü bu tip ekonomi haberleri belirli bir bilgi birikimini gerektirmektedir. Haberin içeriğinde ekonomiye ait jargonlar kullanılmakta, akademik veriler gösterilmekte veya bazı kavramlar sıklıkla kullanılmaktadır. Dolayısıyla makroekonomi haberleri, ekonomiye ilgisi olan hedef kitlenin takip ettiği haber türünü oluşturmaktadır. (Demirok, 2022, s.42).

Mikroekonomi Haberleri

Mikroekonomi, fiyat mekanizmasının nasıl ilerlediğini açıklayan bir bilim dalıdır. Bu noktada, fiyat mekanizmasının işleyişini açıklamak için bazı kavramlar ve analiz yöntemleri kullanılır. Piyasadaki mallar arz ve talebe göre belirlenir (Orhan ve Erdoğan, 2010, s. 59). Bu bağlamda, arz-talep ve piyasa dengesi haberleri mikroekonomi haberlerinin konuları arasındadır.

Mikroekonomi haberleri, tüketicilerin ve firmaların karar ve davranışlarını analiz etmektedir. Üreticilerin neyi, kimin için, hangi miktarda ve ne kadar üreteceğini incelemektedir. Tüketicinin hangi malları ne miktarda tükettiği, tüketeceği ve nihai kararı hangi ölçüde verdiği, mikroekonomi haberlerinin içeriğini tanımlamaktadır (Orhan ve Erdoğan, 2010, s. 59). Bu haberler, bütünü oluşturan küçük birimleri incelenmektedir. Büyük resim, küçük birimlerin davranışlarıyla ortaya çıktığından, ekonomik durum analizi ile ilgili oldukça açıklayıcıdır. Mikroekonomi haberciliği, ekonomi haberlerinin kitleleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bazı gazeteciler tarafından “domates-patates gazeteciliği” olarak da adlandırılmıştır. Necati Doğru'ya göre, haberlerin kitleleştirilmesi oldukça önemlidir çünkü genel anlayışa uygun haberler üretmek, toplumun karar almasını ve bilgilmesini kolaylaştırmaktadır (Büyükbakkal, 2020, s. 38-39). Ekonomi haberlerini toplumun büyük çoğunluğunun anlayacağı biçimde üretmek, üçgenin üç kenarına benzetilebilir. Üçgenin bir kenarında bilgi ve olaylar yer almaktadır; mutfak, yiyecek, doğalgaz vb. gibi düşünülebilir. Bu olaylar ekonomiden bağımsız değildir. Ekonomi habercisi, bu tarz haberlere ekonomi çerçevesinde bakarak ele almalıdır. Böylece kolay anlaşılabilir. Bilgileri ele aldıktan sonra yardımcı malzemeler kullanarak iletişim araçlarına iletmelidir, böylece

haberini ilgi çekiciliğini sağlamış olur. Bir diğer nokta, kullanılan dil önemlidir. Haberci, haber üretme araçlarına haberi açık ve genel kitle tarafından anlaşılabilir biçimde iletmelidir. Bu da üçgenin diğer kenarını oluşturmaktadır (Büyükbakkal, 2020, s.39).

Magazinsel Ekonomi Haberleri

Haber, sadece kitleyi bilgilendirme işleviyle değil, belirli ekonomi ve politik çıkarların ön planda olduğu haliyle de üretilmektedir. “Magazin kelimesi, hem bir yayını hem de haber ve yorum türü içerikler olarak tanımlanmıştır. Halkın geneline hitap edecek, farklı konuları içeren ve görsel zenginliği olan bir yayını türü olarak tanımlanırken diğer yandan da ünlü kişiler ile ilgili haber ve yorumlar olarak tanımlanmıştır” (Çetinkaya, 2020). Burada belirli bir çıkarı koruma amacı daha üstün görülmektedir. Belirli bir kitlenin dikkatini çekme konusundaki haberin amacı yerine getirilmektedir. “Magazinsel habercilikte toplumu ilgilendiren olayların ikincil öğeleri ön plana çekilmektedir. Magazinsel söylem, olay örgüsünü parçalar ve gerçekliğinden koparır, herkes için olan, tüketilmesi kolay, basit ve yüzeysel hale getirir” (Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011, s.9). Dolayısıyla ekonomi haberciliğindeki magazinleşme medya kurumlarının ticari boyutunu ön plana çıkarmaktadır (Ayaz, 2019, s.40).

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıktığı dönemden bu yana önemli olduğu, bu araçların bilgilendirmenin yanı sıra propaganda ve reklam amaçlı olarak da kullanıldığı görülmektedir. İnsanların algılama ve değerlendirmede referansı olarak bu araçlardan etkilendiği bir gerçektir. Özellikle televizyon karşısında geçirilen zamanın oldukça fazla olduğu araştırmalar tarafından da kanıtlanmıştır. Televizyonun topluları yönlendirme ve özellikle de pasifize etme yönünde olumsuz etkileri olduğu da bilinmektedir. Televizyonun prestij yapımlarından olan haber bültenleri özellikle bu anlamlandırma süreçlerini direkt olarak etkilemektedir. Ancak son dönem televizyon haberciliğindeki ciddi bozulmalar, sahiplik yapısı ve iktidar ilişkileri, haberin magazinleşerek insanları bir görüşe göre rahatlatma, başka bir görüşe göre ise onları depolitize etmektedir (Bayraktaroğlu ve Uğur, 2011, s.3).

Hedef kitle belirli bir konuya dahil edilmekte, haberin benzer kitlelere aktarılmasını sağlamakta, davranış değiştirilmektedir. Magazinsel bir biçimde yayımlanan ekonomi haberleri aynı zamanda siyasal bir biçimlendirici, söylem veya bilinç üreticisi olarak da tanımlanabilmektedir. Magazin türünde üretilen ekonomi haberleri ekonomiyi anlaşılması zor formundan çıkarmıştır.

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEKİ DEVRİMİN EKONOMİ HABERLERİNE ETKİSİ

Günümüz, özellikle iletişim araçlarındaki ilerlemelerin gerçekleştiği bir döneme karşılık gelmektedir. Söz konusu bu köklü değişiklik, pek çok konuda yenilikleri beraberinde getirmiştir. Kültürel meseleler, ilişkilerin yapısı, ekonomik ilişkiler ve işlemler gibi konular da bu sürece dahil olmuştur. Özellikle bu kitabın konusunu oluşturan ekonomi haberleri de yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerden etkilenmiştir. Ancak ağın siyasal hali, doğru bilgiye erişmeyi sorunlu kılmaktadır.

Kitabın bu bölümünde, ekonomi haberlerinin akış halinde olduğu araçların değişmesiyle, ekonomi sürecinin bir parametresi olan; “paranın yeni yapısının hangi formlarda üretildiği, yayıldığı ve insanlarda nasıl bir algı oluşturduğu” çeşitli kuramlarla incelenmiştir.

İletişim Teknolojileri, Haber ve Ağ

İletişim araçlarının teknolojinin ilerlemesiyle birlikte gelişimi, haberlerin üretiminde ve akış biçimlerinde geniş olanaklar yaratmıştır. 1990'lara kadar özellikle haberlerin topluma aktarılmasına akış, radyo ve televizyon bunun yanında gazete aracılığıyla sağlanırken, iletişim araçlarındaki gelişmelerle birlikte haber ağ üzerinde üretilmeye ve yayılmaya başlamıştır. Dolayısıyla iletişim teknolojisinde meydana gelen değişimler haberin “akış halinde olduğu aracı” değiştirmiştir. Burada önemli olan, haberin üretim aracının değişmesinin; haberin hangi ölçüde üretildiğinin, nasıl üretildiğinin yani haberi oluşturan bilginin nasıl oluştuğunun ve eriştiği kullanıcıların da dönüşümünü gerçekleştirecek türden bir değişikliğe sebep olmasıdır.

İnternetin hipermetinsel özelliği haberi de özellikle reklamların yerleşimi ve gösterimi konusunda etkilemektedir. Haber ve reklam ayrımı ile ilgili bir etkisinden bahsedilebilir. Haber görünümünde reklam izletmeye kadar birçok farklı yöntem web ortamında uygulanmaktadır. Hipermetinsel özellik gazetelerin internet sitelerinde reklamlarda sıkça kullanılır. Haberi metalaştıran bu unsur beraberinde haberin değeri ve etiği konusunda sorun yaratan bir durumdur. İnternetin kullanım kolaylığı da haberi çabuk tüketmek ile ilgilidir. (Topsakal, 2018, s.2013).

Bilginin üretilme ve yayılma süreci, özellikle ağın ortaya çıkmasıyla önemli ölçüde değişmiştir. Bilginin kaynağının kontrol edilme şekli, ağ ile yapılan yapısal değişikliklerle dönüşmüştür. Bilginin üretilme ve kullanıcılara iletilme süreçlerinde ulus devletlerinin rolü zayıflayarak, yerini çok uluslu şirketlere bırakmıştır. Bu şirketler, internetin kurallarını özgürce belirleyen ve haber üretim süreçlerini kontrol altına alan bir konuma gelmişlerdir (Fuchs, 2021).

Bu değişim; haber üretim süreçlerinde otorite olarak önemli değişikliklere yol açtığını düşündürmektedir. Kullanıcı, herhangi bir internet haberi için iletişim araçlarına erişmektedir. Cep telefonu, bilgisayar, iPad gibi iletişim araçları ile oldukça hızlı ve basit bir biçimde ekonomi haberlerine ulaşmak mümkündür. 1990'lar öncesi, yani ağın çok da sık kullanılmadığı dönemlerdeki bilginin, yani haberlerin yayılmasıyla günümüzdeki yayılması arasında oldukça farklar bulunmaktadır.

Haberin üretimindeki otorite değişikliği, bilginin içeriğini değiştirmiştir. Bu değişim sıklıkla çok uluslu şirketlerin kar elde etmesine yönelik haberleri besleyecek türden bir gelişme olarak (Mosco & Fuchs, 2014). 'Haberin yapısı' da değiştirilmiştir. Bu haberler, kullanıcıların ilgisini çekecek ve onları etkileyecek türden yöntemlerle üretilmektedir. En önemlisi, ağ ile birlikte kullanıcı 'haber içerisine dahil gibidir' (Riskos vd., 2019, s. 4-6). Özellikle ekonomi haberleri dikkate alındığında kullanılan dezenformatif taktikler, haberin değerini oldukça yükselterek kullanıcıya sunmaktadır. Bunun sonucunda habere erişen kullanıcı oldukça fazla etkilenmektedir.

İnternet sitelerinin yorum özellikleri ve kullanıcıların birbirlerinin yorumlarını görmesi ya da devamlı spekülatif amaçlı hedefli reklamcılık yöntemleri kullanılması aracılığıyla kullanıcının meseleye dahil olmasını sağlamaktadır (Riskos vd., 2019, s. 4-6). Devamlı reklamlarla karşılaşılacak kurgusal haberlere yönelik kullanıcının dahil olma süreci kısalmakta ve kullanıcı dahil olmaktadır. Burada ağın, kullanıcıların verilerini kaydederek haberle ilgilenen kişilere yönelik reklamların gösterilmesi, haberin dolaşım biçiminin geldiği değişimi anlamının bir yoludur (Fuchs, 2015, s.405-406).

Birey devasa bir sistemin içinde kimsenin tam olarak anlayamadığı minicik bir çipe dönüşüyor. Her gün elektronik postalar, telefon konuşmaları ve makalelerden oluşan sayısız veri bitini absorbe ediyor, tüm bu veriyi işliyor ve daha fazla elektronik posta, telefon konuşması ve makaleyle yeni küçük veri bitleri halinde geri aktarıyorum.” (Harari, 2016, s.402).

Kullanıcının dönüştüğü bu çip, şirketlerin ekonomi haberlerini hangi hedef kitleye yönlendireceğini belirlemektedir. “Küresel bilişim sistemi her şeyi bilen ve her şeye kadir bir hale büründükçe, sisteme bağlanmak anlamın tek kaynağı haline geliyor. İnsanlar veri akışıyla kaynaşmak istiyorlar çünkü bu akışın bir parçası olduklarında kendilerini çok daha büyük bir şeyin parçası gibi hissediyorlar.” (Harari, 2016, s.402). Kullanıcı için ağa bağlı olmak, yaşamın içerisinde olmak ile eş değer hale gelmiştir. Ekonomi yaşamın gerçekleşmesinin en temel meselelerinden biri olarak, kullanıcının üzerinde durduğu bir konudur, fakat bundan daha önemlisi ağda devamlı gezinmektir.

Kullanıcı neden ağda gezinmek zorunda olduğunu hissetmez veya bunu sorgulamaz, tek güdüsü; iletişim araçları ile ağa bağlanması gerekliliğidir. Bunu gerçekleştirdiğinde ve anlamını bilmediği bazı önerilenlere/sorulara onay verdiğinde, sistemin kendisini veri olarak kullandığını ve kar üretim sistemine dahil edildiğinin farkında değildir (Fuchs, 2015, 368-371). Yaşamın tamamen dijital bir biçimde aktığı bir ortama dahil olmak için her şeyi yapan konumundadır. Dolayısıyla bir haber sitesine girdiğinde çerezleri kabul eder, e-postasını yazar ve kişisel verilerini ”büyük veri” ile paylaşmış olur.

“Kim olduğunu mu bilmek istiyosun?” diye sorar Dataizm. “(...) Google ve Facebook’un elektronik postalarını okumasına, görüşme ve mesajlarını takip etmesine, tıkladığın ve beğendiğin her şeyi kaydetmesine izin ver. Tüm bunları yaparsan, Nesnelerin İnterneti’nin harikulade algoritmaları, kimle evlenmen gerektiğini, hangi kariyeri seçeceğini ve ne zaman savaş başlatabileceğini söyleyecek. (Harari, 2016, s.402).

Harari’nin ifadeleri önemlidir, çünkü ağın kullanıcılardan edindiği bilgileri toplayarak kullanıcıların algılarını biçimlendirdiğini vurgulamaktadır. Bu noktada, internet sitelerinde bulunan haberlerin hedef kitlenin zihninde bilgi oluşturmak amacıyla kullandığı yöntemler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Hedefli Reklamlar

Ekonomi haber siteleri sıklıkla hedefli reklamları kullanmaktadır; bu reklamlar, bu sitelerin kazanç sağlama yoludur. Bu açıdan düşünüldüğünde, kullanıcı ve haber içeriği meta olarak konumlanmaktadır.

Hedef kitlenin ilgisi çerçevesinde belirli türden verilere erişmek, internetin bir kültürel pratik olması ile kolay hale gelmiştir. Bu noktada, kullanıcının site içerisindeki hareketi gözlenmektedir. Kullanıcının verilerini kaydeden şirketler, kullanıcı ile iletişime geçmenin yolunu bulmuş olmaktadır. Bu

iletişimin bir sonucu olarak kullanıcılara kişiselleştirilmiş bir reklam göndermektedirler (Okkay, 2020, s. 5364).

Günümüzde reklamcılık genellikle birinin adını ve resmini içerir ve demografik özelliklere hedeflenebilir veya önceki web sitesi ziyaretlerine göre ayarlanabilir. Reklamları önceki çevrimiçi sörf davranışlarına göre ayarlamak, çevrimiçi davranışsal reklamcılık (OBA) olarak adlandırılır (Smit, Noort, Voorveld, 2014).

Kripto paraların geleneksel para birimlerini yerinden ettiği günümüzde, kripto para haberlerinin olumlu söylemini yapan haberler, bu alanda verileri toplanmış olan, yani ağda iz bırakan kullanıcılara gönderilerek onların algılarını oluşturmaktadır.

Ağ üzerindeki gözetim, kullanıcılar tarafından oluşturulan içeriğe göz atan, başka kullanıcılarla etkileşim içerisine giren, topluluk oluşturan, inşa eden kullanıcıların gözetlenmesi üzerinden sağlanmaktadır. Ağ üzerinden sağlanan kar, ise kullanıcı gözetlemek üzerinden işlemektedir. İnternet haber siteleri, web siteleri ve onların reklamveren müşterileri kullanıcıların kişisel verilerini devamlı izleyerek depolamaktadırlar. Depolama işlemi analiz işlemi takip etmektedir. Bunun sonucunda kullanıcı profili oluşturulmaktadır. Bu kullanıcının ilgi alanı ve çevrimiçi davranışını tanımlamaktadır. Akabinde toplanan veriler, yani kullanıcı kimlikleri, birer meta olarak reklam veren müşterilere satılmaktadır (Fuchs, 2015, s. 153).

Bu açıdan, kripto para haberleri takip eden ve para kazanmak isteyen kullanıcı kimliğinin satıldığı reklam şirketi, kullanıcının istediğini güdüleyecek cinsten haber bombardımanı gerçekleştirerek kullanıcının daha fazla coin satın almasını sağlamakta, coin ile ilgili umut beslemesi yapmaktadır. Burada, ekonomi haberlerinin özgürlük sattığı yorumu yapılabilir. Coin ile ilgili ekonomi haberleri, sonsuz özgürlüğe sahip olmak isteyen kişiselleştirilmiş veri olarak kullanıcının isteğini gerçekleştirmektedir.

İnternet sitesi kullanıcılarının daimi olarak ürettikleri kullanım değeri, yani kullanıcı verileri ve etkileşimleri; şirketler için hedefli reklamcılığa hizmet etmektedir. Hedefli reklamcılık, kullanıcının arzularını kullanma biçiminde işlemektedir (Fuchs, 2015, s. 153).

Bu bağlamda, BİT arzunun hem üretildiği hem de dolaşımında olduğu araçtır. Arzu, hem metin olarak hem gösterge olarak ağ içerisinde salınmaktadır ve devamlı kayıt altındadır. Böylece arzuya devamlı bir erişim söz konusudur. Arzunun zaman ve mekân kavrayışı, BİT aracılığıyla değişmiştir. Özne tıpkı bir müşteri gibi konumlandırılır ve pencereler arasında (pazarda) gezinirken gösterge ve metinlere takılır (Kösem Işık, 2023, s. 83).

Dolayısıyla BİT ile akışta olan ekonomi haberleri kullanıcıların arzuları üzerinden üretilmekte, dolayısıyla ekonomi haberlerini gerçeği topluma aktarmak amacı taşıyan kamusal bir formdan uzaklaştırmaktadır.

Geleneksel anlamda gazete haberlerinin ya da televizyon haberlerinin okuyucu ya da izleyicinin istatistiksel olarak değerlendirmesini mümkün kılarken ağın bireylere erişmesiyle birlikte bu yöntem yerini kişisel verinin çok net bir şekilde “kimliklendirmeye” ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Artık sadece sayısal veriler değil, sayısal verilerin tek tek sahiplerini tanımlayan kullanıcıların eksiksiz bir şekilde belirlenmesini, yani “metanın karakter özelliğini” içermektedir (O’Shea, 2021, s. 87).

Google kullanıcıların verilerini depolamaktadır. Böylece kullanıcıları meta olarak sömürmektedir. Bu tam olarak dijital kapitalizmin ekonomi-politik boyutunu açıklamaktadır. Kullanıcıların bilgilerini reklamverenlere satarak, içeriklerin doğru kişilere ulaşmasının yolunu oluşturmaktadır. Kullanıcıların bilgileri birer kar aracı olarak kullanılmaktadır. Kullanıcıların aradıkları anahtar kelimeler üzerinden onlara hedefli reklamlar sunan Sonrasında AdWords reklamları ve AdSense ile de bünyesinde bulunan web siteleri üzerinden reklam gösterimi ve reklamverenlerin tıklama başına ödedikleri ücretlerden büyük gelir elde eden Google, bütün bunları kullanıcıların gözetimi ile elde edilen verilerden sağlamaktadır (Topsakal, 2018, s. 199). Dolayısıyla ekonomi haberlerinin aktığı siteler, depoladıkları kullanıcı verileriyle, özellikle AdWords reklamları ve AdSense reklamları ile kullanıcılara kripto para ile ilgili haberleri iletebilmektedirler. Bu haberler, özellikle Bitcoin alım ve satımını destekleyecek türden haberler olarak kullanıcının algısını biçimlendirme, yönlendirme fonksiyonuna sahiptir

Haber Sitelerinin Kullanıcıya Özel Seçenekleri

Haber sitelerinde üretilen içeriklerin kullanıcılara nasıl gösterildiğini açıklayan bu reklamlar, belirli kişiselleştirme yöntemleri kullanılmaktadır (Fuchs, 2015, s. 153; Okkay, 2020). Investing’e bakıldığında, internet sitesinin arayüzünde ilk olarak kullanıcının karşısına bir pencere gelmektedir. Bu pencerede, kullanıcıya aşağıdaki özellikleri sunan “Ücretsiz Kayıt Olun” seçeneği bulunmaktadır:

- Gerçek Zamanlı Alarmlar
- Gelişmiş Portföy Özellikleri
- Kişiselleştirilebilir Grafikler

Tamamen Senkronize Çalışan Uygulama “www.investing.com” sayesinde haber sitesi, kullanıcı ile etkileşimde bulunarak bağlantı kurmaktadır. Kullanıcı, coin takibini sürekli kılmak için “alarm kurma” seçeneğini kullanmaktadır. Bu sayede bilgiler, kullanıcıya doğru bir akışla iletilmektedir. Ayrıca, site içindeki “chat bölümü” ile kullanıcıların coin hakkındaki düşünceleri, diğer kullanıcıların yorumları ve etkileşim verileri detaylı bir şekilde toplanmaktadır.

Diğer bir özellik olarak, kullanıcı kişisel “coin takip grafiği” oluşturabilir ve dijital paradaki dalgalanmaları, iniş çıkışları izleyebilir. Kullanıcının verileri haber sitesi tarafından depolanarak, coin alım-satım davranışını etkileyebilecek veriler üretilmektedir. Aynı zamanda, Bitcoin ile ilgili söylemler oluşturulabilmektedir.

Yeni medya, gazetecilik ve haberin formatı, medyanın hedef kitlesi ile olan ilişkileri gibi pek çok konuda değişim ve dönüşümleri beraberinde getirdi. Haberin her an güncellenebilir olması ve dünyanın her yerine erişebilir olması, zaman ve mekân kavramlarını değişime uğratarak haberin hızını arttıran, 7/24 haber sunan bir yapıya büründü. Geleneksel medyanın pasif okuyucusu yerine, habere yorum yapabilen, görüşlerini bildiren aktif bir okur kitlesi oluştu. Yeni medya da haber üretimini geleneksel medya dan ayıran en bariz farklılık, okuyucuların daha etkin ve içerik üretiminde daha fazla söz sahibi olmalarıdır (Topsakal, 2018, s. 213-214).

Bu durum, her ne kadar kullanıcının katılımını dahil eden demokratik bir duruma karşılık gelse de, yine dijital ekonominin kar maksimizasyonunun bir parçası olarak hareket etmektedir. Halka açık ve eşitlikçi olarak sunulan, ve biçimlendirilen haber ortamının; dijital ekonominin üretim sürecinin bir parçasını oluşturduğu görülmektedir. Haber sitelerinin kullanıcılara sunduğu chat odaları, özel e-posta gönderim seçenekleri veya üyelik süreçleri; kullanıcıyı ve haber içeriğini meta haline getirerek dijital ekonomi döngüsüne yerleştirmektedir (Meriç, 2014, s. 45). Kripto paralar, özellikle Bitcoin, benzer türden bir sürecin bir parçası olarak görülmektedir. Ancak, bu paraların özünde gerçek bilgi sunma amacından ziyade, dijital ekonomik süreçlerin işleyişinde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Kripto para ile ilgilenen kullanıcıların, tıklama sayılarına dayalı bir ekonomi içinde etkin oldukları ve yakalandıkları bir süreç mevcuttur. Bu bağlamda, kripto para haberleri ile ilgili her süreç, genellikle bu para birimlerini üretenlerin kontrolünde gerçekleşmektedir.

Kullanıcı Navigasyonu Çerezler

Çevrimiçi davranışsal reklamcılık, hedefli reklamcılığın özel bir türüdür ve genellikle “çerezler” aracılığıyla çevrimiçi sörf davranışı hakkında veri toplamayı içerir (Smit, vd. 2014). Çerezler, bir web sitesinin işlevselliğini kolaylaştırmak için (birinci taraf, oturum veya işlevsel çerezler) veya hedefli reklamcılık için profil bilgileri toplamak için (üçüncü taraf veya izleme çerezleri) kullanıcı cihazlarına yerleştirilen küçük metin dosyalarıdır. Çerezlerin kullanımı, ABD ve Avrupa’daki politikacılar tarafından, internet kullanıcılarının gizliliğine potansiyel bir ihlal nedeniyle yoğun bir şekilde tartışılmaktadır (Beldad vd. 2011). Herhangi bir internet sitesine tıkladığında, tarayıcıya yerleştirilen dosyalar, kullanıcı başka bir siteye eriştiğinde etkinleşir. Bu etkinlik, dosyanın gözetim işlevini açıklar. Kullanıcının ağ üzerindeki

hareketlerini gözetleyen bu ajan dosyayı, Foucault'un panoptikonuna benzetmek yerinde olacaktır. Çerezler, kişinin tüm faaliyetlerini kaydederek verileri depolarlar.

Kullanıcı, bir siteye haber okumak için girdiğinde, karşısına çıkan pencerede “devam etmek istiyorsanız çerezleri kabul edin” bildirimini görür. Profil bilgilerini çıkaran çerezler, gözetim toplumunun araçları olarak işlev görmektedir. Bu noktadan sonra bireyler, hedefli reklamlar için potansiyel müşterilere dönüşmüş olur. Bu nedenle, bir kişi bir haber sitesine girdiğinde, sitenin sağ ve sol taraftaki reklam alanlarında Bitcoin alım satım platformlarının reklamlarını görebilir.

Kripto para kurlarındaki dalgalanmaların kullanıcıların hareketleriyle hızla değişiklik göstermesi, büyük yatırımcıların sosyal medya paylaşımlarının etkilerine çok fazla açık olması, dolandırıcılığın günden güne artması ve kripto paranın yeni bir para birimi olarak kendisini henüz kanıtlayamamış dolayısıyla “güvenilmez” olarak algılanması gibi sebepler nedeniyle güven aşıl原因an reklam kampanyaları bir mecburiyet haline gelmiştir. Dolayısıyla kripto para reklamları da yeni bir para birimi olan kripto paranın ve onun alım satımını yapan işlem platformunun tanıtımını ve farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. (Başbuğ ve Lokmanoğlu, 2021).

Kullanıcı herhangi bir Bitcoin haberi okunurken, site içerisinde gösterilen reklamlar ya da reklam olarak öne çıkarılan başka bir haber metni aracılığıyla Bitcoin'in paranın yeni formu olduğu, oldukça güvenli oluşu ve yatırım yapmak için doğru bir kanal olduğu bilgisiyle karşılaşabilir. Bu bilgiler Bitcoin'e güven duymayan olası yatırımcının zihnindeki belirsiz düşünceleri yerinden ederek yerine yeni bir bilgi yerleştirmektedir. Haber sitesinin uyguladığı çerezler ise hangi kullanıcıya bu bilgilerin yerleşmesi gerektiğinin belirleyicisi olması açısından oldukça önemlidir. Haber siteleri, reklamlarla işbirliği içerisinde dijital para ekonominin yerleşmesinde bir aracı olarak kullanılmaktadır.

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİYLE ÜRETİLEN HABERİN YAPISINA MEDYA YAKLAŞIMLARI VE KURAMLARIYLA BAKMAK

Dünya çapında ağın gündelik yaşama katılımıyla 90'lı yılların ortalarından itibaren toplumsal süreçler de değişmeye başlamıştır. Ağın içerisinde dolaşan her şey birer metadır; enformasyon bir metadır. Hızlı bir şekilde ağda yayılır ve enformasyonun bu yayılım maliyeti de oldukça düşüktür (Fuchs, 2021). Bu bağlamda düşünöldüğünde, ekonomi haberlerinin ağda dolaşımı birer meta olarak kullanıcılara sunulmaktadır. Meta olarak ekonomi haberlerinin üretilmesi ve yayılması daha kolaydır.

İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle, ekonomi haberlerinin üretim maliyeti düşmüş ve çok kısa sürede çok sayıda kullanıcının erişmesine mümkün hale gelmiştir. Bu durum, haberin içerisindeki bilginin geniş kitleye aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla ağın bir üretim aracı olarak kullanılması, ekonomi haberlerinin üretim ve dağıtım süreçlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir.

İletişim teknolojileri yeni üretim araçları olarak kabul edildiğinde, üretim aracında üretilen emeğin biçimi, nasıl üretildiği, malın formu, üretim, tüketim ilişkileri de değişmektedir (Mosco ve Fuch, 2014). Dolayısıyla bu işlemleri yapmak için kullanılan mübadele aracının da (para) dönüşüme girmesi kaçınılmazdır. İletişim teknolojileri (BİT) yeni üretim araçları olarak kabul edildiğinde, üretim aracında üretilen emeğin biçimi, nasıl üretildiği, malın formu, üretim, tüketim ilişkileri de değişmektedir. (Mosco ve Fuch, 2014). Dolayısıyla bu işlemleri yapmak için kullanılan mübadele aracının da yanı paranın da dönüşüme girmesi kaçınılmazdır.

Para, somut formundan soyut bir forma dönüşmüştür. Bu soyut form, paranın sanal yapısını açıklamaktadır. BİT aracılığı ile ağa bağlanan kullanıcılar, parayı

ait oldukları blok zincir sisteminde görmektedirler. Şüphesiz ki bu sistem, bir birey tarafından matematiksel kodlar ve algoritmalar ile yaratılmıştır. Belirli çok uluslu şirketlere bağlı olan bu bireyler, bu şirketlerin politikaları çerçevesinde sistemi üretmektedirler (Vigna ve Casey, 2020, s.172).

Bireylerin veya şirketlerin çıkarları çerçevesinde üretilen para sistemlerinin, yine dijital kapitalizmin bir boyutunu oluşturduğu düşünülmektedir. Ağ ve ağdaki bilgi akışı bağımsız değildir. Marx, toplumun zamansal ve mekansal yönleriyle teknoloji ve iletişimin gelişiminin bir diyalektiği olduğunu vurgular. Teknolojiler keyfi olarak terakki etmez; sınıflı toplumlarda ortaya çıkışları belirli çıkarlar ve güç yapıları tarafından biçimlendirilir (Marx, 1979). Kripto paranın günümüzde kullanıma sunulması keyfi bir şekilde gerçekleşmemiştir. Kriz aşamasındaki kapitalizmin bu krizleri aşmasının bir biçimi olarak daha derinde belirli çıkar ve güç gruplarının (sermaye sahiplerinin) kar sağlamasına yönelik gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kripto para, belli bir sınıfın çıkarlarını gerçekleştirmek, korumak ve sağlamlaştırmak amacıyla biçimlendirilen kontrol edilen bir şey olarak durmaktadır.

Elbette bu durum, kripto paranın doğasında var olan bir şey olarak açıklanmaz. Kripto para (Bitcoin örneğinde olduğu gibi) alt sınıfların zenginleşmesinin bir aracının olabileceği bilgisiyyle tanıtılmaktadır. Herkes kripto para satın alabilir ve zengin olabilir, kar sağlayabilir. Piyasadaki herkes eşitmiş gibi bir algı oluşturulur. Oysa kripto para sistemi onu üreten kişilerin, çokuluslu şirketlerin çıkarları çerçevesinde yönlendirilen doğası gereği eşitsiz bir yapıya sahiptir.

Kapitalizm, krizden uzak durma ve sermaye birikimini devam ettirmek maksadıyla aşmaya çalıştığı mekansal ve zamansal sınırlara ulaşmaktadır. Sermaye, sınırlayıcı engellerin üzerinden gelmek için sonsuz ve sınırsız bir dürtüdür. Sermaye birikimi elde etmek için emek gücü, üretim araçları, meta piyasalarına ve sermaye yatırıma ihtiyaç duymaktadır. Küreselleşme ve emperyalizm, emek gücüne ve üretim araçlarına erişimi ucuzlatmanın yanı sıra yeni meta piyasalarına ve sermaye ihracatı ile yatırım fırsatlarına erişim elde etme eğilimindedir. Yeni ulaşım ve iletişim teknolojileri, kapitalizmin küreselleşmesinin aracı ve sonucudur (Marx, 1979).

Dijital para birimleri ile kapitalizm, mevcut durumundan farklı bir boyuta doğru dönüşmektedir. Sonsuz bir birikim vaat etmektedir. Mekansal ve zamansal sınır ortadan kalkmış, siber uzay yeni mekan olarak sonsuz bir şekilde durmaktadır. Dijital para, ağ üzerinden erişilebilen bir meta olması ile devrin zamansal ve mekansal sınırlarını aşmış bulunmaktadır.

Bilgisayar da dahil olmak üzere enformasyon ve iletişim teknolojileri, mekân zamanda metaların hareketini hızlandırmada önemli bir rol oynamaktadır. Medya buna ek olarak siyasal ideolojiler ve meta ideolojisi

gibi ideolojileri ticari reklamlar şeklinde iletmektedir. Ağlar sadece meta dolaşımının düzenleyicileri değil, buna ek olarak enformasyon ürünlerinin üretilmesi için üretim araçlarıdır. Ayrıca şirketlerin iç ve dış iletişim platformlarıdır. Vasıtalar insanları ve fiziksel malları taşırken bilgisayar ağları da enformasyon, enformasyon ürünleri ve iletişim akışlarını taşımaktadır. Bilgisayar, aynı zamanda bir üretim, dolaşım ve tüketim aracı olan evrensel bir makinedir (Fuchs, 2021)

Para hızlı bir şekilde alınıp satılabilmektedir Dijital para mekansal ve zamansal sınırları aşmıştır bu yeni formuyla geleneksel para formundan kurtularak mekansal ve zamansal sınırları aşması kapitalizmin dijital yeni bir aşamaya evrildiğini ve sermaye birikimini çok daha hızlı bir biçimde gerçekleştirdiği yeni bir aşamayı temsil etmektedir.

Üretimin küreselleşmesi ile metaların taşınması icap ettiğinden metaların üretilmesi ve satılması için geçen vakit olan sermayenin devir zamanını uzatır. Böylece kapitalizm, metaların üretilmesi ve dağıtımını ve sermayenin dolaşımını hızlandırmak amacıyla ulaşım ve iletişimde teknolojik yenilikler yaratmak için gayret gösterir. Bütün ekonomi sanal olarak kendini bu anlamda tasarrufa indirger. (Marx, 1979). Paranın dijitalleşmesi ile birlikte para birimlerinin ağ ile kullanıma sunulması paranın(metanın) dolaşım hızını artırmaktadır. Yani sermayenin üretimi için ana malzeme olan meta hızlı bir şekilde dolaşıma sokulmuştur.

Teknolojinin zihinsel yönleri, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin, verileri ve bilgiyi mekânsal-zamansal mesafelere dağıtmanın ve böylece sosyal ilişkilerin öğütlenmesine yardımcı olan bir araç olduğu gerçeğine de işaret etmektedir. (Fuchs, , 2021). Kripto paraların üretilmesiyle sermaye üretimi, birikimi hızlanmış, serbestleşmiş, yeniden üretimin önündeki tüm engeller aşılmış olmaktadır. Böylece sistemin yeni bir biçimi yaratılmış olmaktadır.

Bitcoin Haberleri Ekseninde Yeni Medya'da Sahiplik ve Ekonomi Politik

Bitcoin'in ne olduğunu anlamak için medyanın yapısını anlamak gerekmektedir. Medyanın yapısı ise ekonomik yapıdan bağımsız değildir.

Ekonomi politik, insanların maddi varlıklarını sürdürmek için gerekli araçların üretim ve değişimlerini inceleyen bir bilimdir. Üretim ve değişim birbirlerine bağlıdır. Ekonomi politik tarihsel ve sınıfsaldır, çünkü üretim ve değişim tarihlerine göre farklılaşır; sınıfsaldır, çünkü incelenen dönemin üretim ve güç ilişkilerine dayanmaktadır (Engels'den aktaran Yaylagül, 2014, s.139).

İnsanlık tarihsel süreç içerisinde ilkel, köleci, feodal, kapitalizm olmak üzere çeşitli üretim biçimlerinden geçmiştir. İlk dönemlerde topluluk üzerinden

işleyen bir üretim ve tüketim sistemi hakimken, üretim araçlarının keşfedilip üretim yapılmasıyla toprağa dayalı bir sistem ortaya çıkmıştır. Özellikle ağır sabanın keşfi, Avrupa'daki feodal yapının temelini oluşturmaktadır. Feodalitede toprak, lorda aittir ve işletmesi için vassal görevlendirilmiştir. Serfler ise herhangi hakka sahip olmayan bir sınıfa temsil etmektedir. Sonrasında ticaretle zenginleşen tüccar sınıfı, feodaliteyi ortadan kaldırarak yeni bir toplum biçimi oluşturmuştur: kapitalist toplum. 19. yüzyıl ile birlikte makinenin üretim aracı olarak kullanılmasıyla kapitalist üretim ilişkileri başka bir noktaya ilerlemiştir. İnsanın yerini makine olarak daha fazla üretimin gerçekleştiği, böylece birikimin arttığı endüstri toplumu oluşmuştur. Devamında ise biriken üretimi eritmek için tüketim üzerinden işleyen yeni bir aşamaya geçilmiştir (Zubritski ve Kerov, 1980). Günümüzde ise üretim aracı olarak iletişim araçları öne çıkmaktadır. Yeni medya olarak da tanımlanabilecek olan bu araçlar ile üretim ve sermaye birikimi sağlanmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle kapitalizm dijitalleşme üzerinden işleyen bir yapıya bürünmüştür. Böylece emek; maddi olmayan, dijital forma, bilgi ise üretilen mal formuna dönüşmüştür (Mosco ve Fuch, 2014, s.193).

Ekonomi politik, tarihsel süreç içerisinde üretimin, değişimin ve tüketimin incelenmesidir. Bir bilim olarak ekonomi politik, 17. yüzyılda doğmuş ve 18. yüzyılda Adam Smith ile birlikte bilim olarak kabul edilmiştir. Ekonomi politığın bir bilim olarak kabul edilmesi, sanayi devrimiyle birlikte oluşan birikimi, zenginliği açıklamak ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Kapitalist birikimi açıklama amacıyla ortaya çıkarılan ekonomi politik, aynı zamanda kendisini meşrulaştırmıştır (Yaylagül, 2014, s.141).

Burada kastedilen ekonomi politik, eleştirel bir perspektife sahiptir. Eleştirel ekonomi politığın bazı belirgin özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler arasında toplumsal değişim ve tarihsel dönüşümlere odaklanması önemlidir. Özellikle “medyanın gelişmesi, şirket emzilin genişlemesi, metalaştırma, devlet ve hükümet müdahalesinin değişen rolü” (Özçetin, 2019, s. 209) gibi konulara odaklanır. Eleştirel ekonomi politik yaklaşım, toplumsal, siyasal ve ekonomik olayları bütüncül bir perspektifle ele alır ve bunları birbirini etkileyen süreçler olarak değerlendirir. Ayrıca, bir ahlak felsefesine dayanır; sadece medyanın kârına odaklanmaz, aynı zamanda eşitlik ve adalet değerlerine odaklanır. Eleştirel ekonomi politik, medyanın toplumu nasıl dönüştürdüğüne, izleyiciyi, okuyucuyu veya kullanıcıyı nasıl biçimlendirdiğine, yabancılaşma, tektipleşme, egemen kültür gibi durumları medyanın nasıl ürettiğine odaklanır. Bu yaklaşım, praksis fikrine dayanır ve medyanın yapısını, medya sahipliğini, özelleştirmelerin kapitalist sistem içinde üretim ve tüketimi nasıl etkilediğini incelemektedir (Özçetin, 2019, s. 209-211).

Kitle iletişimiyle ilgili medya ve kültür endüstrileri kapitalist ekonomik ve siyasi yapının içerisinde hareket ederler. Bu kurumlar kapitalist pazar ekonomisinin ve siyasal bir otoritenin sınırlandırdığı bir ortamda faaliyette bulunurlar. Ekonomi politik bu ortamda üretilen medya içeriklerinin ve kültürel alandaki üretim ve dağıtım süreçlerini inceler. Bu yapı içerisinde üretilen kültürel ürünler/içerikler birer emtiadır. Bunların üretimi, dağıtımı ve tüketimi egemen üretim yapısının kurallarına bağlıdır. Ancak bu emtialar diğer emtialardan farklı olarak ideolojik bir işlev de yerine getirirler. Bunlar egemen toplumsal yapının iktidar ilişkilerini meşrulaştırma, pekiştirme ve yeniden üretme fonksiyonunu da gerçekleştirirler. (Yaylagül, 2006, s.139).

İletişime eleştirel ekonomi politik yaklaşım, kültürel malların üretimini ve bu üretim sürecinde yaşanan dönüşümleri incelemektedir. Yaklaşımın özellikle vurguladığı nokta, kültür alanında şirket egemenliğinin kaydettiği sürekli büyüme ve artıştır (Özçetin, 2019, 211). Kültür ve medya endüstrileri, ekonomi ve siyasi yapının içinde faaliyet gösterirler ve kapitalist kurallara tabidirler. Üretilen medya içeriklerinin kültürel olarak dağıtım ve üretim süreçleri ekonomi-politik açıdan incelenmektedir. Medya şirketleri, kar elde etme temellidir ve bu nedenle genel izleyicinin tüketebileceği metalar üretmektedirler. Medyanın ekonomi politik yaklaşımı, medyayı kamusal sorumluluğu olan bir kurum olarak değil, medyayı sadece belirli çıkar grubunun çıkarları ekseninde hareket eden bir yapı olarak değerlendirmektedir (Yaylagül, 2006, s.144-145). Bu nedenle, Bitcoin ekonomi haberleri, medyanın ekonomi politik yaklaşımı çerçevesinde, halkın yatırım kararlarında onları doğru bir şekilde bilgilendiren haberler olarak değil, Bitcoin'i üreten ve finanse eden şirketlerin çıkarları çerçevesinde üretilen içerikler olarak değerlendirilmelidir.

Sermaye sahiplerinin elinde olan medya, sermayenin yararına olan içeriklerle birlikte toplumu homojenleştirmektedir. Medya, kapitalist sistemin kuralları ile uyumlu bireyler yaratarak, sistemin sürekli bir şekilde kendini üretmesini sağlayan bir araç konumundadır. Ekonomi politik yaklaşımda "medyanın sahipliği" konusu bu nedenle önem kazanmaktadır. Sermaye sahipleri, kendi çıkarları doğrultusunda medya da içerikler ve haberler üreterek kitlelere ulaştırılmasını sağlayıp, onları homojenleştirmektedir. Böylece insanlar kapitalist sistemin çıkarlarını kendi çıkarları olarak benimseyen bireyler haline getirilmektedir. Bu bilgiyi alan kitleler, verilen bilgiye göre düşünüp hareket etmeye başlamaktadırlar; bu da sistemin sürekli olarak yenilenmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla medya, kapitalist sistemin çıkarlarının devam etmesinde çok önemli bir araçtır. Eleştirel ekonomi politığın temel olarak sunduğu, eleştirdiği pratiklerden biri de medyanın sahipliği meselesidir. Medyaya genel olarak bakıldığında bir tekelleşme görülmektedir. Birden çok şirketlere ve sektörlere hâkim olan grupların medya şirketlerine de sahip olması durumu gözükmektedir. Bu durum çapraz medya sahipliği olarak açıklanmaktadır. Bu çapraz medya sahipliği, medyayı satın alan grubun kendi

ideolojisine ve çıkarlarına göre haber ve program yapılmasını sağlamaktadır (Kuyucu, 2013). Burada dikey ve yatay yoğunlaşmayla medya kuruluşları ticari etkinliklerini artırmaktadırlar (Özçetin, 2019, s. 212). Eleştirel ekonomi politik yaklaşıma göre, kapitalist devlet ve egemen sınıf; medyanın kapitalist ilişkilerin yeniden üretilmesine hizmet etmesini sağlamaktadır. (Yaylagül, 2006, s.145).

Başka bir yönden bakıldığında iktidar da gerçeği oluşturarak, medya aracılığı ile yaymaktadır. Kitleler de iktidarın bilgisini doğru olarak el almakta ve onunla biçimlenmektedir. İktidar, medya ile birlikte çalışarak kendi gücünü devşirmektedir. Medyanın mülkiyetine sahip olanlar da kendi sınıflarının çıkarlarını koruyacak içerikler oluşturmaktadırlar. Böylelikle egemenler ve iktidar birlikte hareket ederek, ortak çıkarları ile uyumlu içerikler üretilmektedir. Dolayısı ile medya, bilginin halka “hakikat” olarak aktarıldığı bir platform olmanın ötesinde ekonomik ve politik işlevlere sahiptir. Bu durum da medyanın kendisi tarafından perdelenmektedir. Medya bir mülkiyettir. Bağımsız bir haber aracı değildir. Mülkiyet bir bireye aittir. Dolayısı ile ait olduğu şahsın veya grubun ideolojisi ya da çıkarları doğrultusunda içerikler üretmektedir.

Medya sahipliği konusu, gazetecilik içerikleri ve uygulamaları üzerinde bir etkiye sahip olabileceği varsayımından dolayı gazetecilik araştırmalarının ilgisini çekmektedir. Haber medyasının mülkiyeti pek çok biçimde olabilir: devlet mülkiyeti, aile mülkiyeti, parti mülkiyeti, tröst mülkiyeti, kamu veya kurumsal mülkiyet. Gazetecilik biliminde mülkiyetle ilgili temel kaygı, piyasa yoğunlaşması ve tekelleşme ile bunun medya çeşitliliği, kamuoyu oluşumu, demokrasi ve gazetecilik özerkliği üzerinde yaratabileceği aşırı etkilerdir. (...) Haber ve gazetecilik, büyük ölçüde, sahiplerinin ekonomik amaçları doğrultusunda, genellikle ticarileşme ve piyasa gerçekleri tarafından tehdit edilen kamu malları olarak anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, haber medyası sahipliğinin üstlendiği birçok biçim ve şekil, medya kuruluşları arasındaki rekabet, editoryal üretimin organizasyonu, gazetecilik ve profesyonel kültürler ile gazetecilerin altında çalıştığı kurumsal ve kâr etme felsefelerinin yoğunluğu üzerinde farklı etkilere sahiptir. Ancak mülkiyet, farklı medya sistemlerinde farklı biçimler alır (Sjøvaag ve Ohlsson, 2019).

Gazetecilik ve medya sahipliği araştırması tipik olarak dört araştırma türünden birine girdiğinin altını çizmektedir:

- Mülkiyetin haber endüstrilerindeki etkilerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi de dahil olmak üzere mülkiyetin tekelleşmesi ve yoğunlaşması.
- Mülkiyet yoğunlaşmasının etkisi ve medya sahipliğini yönlendiren ticari, politik ve ideolojik güdülerle ilgili sorular olarak ticarileştirme ve homojenleştirme.

- Müştericilik, patrimonyalizm ve paralellik, özellikle sanayi, siyaset ve askeri sektörlerin haber medyasının içeriği üzerindeki dolaylı gücü ve bunların demokrasi ve kamusal alan üzerindeki etkileri.
- Mülkiyet çeşitliliği ve gazetecilik özerkliği ve gazetecilik kalitesi üzerindeki etkisi (Sjøvaag ve Ohlsson, 2019).

Dolayısıyla, ekonomi politik yaklaşımın temel özellikleri ve değerlendirme biçimi, ekonomi gazeteciliği için de benzer şekilde işlemektedir. Günümüzde basılı yayınlar yerini BİT ile etkileşim halindeki içeriklere ve medya süreçlerine bırakmıştır. Gazetecilik de böyle bir sürecin içerisine yerleşmiştir. Haberin akışta olduğu internet sitesinin bir sahibi bulunmakta, reklamverenler siteye reklam vermekte, kullanıcıların siteyi ziyaretleriyle medya ya da başka bir ifadeyle haber sitesi kar elde etmektedir.

Yukarıda bahsedilen ekonomi politik yaklaşımın eleştirdiği her şey yeni bir üretim aracı olarak iletişim araçlarında devam etmektedir. Aracın türü değişmiş ama medyanın yapısı aynı kalmıştır. Yine üretim aracı olarak yeni medya araçları belirli çok uluslu şirketlerin kontrolündedirler. Üretim araçlarına sahip olan (yeni medya araçlarına) bu şirketler kendi çıkarlarını üretecek içerikleri ve üretim sistemlerini devamlı kullanıcılara sunmaktadırlar. Bitcoin'in üretimi ve ekonomi haberi olarak gazetelerin haber sitesinin içerisinde yer alması böyle bir süreç ile gerçekleşmektedir.

Bitcoin Ekonomi Haberlerine Antonio Gramsci'nin Hegemonya Kavramsallaştırması ile Bakmak

Hegemonya", egemen sınıfın kendi dünya görüşünü ve çıkarlarını bağımlı sınıfa benimsetmek amacıyla başvurduğu algısal bir benimseme sürecini tanımlamaktadır. Bu bağlamda, hegemonya, bir sınıfın çıkarlarının, diğer sınıfların kendi çıkarlarına aykırı olmasına rağmen, diğer sınıflar tarafından benimsenme yeteneğini ifade etmektedir. Bu benimsetme süreci, zihinsel ele geçirme yöntemiyle gerçekleşmektedir (Arslan, 2021, s.43).

Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramını açıklarken belirttiği üzere, hegemonya, burjuvazi sınıfının kendi sistemini kurma ve sürdürme sürecinde kritik bir unsurdur. Egemen sınıf veya devlet, hegemonyayı parçalı bir biçimde baskı ile oluştururken, aynı zamanda çoğunluk kesiminin rızasını alma yeteneğine de sahiptir. Ancak, rıza üretiminde "bilinç endüstrileri" önemli bir rol oynamaktadır. Baskı yoluyla sağlanan rıza, hegemonik düzeni oluştururken, egemen sınıfın, egemenliği için tarihsel blok enerjisine ihtiyaç duymaktadır ve rıza, bu bloklaşma ile meydana gelir. Medya, yayımladığı haberlerle burjuvazi sınıfına hizmet etmekte ve alt sınıflara karşı düşmanca bir tutum sergilemektedir. Medya, bu organizasyon için ihtiyaç duyduğu sermayeyi üst sınıftan elde etmek yerine, daha fazla emekçi sınıftan edinme eğilimindedir (Yaylagül, 2006, s.108).

Gramsci, toplumsal bir grubun devlet gücünü ele geçirmeden önce yönetici olması gerektiğini, yükselen sınıfın hegemonik araçlar kullanarak eğitim, medya, kültür, sanat gibi alanlarda kendi dünya görüşünü toplumun geneline yayması gerektiğini vurgulamaktadır (Güler, 2019). Hegemonyanın kurulması temelinde üst yapı büyük bir öneme sahiptir. Gramsci, hegemonyayı sadece ekonomik bir olgu olarak değil, aynı zamanda kültürel bir egemenlik olarak da görmektedir. Kültür, sadece ekonomiyi ve endüstriyel mücadeleyi destekleyen basit bir ilave değil, düşünce ve eylemde bir birlikteliği tanımlamaktadır (Gramsci, 1986). Egemen sınıflar, kendinden önceki egemen sınıfın hegemonya araçlarını kullanmaktadırlar. Bu süreçte, eğitim, medya gibi kurumlar önemli bir rol oynamaktadır. Modern toplumlardaki iktidarlar, doğal olarak hegemoniktir ve hegemonya sadece siyasi değil, aynı zamanda ahlaki bir yapıya da sahiptir. Bu nedenle hegemonya kuramı kültürel alanın merkezine yerleştirilmiştir. Kültürel alanda, hegemonyanın yeniden üretiminde kullanılan en önemli kurum “medya”dır (Güler, 2019, s. 112).

Bitcoin hakkındaki olumlu ifadeler, özellikle medya aracılığıyla yapılan ekonomi haberleriyle yayılmaktadır. Gündelik yaşamın bir parçası haline gelen dijital ağ, her gün birçok kullanıcının Bitcoin ile ilgili bilgi edinme çabasına şahit olmaktadır. Küresel ekonomik krizlerin yaşandığı bir dönemde, bireyler geleneksel para birimleri yerine alternatif yolları tercih etme eğilimindedir. Özellikle kullanıcılar, medya aracılığıyla Bitcoin’in ne olduğu hakkında bilgi edinmeye çalışmaktadır. Bu bilgiyi üreten, yani Bitcoin haberleriyle meşgul olan medya şirketleri, Bitcoin ekseninde egemen sınıfın değerlerini yansıtmaktadır. “Burjuvazinin toplum üzerindeki iktidarını sağlamlaştırmasını sağlayan egemen düşünceler ve inançlar sistemi” (Bennet’den aktaran Arslan, 2001, s.43) ekseninde, Bitcoin egemen sınıfın çıkarlarına uyumlu bir para birimi olarak değerlendirilmektedir.

Bitcoin, dijital kapitalizmin devamlılığında kilit bir rol oynayan bir araç olarak kabul edilmektedir. Zira üretim aracının BİT olduğu bir dönemde, tamamen BİT ile entegre olan bir üretim sistemi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Burada paranın dijitalleştirilmesi kaçınılmaz bir durumdur ve asıl önemli olan husus, BİT’lerin mülkiyetidir. Bitcoin, bu mülkiyete sahip sınıfların sermaye birikimini artırmaya yönelik üretilmiştir. Çünkü Bitcoin, çok uluslu sermaye sahipleri, BİT sahibi şirketler, medya sahipleri gibi paydaşlar tarafından finanse edilmektedir. Bu bağlamda, üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan ve sermayeye hükmeden sınıfın çıkarlarını koruyan bir üretim ilişkisinin ağ üzerinde var olduğu açıktır. Ancak, bu bilgi medya daki ekonomi haberleri aracılığıyla görmezden gelinir ve yok sayılır. Bitcoin, adeta tüm kesimlerin zenginleşme anahtarı gibi sunulur. Ayrıca, belirli şirketler tarafından finanse edildiği, üreticilerinin zenginleştiği, toplumun alt sınıflarının ise belirli yöntemlerle sömürüldüğü bilgisi aktarılmaz. Herkes eşitmiş gibi bir bilgi

üretir. İşte tam da burada “hegemonya” devreye girer. Alt sınıflara güç ve zor kullanılmadan belirli bilgiler benimsetilir; Bitcoin’e yatırım yaparlarsa kazanç sağlayabilecekleri, hatta sınıf atlayabilecekleri şeklinde bilgi normal olarak kabul ettirilir. Yani, “Hegemonyanın toplumsal düzeni, verili ve normal bir koşullar dizisi olarak sunarak, burjuvazinin kurup sürdürdüğü, işçi sınıfını kandırarak boyun eğdirmesine yarayan, incelikli bir sis perdesi” (Arslan, 2001, s.43) gibi işlediği Bitcoin ekseninde açıkça görülmektedir.

Hegemonyanın kendisini devamlı olarak yeniden üretmesinin en önemli ayağı olan medya, şüphesiz teknolojinin gelişmesi ile birlikte oldukça önemli bir noktaya gelmiştir. Günümüzde hegemonik yapılar olarak tanımlanabilecek “dev teknoloji şirketleri” toplumsal hayatın üretilmesi ile ekonomi politik yapının da yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Bu üretimde, çeşitli kripto paraları finanse eden şirketler de oldukça önemlidir.

İlerleyen teknolojiyle birlikte bireylerin eğlence, sosyalleşme şekilleri, mal ve hizmet satın alma, tüketme alışkanlıkları değişmeye başlamıştır. Hegemonik birer yapı olarak tanımlanabilecek dev teknoloji şirketleri Google, Facebook, YouTube vb. platformlar toplumların rızasının üretilmesinde gündelik yaşam tarzının üreticisi haline gelmiştir. Örneğin, Bitcoin ile ilgili sosyal medya da çıkan dezenformatif bir haber veya reklam, kullanıcının algısını; kar sağlayacağı ölçüde oluşturabilmektedir. Ya da Bitcoin’in geleceğin parası olduğu türünden bir bilgiye inanmasını sağlayabilmektedir. Böylece Bitcoin’i gündelik yaşamın bir parçası, ürünü haline getirebilmektedir.

Bu platformlar, bilgi üretimine ve dağıtımına hizmet eden kanallardır. Bu bilgi, hegemonyanın nasıl oluşturulduğunu gösteren bir bilgidir ve medyanın bir uzantısı olan bu platformlar, kripto paraların günlük yaşamın bir parçası olmasını desteklemek için kripto paraların olumlu bir söylemini sunmaktadır. Sosyal medya platformlarındaki ekonomi haberleri, düzenli bir şekilde kullanıcıların karşısına çıkarılmaktadır. Yani kripto paranın bilgisi, kullanıcılara sürekli olarak sunulurken olumlu bir deneyim yaşatılması hedeflenmektedir. Kripto para, teknoloji şirketlerinin kendi çıkarları doğrultusunda bir araç olarak işlev görmektedir. Toplumun düşüncelerini şekillendirme noktasında medya, “Amerikan Rüyası” anlayışıyla kripto para söylemini günlük yaşamın merkezine koymaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliğinin günümüzde oldukça yaygın olduğu bir dönemde, ekonomik olarak düşük gelire sahip olanlara kripto para; umut vaat etmektedir. Böylece sermayenin dijital üretiminin kullanıcıları oluşturulmaktadır. Hegemonya, kripto para aracılığıyla bu şekilde oluşturulmaktadır.

Bitcoin Ekonomi Haberlerinde “Rıza İmalatı”

Herman ve Chomsky, küresel medyanın insanları her alanda etkileme özelliğine sahip bir araç olduğunu belirtmiştir. Küreselleşme çağında

medyanın dünya da siyasetinde ve ekonomide belirleyici olmaya başlaması ile medya organlarının sahipliği tartışılmaya başlanmıştır. Ana akım medyanın mülkiyet yapısı, iktidar ile yakın şüpheli bir durum sergilemektedir. Liberal yaklaşım bu durumun gerçekçi ve doğal olduğunu savunmaktadır.

Medya, aktarılmak istenen bilgiyi topluma ileten bir araç olarak işlev görmektedir. Yani, medya bir nevi kodlayandır. Toplumun bireylerine iletmek istediği bilgiyi bir içerik aracılığıyla taşımaktadır. Bunu eğlence, haber gibi programlarla toplum pek de farkında olmadan sağlamaktadır. Böylece medya, toplumu oluşturan bireylere nasıl davranacaklarını ve nasıl düşüneceklerini aktarmış olmaktadır. Zenginliğin belirli bir grubun elinde toplandığı yaşamda, sınıfsal eşitsizlikleri yokmuş gibi göstererek bu eşitsizliği normal olarak kabul ettirmek aynı zamanda propaganda uygulamayı da gerekli kılmaktadır (Herman ve Chomsky, 2012, s. 72)

“Rızanın İmalatı da ABD ana akım medyasına odaklanarak, medyanın objektif bir şekilde olayları yansıtması gerekirken, aslında yönetimin ve onlara finansal kaynak sağlayan iş dünyasının çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini anlatmaktadır” (Gadimov, 2015, s.217). Medya günümüzde hükümetlerin ve seçkinlerin ihtiyaçlarını karşılayan bir “propaganda modeli” olarak çalışmaktadır. Gerçekliğin çarpıtılmış bir algısı sunulurken gerçekler perdelenirken gösterilmek istenen bilgiler verilmektedir. Medya ile üst sınıfın gündemi halkın gündemi haline getirilerek, üst sınıfın çıkarın uygun olan politika hedeflerinin siyasi kampanyalar ile yönlendirilmesi; toplumun ihtiyaçlarından biri haline getirilmektedir (Herman ve Chomsky, 2012, s.72).

Medyanın, hakikati toplumla paylaştığı görüşünün aksini kabul etmek oldukça zor görülmektedir. Bunun yanında medya sıklıkla iktidarın görüşlerine karşı olan muhalif görüşlere de yer vermektedir. Medyanın toplumun kabul etmediği konularda toplumla ortak paydada bulunduğu da görülmektedir. Medyanın bu duruşu, onun ideolojik yapısını saklamaktadır. “Rızanın imalatı” eserlerinde Herman ve Chomsky, “medya nasıl oluyor da resmi bir sansür olmadan seçkinlerin ve iktidar sahiplerinin çıkarlarına düzenli bir şekilde hizmet ediyor?” sorusuna cevap aramaktadır. (Herman ve Chomsky, 2012)

Medya kapitalist ekonominin bir uzantısı olarak, pazarın çıkarlarını meşrulaştıran içerikleri başka bir deyişle metaları kitlelere aktararak, kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu bireyleri ve değerleri üretmektedir. Medyanın ürettiği içerikler, bireylerin neyi isteyeceği, tüketiceği, satın alacağı, nasıl düşüneceği ve davranacağı konusunda onların rızalarını almaktadır. “Rıza üretimiyle halkın seçenekleri ve tutumları onlara söylediğimiz şekilde inşa edilir.” “Kapitalist ülkelerdeki medyanın amacı halka yirmi dört saat propaganda yaparak egemen değerleri topluma aşılmasıdır” (Herman ve Chomsky, 2012). Burjuva sınıfı, ekonomik çıkarlarını medya daki içerikleri yönlendirerek korumaktadır. Medya, sadece bilgi üretmekle kalmayıp aynı zamanda alt

sınıfları kontrol etme ve yönlendirme aracı olarak da kullanılmaktadır. Bu medyanın propaganda aracı olarak işlev gördüğünü de vurgulamaktadır. Ayrıca, belirli bir sınıfın çıkarlarını gerçekleştirmeye odaklanan bu yapı, hem ideolojik hem de tekelleşmiş bir karakter taşımaktadır (Yaylagül, 2006, s.108).

Herman ve Chomsky “Rızanın İmalatı” eserinde aşağıdaki soruları araştırmıştır:

1. “Özgür basın” denilen bir kitle medyası var mıdır?
2. Eğer yoksa basının özgürlüğünü kısıtlayan, engelleyen ve yok eden faktörler nelerdir?

Burada, yazarlar medyanın mülkiyeti meselesini açıklığa kavuşturmaya çalışmışlardır. İkinci olarak da ona baskı yapabilecek ve denetlemeyi gerçekleştiren yapı ile ilişkisi nasıldır? Sorusuna odaklanmışlardır. Sonuç olarak araştırmalarının sonucunda Herman ve Chomsky, medyanın kendini denetleyen ve finanse eden güçlü toplumsal grupların çıkarlarına hizmet ettiğini ve onların lehine propaganda yaptığını savunmaktadırlar. (Herman, ve Chomsky, 2012)

Yazarlar, güç, sermaye, iktidar ve çıkar ilişkileri üzerinden altı temel süzgeç tanımlanmaktadır. Bu süzgeçler, hangi haberlerin basılarak kitlelere ulaştırıldığını, haberlerin sunuluş şekillerini ve muhalefetlerin çarpıtılarak marjinalleştirilmesini analiz etmektedir.

1. Kitle Medyasının Büyüklüğü, Mülkiyeti ve Kâr Yönelimi: Birinci Süzgeç
2. İş Yapmak İçin Reklamcılık Ruhsatı: İkinci Süzgeç
3. Kitle Medyasının Haber Kaynakları: Üçüncü Süzgeç
4. Tepki Üretimi ve Zorlayıcılar: Dördüncü Süzgeç
5. Bir Denetim Mekanizması Olarak Anti-Komünizm
6. Kutuplaştırma ve Propaganda Kampanyaları

Rızanın İmalatı kitabında yer alan “Değerli ve Değersiz Kurbanlar” başlıklı ikinci bölüm, propaganda için kullanılan “değerli ve değersiz kurbanlar” kavramını ele almaktadır. Bu kavram, resmi ideolojinin yayılmasında kullanılan etkili bir araç olarak tanımlanmaktadır. “Değerli kurbanlar,” bir ülkeye baskı uygulamak amacıyla değerli araçlar olarak kullanılabilirken, “değersiz kurbanlar” ise yok sayılan ve üzerinde durulmayan kişilerdir. “Değerli kurbanlar,” düşman ya da dost olmayan ülkelere baskı uygulamak için değerli araçlar olarak nitelendirilirken, “değersiz kurbanlar” genellikle “uydu devletlerde” hayatını kaybeden kişilerdir ancak basın bu konuda genellikle sessiz kalmaktadır (Herman ve Chomsky, 2012).

Dijital medya olarak tanımlanan teknoloji şirketleri de belirli bir grubun egemenliğinde bulunmaktadır. Bu yapı, medya sahiplerinin yani şirketin

karının devamlı olarak yenilenmesine hizmet etmektedir. Kapitalizmin dijitalleştiği günümüzde, medya dijital kapitalizmin üretim alanı haline gelmiştir. Artık bir bant üzerinde çalışan işçinin ürettiği bir mal ya da beyaz yakalı bir işçinin yürüttüğü bir organizasyondan ziyade dijital platformlar üzerinde vakit harcayan kullanıcı işçinin, içerik üretimi ve tüketimi üzerinden kar sağlayan bir ekonomi vardır. Medya, ekonomiden bağımsız değildir. Bu çerçevede dijitalleşen kapitalizm ile birlikte yeni para birimleri kripto paralar daha özelde Bitcoin, teknoloji şirketleri tarafından gerekli görülmüştür. Her şeyin dijitalle adapte edildiği bu ortamda paranın kendisi de dijitalle adapte edilmiştir. Ancak, kripto paraların meşruiyeti ve güvenilirliği konularında soru işaretleri bulunmaktadır. Özellikle Bitcoin'in dalgalı yapısı oldukça riskli bir atmosfer oluşturmuştur. Bu nedenle, Bitcoin'in kullanıcıda olumlu bir algı oluşturması için "rızanın üretimi" oldukça önemlidir. Bu noktada medya ise oldukça önemli bir roldedir.

Rızanın üretimi, ekonomi haberleri aracılığıyla kullanıcılara aktarılmaktadır. Yeni bir yaşamın, her şeyin daha güzel olacağı düşüncesi bu haberlerde sıklıkla vurgulanmaktadır. Alt sınıfları heyecanlandıran türden haber içerikleri, ekonomi haberlerinde sıkça kullanılmaktadır. Duyguların tetiklenmesine dayalı abartılı ifadeler ve sıfırdan zengin olma yolculukları, milyonerlerin isimleri sıkça haber metinlerinde kullanılmaktadır. Bu ifadeler, Bitcoin ve diğer kripto paralara kullanıcıların olumlu bir bakış açısı geliştirmesini sağlayarak onların rızasını, kullanıcılar farkında olmadan üretmektedir. Haberler, daha fazla Bitcoin satın alma faaliyetini doğuracak mesajlarla kullanıcıların algısını oluşturmaktadır.

Haber kurgusunun içerisine yerleştirilen Bitcoin'in yükselişi ifadeleri, kullanıcıların rızalarını oluşturmaktadır. Bu ifadeler genellikle abartılmış yorumları, sloganvari söylemleri ve duygusal tetikleme barındıran mesajları içermektedir. Haber içeriğinde Bitcoin'in düşüşe geçse bile nadiren bahsedilmesi, tamamen rıza üretildiğini göstermektedir. Para kazanma vaadi, rızanın üretilmesinin ana unsurlarındandır. Tüm bu stratejiler, ekonomi haberleri aracılığıyla kullanıcılara ileti bombardımanı olarak verilmektedir.

Althusserci Bir Sentez: Bitcoin İdeolojik Bir Aygıt Olabilir mi?

İdeoloji, kurgusal olarak oluşturulmuş bir düzeni topluma benimsetmek isteyen bir araçtır. Eagleton, ideolojiyi siyasi erkin meşru hale getirmek istediği düşünce ve düzenlere hizmet eden bir araç olarak açıklamıştır. (Arslan, 2021, s.21).

Louis Althusser, hiçbir egemen sınıfın varlığını sadece baskı yoluyla sürdüremeyeceğini, varlığını haklı ve vazgeçilmez kılacak bazı araçlara ihtiyaç duyacağını belirtmiştir. Althusser, bu araçları "devletin ideolojik aygıtları" olarak tanımlamaktadır. Bu araçların bir kısmı sivil topluma aittir.

Üretim ilişkilerinin yeniden üretimi için “ideolojik aygıtlar” elzem bir rol üstlenmektedir (Yaylagül, 2006, s.115). Althusser, ideolojinin sivil toplumu devletleştiren, sivil toplum mekanizmasını egemen sınıfın yönetimine dahil eden bir yapıya sahip olduğunu açıklamıştır. İdeoloji, egemen sınıfın görüşlerini dünyaya benimseten sivil toplumu da devletleştiren bir oyuncu olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2021, s.35). Althusser devletin ideolojik aygıtlarını birbirinden ayrı ve özelleşmiş kurumlar şeklinde tanımlamaktadır. Devletin ideolojik aygıtları baskı aygıtıyla aynı şey değildir. Devletin ekonomik aygıtlarını ise dinsel, eğitimsel, aile, hukuki, siyasal, sendikal, haberleşme, kültürel olarak çeşitlendirir. Medya da devletin ideolojik aygıtlarından birini teşkil etmektedir. Bu aygıtlar birbirini etkilemektedir. Egemen sınıfın devleti, kamuda ve özelde etkinlik göstermektedir. Bu durumda devletin ideolojik aygıtlarını meydana getiren kurumların özel ya da kamusal olmasının bir önemi yoktur. Önemli olan işleyişleridir. Egemen sınıf, devletin ideolojik aygıtları üzerinde de etkin bir rol oynamaktadır. DİA, iktidara ve egemen sınıfın çıkarlarına hizmet etmektedir. Siyasal veya sosyal yapıyı anlamak için onun özünde yatan yapısal öğelerle bakılması gerekmektedir. Bu sebeple devlet sadece görünen baskı araçlarından meydana gelmemekte, aynı zamanda şiddet içermeyen, topluma farklı yollardan nüfuz eden ideolojik aygıtları da içermektedir (Althusser, 2014).

Egemen sınıfın çıkarlarını topluma kabul ettiren, doğal bir yasaymış gibi aktaran medyanın ideolojik bir aygıt olduğu görüşünden hareketle (Althusser, 2014), teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan günümüz dijital medyasının da devletin “yeni bir ideolojik aygıtı” olarak işlev gördüğü düşünülebilir.

Dijital medyanın ideolojik boyutu, bilinç üretimi ve sahiplikle doğrudan alakalıdır. İktidarlar sıklıkla egemen sınıfın çıkarını gerçekleştiren politikalar üretme eğilimindedir. Burada özellikle, kripto para haber içeriklerinin sürekli olarak bireylere iletilmesi “yeni medya aracının ideolojik işlevini” açıklamaktadır. Çünkü burada kar edimi belirli bir gruba yönelik bir şekilde işlemektedir. Bu haberler, dijital kapitalizmin toplumda kök salmasını sağlamanın bir yoludur. Kripto paralar daha özelde Bitcoin, bu paraları finanse edenlerin sermaye birikimlerinin merkezi unsurudur ve dolayısıyla alınıp satılmalıdır. Dijital medya araçları aracılığıyla üretilmesi, dağıtılması, erişilmesi mümkün olan ekonomi haberleri, ideolojik bir aygıt olarak işlev görmektedir çünkü düşünce oluşturmaktadır. Kripto paraların yeni bir para biçimi olduğu bilgisi doğal bir gerçek değildir; aksine, azınlığın çıkarları için yapay olarak üretilmiş bir meta olarak olası yatırımcının karşısına çıkmaktadır. Bu nedenle, Bitcoin haberlerinin yeni bir ideolojik araç olarak işlev gördüğü yorumu yapılabilir. Bitcoin haberleri, neoliberal sistemin üretim ve değişim ilişkilerini doğal ve en doğru yöntem olarak göstererek kullanıcılara bu bilgiyi aşılarda ve olası yatırımcının zihnini yönlendirmektedir.

Kripto paraların devlet merkezli olmaması, onu devletin ideolojik bir aygıtı olup olmadığıyla ilgili bir soruyu gündeme getirmektedir. Günümüzde, özellikle devletlerin ve AB gibi birliklerin kripto paralara yönelik yasal düzenlemeleri, kripto parayı merkezileştirmeye yönelik bir çaba olarak düşündürmektedir. Bu çaba, iktidarın, kripto para hegemonyasının devletin dışında bir alan içinde var olmasına izin vermemek isteğiyle açıklanabilir. Bu tür bir yasanın gerçekleşmesi, kripto paranın kapitalizmin yeni bir aşaması olarak “devletin ideolojik aygıtı” olarak hareket edebileceğini işaret etmektedir çünkü iktidar, egemen sınıfın çıkarlarını koruyan kurallar ve sistemler üzerinden hareket etmektedir. Bu sistem üzerinden sadece teknoloji şirketleri değil, aynı zamanda devletler de kripto paraların alınıp satılmasından vergi alarak kar elde edebileceklerdir. Böylece kripto paraların daha özeldir Bitcoin’in de devletin yeni bir ideolojik aygıtı olma yolunda ilerlediği söylenebilir.

Kripto Para Çağında Emegın Dönüşümü: Bitcoin ve Dijital Emek

İş organizasyonunun yeni biçimleriyle ilgili önemli miktarda ampirik araştırma yapılmıştır. Buna karşılık gelen bir teorik düşünce zenginliğiyle birleştiğinde, günümüzde işin ne olduğuna ve hangi yeni güç ilişkilerini ima ettiğine dair yeni bir anlayışın tanımlanmasını mümkün olmuştur. Bunun sonuçlarının sentezi, işçilerin maddi olmayan emek biçimi ile ifade edilmektedir. Meta'nın bilgi ve kültürel içeriğini üreten emektir. Bu maddi olmayan emek, emegın iki yönünü açıklamaktadır. Bunlardan ilki, işçilerin emek süreçlerindeki değişimi ifade etmektedir. Bu bilgi içeriği rolünü anlatır. Diğer ise emegın becerilerin giderek siberetik ve bilgisayar kontrolünü içeren beceriler haline geldiği üçüncül sektör işlerini anlatmaktadır. Meta'nın kültürel içeriğini üreten faaliyetlerle ilgili olarak maddi olmayan emek, iş olarak kabul edilmeyen bir dizi faaliyeti anlatmaktadır. Sanatsal standartları, zevkleri, tüketici normlarını, web’de harcanan zamanı vb. anlatmaktadır (Lazzarato, 2013). İnternet sitelerinde devamlı vakit harcayan bireyler maddi olmayan emek üretmektedirler. Dijital olarak üretilen emek, maddi olmayan emegın bir biçimidir. Bu ağda gezinmek/sörf yapmak olarak da tanımlanabilir. Sosyal medya hesaplarında gönderiler arasında gezinen birinden, oyun oynayan ya da bir internet haberi okuyan kullanıcıdan YouTube videosu izleyen kullanıcıya kadar hepsi “maddi olmayan emek üreten” konumundadır.

Kripto paralar, dijital kapitalizmin yeni nesne ve ürünleridir. Dijital kapitalizm, kapitalizmin teknoloji ile yeniden kendini üretmesidir. Kapitalizm bunu internet aracılığıyla yapmaktadır. Kapitalist sistemin bütün değerleri ve özellikleri ağa, buradan da bireylere yayılmaktadır. İnsanlar ağda dijital emek harcamaktadırlar. İnsanların sosyal medya da video izlemeleri, beğeni yapmaları, yorum yapmaları dijital emek kapsamındadır. Çünkü insanlar bunu yaptıkça bu platformlar kar elde etmekte ve sermayesini biriktirmektedir.

Ayrıca insan kitlelerinin verilerini reklam şirketlerine satarak yine para kazanmaktadırlar. Bu reklamları gören insanlar daha fazla tüketmeye ve sistemi ayakta tutmaya devam etmektedirler (Fuchs, 2015). Sosyal medya haberleri ve ekonomi haberleri değerlendirildiğinde, kripto paralar ile ilgili haberleri okuyan bireyler de; maddi olmayan başka bir deyişle dijital emek üretmektedirler. Bu haberler kamuoyunu bilgilendirmenin dışında kullanıcının haber sitesinde daha uzun süre kalmasına yönelik olarak kurgulanmaktadır. Haberle sürekli etkileşim halindeki kullanıcı, “dijital emek” harcarken herhangi bir ödeme almamaktadır. Buna karşın zamanını sitede geçirmekte, hatta haber metni ikna edici olursa Bitcoin yatırımı yaparak dijital kapitalizmin yeniden üretim sistemine katkı sağlamaktadır.

Diğer yandan, kripto paranın nasıl işlediği, oynaklık grafiği, aylara göre dağılımı türünden veriler yatırımın nasıl yapılacağına bilgisini kullanıcıya aktarmaktadır. Olası yatırımcılar, siteler arasında gezinerek Bitcoin konusunda doğru yatırım kararı almak amacıyla emek üretmektedir. Bu emek çeşitli chat odalarında, sosyal paylaşım sitelerinde gezinerek bilgi toplamak biçimde gerçekleşmektedir. Tüm bu davranışlar; maddi olmayan emek biçimini tanımlamaktadır. Dolayısıyla, bu süreçte kullanıcıların zaman ve çaba harcayarak katkı sağlaması, sistem tarafından bir tür üretim ilişkisi olarak algılanabilir.

Diğer taraftan, kullanıcılar sitelere üye olup bilgilerini işlediklerinde algoritmik olarak kullanıcıların profili oluşturulmakta ve kişiye özel reklamlar algoritma tarafından önerilmektedir. Bu reklamların, kullanıcıların karşısına çıkması şüphesiz kullanıcı verilerinin reklam verenlere satılması sürecinin bir uzantısıdır(Fuchs, 2015). Burada kullanıcıların, başka bir biçimde bireylerin bir nesne-mal olarak algılanarak satıldığı görülmektedir. Bu yapı verilerin satılması üzerinden işlerken kullanıcıya bunun için ücret ödenmemektedir. Bu durum, kullanıcıların sağladığı katkıların bedava olarak olmasına yol açmaktadır.

HABER İNCELEME YÖNTEM VE MODEL ÖNERİSİ

Haber metinleri incelenirken araştırma yöntemi olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yönteminin ne olduğuna açıklık getirilmiştir. Bunun içerisinde nitel, nicel ve karma içerik analizi yöntemi anlatılmıştır. Burada verileri sadeleştirmek amacıyla bir araştırma modeli oluşturulmuş bunun için kategoriler belirlenerek içerik analizinin nasıl yapılacağı gösterilmiştir.

Yapısal İçerik Analizi Modeli

Çalışmada “içerik analizi yöntemi” kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, medya metinlerini sistemli bir şekilde analiz etmeyi ifade eder. Klaus Krippendorf’a göre, içerik analizi, mesajın içeriğinden değerli çıkarımlar yapılmasını sağlayan bir araştırma tekniğidir. Bu noktada, mesaj sadece yazılı metinlerle sınırlı kalmaz, aynı zamanda görsel ve işitsel materyaller de içerik analizi ile incelenebilir (Binark, 2015, s.38). İkinci Dünya Savaşı ile birlikte, iletişim araştırmalarında izleyicilerin davranışlarının yanı sıra izleyicilere aktarılan mesajların içeriğinin de analiz edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Özellikle televizyon medyasında, hangi konuların ne kadar sıklıkta ve hangi tutumla sunulduğunu anlamak için içerik analizi kullanılmaya başlanmıştır. İçerik analizi, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ABD’de gazetecilik alanında ilk olarak uygulanmıştır. Gazetelerdeki konuların, işlenen olaylar, iç politika, boşanma gibi konu başlıkları içerik analiziyle incelenmiştir (Aziz, 2006, s.13). Bu bağlamda, ekonomi haberlerinde içerik analizi yapılması uygun görülmüştür. Bu çalışmada, ekonomi haberleri daha özel bir şekilde ele alınarak, “2022 ve 2023 yılları” arasındaki “yirmi dört ekonomi haberi”

içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, belirlenen beş gazete olan “Sabah, Yeni Akit, Diken, Duvar” internet haber sitelerindeki Bitcoin içerikli haberlerin incelenmesi üzerinden yapılmıştır.

İçerik analizi, iletişim çalışmalarında bir metnin içeriğinde geçen özelliklerin ne sıklıkta tekrarlandığını ve hangi tavırla sunulduğunu belirleyerek mesajın biçimini tespit etmeyi amaçlar. Resmetme, sahiplik politikaları, gerçek dünya ile karşılaştırma, temsil ve medya etkisi araştırmalarında kullanılır. Bu noktada, içerik analizi, haberlerin sosyo-kültürel durumları nasıl yansıttığını anlamak için kullanılabilir (Geray’dan aktaran Binark, 2015, s.38). Yani, medya metinlerinin ve görsellerinin altında yatan güç ilişkileri, söylemsel yapı, ideoloji, sahiplik, kültürel kodlar gibi konular, metinlerin okunması ve çeşitli teorilerle ilişkilendirilmesi yoluyla yorumlanabilir. Bu aşamada, Althusser’in DİA’sı, Gramsci’nin Hegemonyası, Chomsky’nin rızanın üretimi yaklaşımları, Bitcoin haberlerinin yorumlanmasında kullanılmıştır.

İçerik analizi yöntemi, ikinci dünya savaşında sistematik olarak uygulanmıştır. Hitler’in radyoyu propaganda aracı olarak kullandığı bu dönemde, Hitler’in söylemi sistemli bir şekilde kitlelere aktarılmıştır (Aziz, 2006, s.14). Bu noktada, bireylerin rızasının nasıl üretildiği, radyodan yayınlanan içeriğin anlamsal çözümlemesiyle açığa çıkarılmıştır. Bu çözümleme, içerik analizi yöntemidir.

İçerik çözümlemesi, niteliksel ve niceliksel olarak uygulanabilir. Hem nitel hem de nicel yöntemler birlikte kullanılabilir. Bu karma yaklaşım, içerik çözümlemesinin çeşitli biçimlerini kapsar. Nitel içerik çözümlemesi, metnin altında yatan temel anlamı inceleyerek yazarın ifadesini anlamayı hedefler çünkü bu tür içerikler kapalıdır ve örtük anlamlar içerebilir. Metnin ne anlatmak istediğini anlamak için yerleştirilen yan anlamların incelenmesini içerir. Niceliksel içerik analizi ise daha açık içerikler üzerinde gerçekleştirilir (Binark, 2015, s.43).

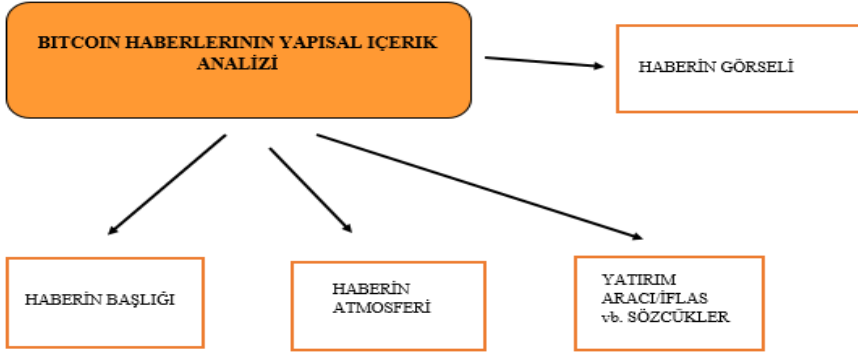
Bu çalışmada, yalnızca Coin haberlerine odaklanıldığı için amaçlı örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinden tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır çünkü bu yöntemle yalnızca Coin haberleri seçilmiş ve alışılmamış, sıradışı ve aşırı örnekler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır (Merriam, 2015: 77).

Çalışmada içerik analizi yöntemi için oluşturulan bir araştırma modeli kullanılacaktır. Bu model, hem nitel hem de nicel içerik analizini içeren karma araştırma yöntemini içeren bir kategorileşme çabasını tanımlamaktadır.

İçerik analizi, nitel verilerin anlamını sistematik olarak betimleme yöntemidir. Bu malzemenin parçaları bir kodlama çerçevesinde kategorilere ayrılarak yapılır. Bu kategori oluşturma işlevi içerik analizi yönteminin kalbidir. Sistematiklik ve esneklik sağlayarak verileri azaltıp, incelemeyi

kolaylaştırmaktadır. Belirli malzemeler üzerinden inceleme sağlanmış olur. Genel araştırma sorusuyla ilgili yönlere odaklanmayı sağlayarak araştırmacının odaklanmasını sağlamaktadır (Ackland, 2013).

Burada içerik analizi yönteminin gerçekleştirileceği beş gazetede ki 24 haber aşağıda belirtilen kategoriler çerçevesinde incelenmiştir. Böylece içerik analizinde elde edilen veriler sadeleştirilerek sistematik bir analiz yapılması sağlanmıştır.

Şekil 1. İçerik Analizi Model Önerisi

İçerik analizi yönteminde kullanılan model, analizin nasıl yapılacağını belirtmenin yoludur. Burada modelde gösterilen 4 kategorinin içerik analizinde nasıl kullanılacağı aşağıda açık bir biçimde gösterilmiştir;

Haberin başlığı

Haberin başlığı, kullanıcının ilgisini çeken ilk metindir. Haberın içeriğinin genel olarak ifade edilmesidir. Böylece içeriğın olumlu mu, olumsuz mu, ya da hangi konuda olduğu hakkında giriş ibaresidir. Bu haberin genel içeriğı hakkında bilgi vermektedir. Başlığın ifade ettiği anlama bakılmıştır. Kapalı bir ifade ise yan anlamın altında yatan anlamına bakılmıştır. Çalışmada ele alınan kuramlar ve araştırma soruları ile başlık değerlendirilmiştir. Bu açıdan araştırma varsayımlarını oluşturan:

- Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını biçimlendirir mi?
- Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?

Sorularının haberin başlığından yanıt alınacağını varsayılmıştır. Diğer taraftan kullanılan ifadenin hangi biçimde olduğu (dil) haberin ilgi çekici olup olmamasını da ilgilendirmektedir. İlgi çekici bir ifade, haberin okunmasını sağlamaktadır. Başlıkta kullanılan ifadenin biçimine bakılarak, harekete geçirici bir ifade olup olmadığı incelenmiştir.

Başlıklarda kullanılan sayısal ifadeler, kanaat önderi isimler ve önemli kurumların birlikte başlıkta yer alıp almaması dikkat edilen konulardır (Yalvaç, 2020).

Haberin atmosferi

Haberin atmosferi, genel bir bakış açısı sunarak haberin niteliğini ifade etmektedir. Haberlerin Bitcoin'e yönelik taşıdığı söylem nedir? Olumlu mu yoksa olumsuz mu? Haberi okuyanların Bitcoin hakkındaki algısı, olumlu bir düşünce mi oluşturuyor, yoksa Bitcoin'e yatırım yapmaktan caydırıcı bir etki mi yaratıyor? Bu kategorideki hedef, haberin genel havası hakkında bilgi edinmektir. Bu bağlamda, aşağıdaki sorulara "haber atmosferi" kategorisi altında yanıt aranmıştır.

Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?

Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?

Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?

Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?

Seçilmiş sözcükler

Bitcoin için yeni bir yatırım aracı gibi ifadeler Bitcoin kullanımını ve alımını tetikleyecek noktada ekonomi haberlerinin araçsal olarak kullandığını anlatmaktadır. "Sözcük seçimleri de cümle seçimleri gibi ideolojik tavırları ortaya çıkarmaktadır" (Yalvaç, 2020) Sözcüklerin incelenmesi haberin altında yatan neoliberal birikim biçimini anlamının bir yolunu oluşturmaktadır. Seçilmiş sözcükler ile aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Haber içeriğinde dikkat çeken sözcükler; dijital kapitalizm, dijital emek gibi kavramlarla birlikte düşünülerek yorumlanmıştır.

Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?

Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?

Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?

Haberin görseli

İçerik analizi sadece metinsel bir analizi içermemektedir. Görsel, animasyon, video ve sinema alanlarında da içerik analizi uygulanabilmektedir. Bu kitapta, haber metinlerinin içerisine yerleştirilmiş olan görsellerin "göstergebilimsel açıdan" ne ifade ettiği, hangi anlamları yarattığı ve okuyucuyu hangi ölçüde etkilediği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, haber görselleri nitel analiz yöntemlerinden "göstergebilimsel analiz" yöntemiyle incelenmiştir.

Göstergebilimin kurucularından en önemli iki isim C.S. Peirce ve Ferdinand Saussure'dir. Bu bölümde göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılırken Saussure'un yöntemi tercih edilmiştir. Saussure'e göre gösterge, anlamı olan fiziksel bir nesneyi tanımlamaktadır. Gösterge, gösteren ve gösterilenden oluşmaktadır. Gösteren, gösterenin imgesini oluştururken, gösterilen ise

gösterenin göndermede bulunduğu zihinsel bir kavramdır. Bu zihinsel çağrışım ortak kültüre sahip olan bireyler için ortaktır. Gösterilenler, gösterenler kadar belirli bir kültüre özgü ürünlerdir (Fiske, 2003, s.62).

İnsanın içinde yaşadığı anlamsal evrende dilin yanı sıra; davranışlar, törenler, resim, müzik, tiyatro, mimari, siyasal rejimler, sinema, edebiyat vb. anlamlı birimler olarak tanımlanabilir. Göstergebilimin amacı, bu anlam kümelerini sistemli bir biçimde anlamlandırıp çözümlenektir (Rifat, 2009, s.7). Dolayısıyla, haber metinlerinin içerisinde yer alan “görsellerin” yukarıdaki anlam kümesine dahil olması ve görselin ne anlama geldiğinin anlaşılmasının haber içeriğiyle olan ilişkisini açığa çıkaracağından, haber görselleri göstergebilim yöntemi ile anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Göstergebilim yönteminde gösteren, gösterge, gösterilen ve metafor olmak üzere dört parametre bulunmaktadır. “Gösterge, genel olarak, kendi dışında bir şeyi temsil eden ve dolayısıyla bu temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne, olgu, vb. olarak tanımlanır” (Rifat, 2009, s.11). Gösterge kendi dışında bir şey gösteren ögeyi tanımlamaktadır. Gösteren ve gösterilenin birleştiği edimdir. Bunun ürünü göstergedir (Barthes, 1979, s.26). Dolayısıyla, haber metninin görseli bir göstergedir ve bir bilginin taşıyıcısı olarak okuyucunun anlam bulmasının yoludur.

“Sözgelimi bir tablodaki bir renk ögesi ya da bir figür gösterge olarak değerlendirilebileceği gibi, bir edebiyat yapıtında bir kahramanın amacı ya da davranışı veya moda dergisinde gördüğümüz bir bluz, bir etek, bir kazak, vb. çevresindeki diğer birimlerle bağlantısı olan gösterge olarak değerlendirilebilir” (Rifat, 2009, s.12).

Saussure’ün dilsel göstergesi gösteren ve gösterilenden oluşan iki yönlü bir kavramdır. ‘Gösterilen’, zihnimizde oluşan soyut bir kavram, bir imgedir. Bu kavramın belli bir ses zinciriyle ifade edildiği somut şekline, diğer bir deyişle sözcüğe ‘gösteren’ adı verilir. Saussure’e göre gösteren ve gösterilenden oluşan gösterge, bir kağıdın iki yüzü gibi ayrılmaz, kalıplaşmış bir bütündür (Demir, 2009, s.27). Gösteren ve gösterilen terimleri kendi aralarında hem de bütünle kurdukları karşıtlığı belirtirler. Dil göstergesi bir nesneyle adı birleştirmez, bir kavramla bir işitim sistemini birleştirir. Buraya göre bir işitim sistemiyle imgenin birleşimine gösterge denilmektedir (Saussure, 1988, s.108). Saussure göstergebilimsel analizde üç parametre üzerinden hareket etmektedir; gösteren-gösterilen ve gösterge. Bu haber metinlerinde de bu üç parametre ile görsel analiz edilmeye çalışılmıştır. Buna ek olarak bir de Roland Barthes metafor (eğretileme) kavramından söz etmektedir:

(...) eğretileme düzleminde (ornatmalı çağrışımların egemenliği) lirik Rus şarkıları, çoşumculukla (romantizmle) simgeciliğe bağlanan yapıtlar, gerçeküstü resim, Charlie Chaplin’in filmleri (bu anlayışa göre, üst üste gelen

kararmalar, sinema sanatındaki gerçek filmsel eğretilmelerdir) (Barthes, 1979, s.54).

Metaforlar az kelimeyle çok fazla şey ifade etme biçimini tanımlamaktadır. Belirli kültürel kod içerisinde bazı nesnelere belirli türden anlamlar yarattığı bilinir. O nesnelere veya simgelerin başka bir ifade süresine eklenmesi metafordur. Dolaylı bir anlatım sağlar (Değerli, 2021, s.183).

Eğer bir geminin dalgaları yanıp geçtiğini söylersek, bir eğretilme kullanıyoruz demektir. Burada saban demirinin hareketini, bir geminin baş tarafının hareketinin yerine geçecek biçimde kullanıyoruz. Yaptığımız şey, bilinmeyen bir şeyi bilinen bir şey açısından ifade etmektir (eğretilme, saban demirinin hareketinin bilindiğini, geminininkinin ise bilinmediğini varsaymaktadır). Bilinmeyenlerin “anlamı” bilinenlerin “araçları” aracılığıyla ortaya konmaktadır (Barthes, 1979, s.123).

Böylece metafor; bilinen bir şeyin (nesne-görsel-renk) yarattığı anlamın başka bir gösteren-gösterilen ilişkisine dahil edilerek başka bir anlam yaratması olarak tanımlanmaktadır (Barthes, 1979). Bu sebeple haber görseli incelenirken bir metafor kullanılıp kullanılmadığı, haberin yaratacağı anlam ile ilişkili olacağından önemli görülmüştür. Görsel analizinde gösteren-gösterilen ve gösterge ilişkisine metafor da dahil edilerek her bir parametre bazında inceleme sağlanmış ve tablo aracılığıyla açıklanmıştır.

Dijital Gazete Evreninde Örneklem Seçimi

Bu kitapta, ekonomi haberleri genel evreni oluştururken, bu haberlerin daha spesifik bir alt kategorisi olan Bitcoin haberlerinin metin ve görsel içeriği incelenmiştir. Beş farklı gazete, “Sabah, Diken, Yeni Akit, Duvar” gibi gazeteler, çalışmanın örneklemine oluşturmuştur. Bu örneklemeye dayanarak, 2022 ve 2023 yılları arasındaki internet haber sitelerinde yer alan yirmi dört ekonomi haberinin içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada yalnız Bitcoin haberlerine odaklanıldığı için amaçlı örneklem yöntemi benimsenmiştir. Amaçlı örneklem yöntemleri içerisinden tipik örneklem yöntemi uygulanmıştır, çünkü bu örneklem yöntemiyle yalnız Bitcoin haberleri seçilmiş, alışılmamış, sıradan olanın dışında kalan ve aşırı örneklem araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır (Merriam, 2015, 77).

Gazete haber sitelerinin seçiminde, öncelikle ana akım ve eleştirel gazeteler arasında bir karşılaştırma yapılmıştır. Bu kapsamda, kullanıcılar tarafından en çok ziyaret edilen elli haber sitesinin listesi, 2023 tarihli medya araştırması ve analizi yapan “www.tr.b2press.com” internet sitesinden elde edilmiştir. Gazetelerin seçiminde, araştırmayı gerçekleştirmeye uygunluk temel alınmıştır. Yeterli miktarda Bitcoin haberinin bulunduğu, haberlerin tarih sırasına göre düzenlendiği ve geçmişe dönük içeriklere erişim sağlanabilen haber siteleri tercih edilmiştir. Bu aşamada, egemen ve eleştirel ideolojik

görüşlere sahip dört gazetenin seçilmesi ve haberlerinin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, ana akım olarak kabul edilen liberal muhafazakar, merkez sağ ve aşırı sağ gazeteler ile eleştirel olarak kabul edilen muhafazakar sol ve sol gazeteler tercih edilmiştir. Bu ayırımın yapılmasının temel nedeni, iktidara yakın görüşlere sahip gazetelerin ürettiği Bitcoin ile ilgili haber içeriklerinin eleştirel gazetelerin içerikleriyle karşılaştırılmasına olanak sağlamaktır.

Bu karşılaştırma, haberin üretim sürecinin arkasındaki bilgiyi açıkladığı için, aynı zamanda Bitcoin'in üretim süreci, alım ve satım süreci ve genel olarak sisteme içerisindeki konumunun anlaşılmasını sağlayarak araştırmanın sorularının yanıtlanmasını ve anlaşılmasını destekleyecektir. Çalışmanın literatür bölümünde yer alan Althusser ve DIA, Chomsky ve Herman, Gramsci ve Hegemonya gibi kuramsal bağlantılar, gazetelerin sahiplik ve içerik üretme biçimlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, Bitcoin haberlerinin üretilme biçiminin anlaşılmasına da olanak tanıyacaktır.

2023 Haziran ayı sıralamasına göre "www.tr.b2press.com'un" en çok görüntülenme sayısının aşağıdaki gibi olduğu belirlenmiştir: Sabah gazetesi, en çok ziyaretçi sayısına sahip haber sitesi olarak birinci sırada yer almaktadır.

Sıra	Durum	Haber Sitesi	Aylık Ortalama Ziyaretçi Sayısı	Ortalama Oturma Süresi	Hemen Çıkma Oranı
1	↑	 Sabah	159.3 Milyon	00:02:16	37.90%
2	↓	 Hürriyet	149.7 Milyon	00:04:36	64.81%
3	↑	 Sözcü	124.6 Milyon	00:06:13	43.46%
4	↓	 Haber Türk	114.1 Milyon	00:04:55	45.10%
5	—	 Mynet	99.3 Milyon	00:04:10	47.99%
6	↓	 Milliyet	83.2 Milyon	00:05:57	35.91%
7	—	 Cumhuriyet	77.3 Milyon	00:03:18	67.27%
8	↑	 Sondakika.com	69.7 Milyon	00:03:42	39.53%
9	↓	 En Son Haber	66.7 Milyon	00:04:24	43.03%
10	↑	 Halk TV	60.4 Milyon	00:02:02	58.56%
11	↑	 NTV	55.6 Milyon	00:02:22	69.37%
12	↓	 Takvim	52.2 Milyon	00:02:10	36.23%

Şekil 2. Gazete Haber Sitelerinin Görüntülenme Sıralaması (www.tr.b2press.com, 2023)

En çok ziyaretçiye sahip olduğu için örneklemin birisi olarak Sabah gazetesi web sitesi belirlenmiştir. Sabah gazetesi aynı zamanda liberal muhafazakar bir gazete olarak egemen görüşe sahip bir gazetedir.

İkinci olarak, aşırı sağ bir gazetenin “Bitcoin haber içeriklerinin” nasıl olduğu incelemek amacıyla seçilen gazete Yeniakit’tir. Kullanıcılar tarafından en çok görüntülenen yirmi ikinci sırada Yeniakit gazetesinin olduğu görülmüştür.

13	↓		Haberler.com	51.2 Milyon	00:05:15	39.64%
14	↓		Onedio	46.4 Milyon	00:02:49	54.29%
15	↓		Haber7.com	45.3 Milyon	00:06:11	33.97%
16	↑		Karar	44.5 Milyon	00:01:48	69.37%
17	—		CNN Türk	41.6 Milyon	00:02:32	44.53%
18	↓		Memurlar.net	39.2 Milyon	00:02:48	51.87%
19	↑		A Haber	37.1 Milyon	00:02:29	36.61%
20	↑		Yeni Şafak	30.1 Milyon	00:02:27	61.43%
21	↓		Yeni Çağ	29.3 Milyon	00:04:12	54.90%
22	↓		Akit	26.5 Milyon	00:01:44	40.79%
23	↓		İnternet Haber	24.4 Milyon	00:02:55	34.22%
24	↑		Gazete Duvar	23.9 Milyon	00:03:28	53.10%
25	↓		Posta	22.8 Milyon	00:02:28	30.34%
26	↑		Gerçek Gündem	20.8 Milyon	00:03:00	55.72%

Şekil 3. En Çok Görüntülenen Haber Sitelerinin 13-26. Arasındaki Listesi
(www.tr.b2press.com,2023)

Üçüncü olarak, eleştirel olarak tanımlanabilecek egemen görüşün karşısında haber üreten gazetelerden Duvar gazetesi seçilmiştir. Listenin ilk sıralarında Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinin daha çok kullanıcılar tarafından görüntülediği görülmektedir. Sözcü ve Cumhuriyet; Kemalist, ulusalcılık ve liberal sol ekseninde yayın yapmaktadır. Bu noktada sol olarak yayın yapan Duvar internet gazetesi tercih edilmiştir.

Diğer bir nokta ise muhafazakar sol olarak yayın yapan gazetelerin oldukça ağırlıkta olmasıdır. Bu gazeteler içerisinde en çok tıklanan haber sitesi olarak Diken görülmektedir. Bu sebeple bu site tercih edilmiştir.

27	↑		Oda TV	20.6 Milyon	00:02:46	48.92%
28	↓		T24	19.8 Milyon	00:02:53	55.21%
29	—		Haber Global	17.7 Milyon	00:01:37	53.47%
30	↓		Vatan	17.3 Milyon	00:03:10	16.13%
31	↑		TRT Haber	17 Milyon	00:03:01	57.06%
32	—		TV100	16.5 Milyon	00:01:09	50.28%
33	↓		Aksam	16 Milyon	00:02:11	48.49%
34	↑		BirGün	13.2 Milyon	00:04:22	61.02%
35	↑		Diken	13.1 Milyon	00:02:27	64.03%

Şekil 4. En Çok Görüntülenen 27. Gazete Haber Sitesi ve Sonrasının Sıralaması (www.tr.b2press.com, 2023)

Çalışmada örneklem olarak “yargısal örneklem” diğer bir deyişle “amaçlı örneklem” kullanılmıştır. Bu yöntem araştırmanın amacına uygun bir örneklem seçilmesi için kullanılmıştır. Araştırmada yalnız Bitcoin haberlerine odaklanıldığı için amaçlı örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemleri içerisinde tipik örnekleme yöntemi uygulanmıştır, çünkü bu örnekleme yöntemiyle yalnız Bitcoin haberleri seçilmiş, alışılmamış, sıradan olanın dışında kalan ve aşırı örneklemler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır (Merriam, 2015, 77). Bu noktada incelenecek gazete haberleri ilk olarak haberin başlığında “Bitcoin/kripto” geçen 24 haber biçiminde sınırlandırılmıştır.

Şekil 5. 2022-2023 Yılları Arası Bitcoin Grafiği İle 2021-2022 Arası Bitcoin Grafiği Karşılaştırması (www.tr.tradingview.com, 2023)

İkinci olarak; 24 haberin incelenmesi sınırlılığı 1 Ocak 2022 ile 1 Haziran 2023 arasında yayınlanan haberlerden 2022 yılı için Mart-Nisan-Aralık aylarında yayınlanan on iki haber, 2023 yılı için Ocak-Nisan-Mayıs aylarında yayınlanan on iki haber olarak belirlenmiştir. Her gazete için ay bazında üç haber incelenmiştir. Yani Sabah gazetesinden 2022 yılı içinde Mart-Nisan-Aralık aylarında başlığında Bitcoin/kripto geçen üç haber, 2023 içinde de üç haber incelenmiştir. Toplamda her bir gazete için altı haber incelenmiştir. Duvar, Diken ve Yeni Akit içinde aynı yöntem kullanılmıştır.

Yukarıda bahsedilen ayların seçilme sebebine yönelik analiz, küresel piyasa analizi sağlayan grafik platformu TradingView'in verilerine dayanmaktadır. Bu verilere göre, belirtilen yıllık dönemde “yükselme”, “düşme” ve “spekülasyon” zamanlarının en yoğun olarak yaşandığı aylar olarak gözlemlenmiştir. Bu sebeple, bu belirlenen aylar çalışmanın kapsamı içerisinde incelenmiştir.

Bahsi geçen “yükselme”, “düşme” ve “spekülasyon” dönemlerinde, gazete içeriklerinin nasıl şekillendiği, çalışmanın temel sorularından biri olan “Kripto para medya tarafından kamuoyunun nasıl gündemine gelip kullanımına sunuluyor?” ve “Medyanın Bitcoin’i nasıl çerçevelediği?” konularının anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, bu dönemlerde üretilen haber içeriklerinin yapısal özellikleri, kullanıcıları etkileme biçimleri, vaatlerde bulunup bulunmadıkları, dezenformasyon içerip içermediği gibi konularla ilgili soruların yanıtları da araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Şekil 6. 2022 Mart, Nisan, Aralık Bitcoin Yükseliş ve Düşüş (www.tr.tradingview.com, 2023)

Örneklemin ay bazında kurulmasının sebebi, 2022 yılı için Mart-Nisan-Aralık aylarında yayınlanan haberlerin “haberdeki dezenformasyonu ölçmeye” olanak tanınmasıdır. Bunu, Bitcoin’in 2022 seyrini gösteren grafiği inceleyerek anlamak mümkündür. 2022 Mart öncesi grafikte görüldüğü gibi, düşüşte olan Bitcoin’in Mart ayının ilk yarısında anlık bir yükselme yaşadığı görülmektedir. Mart’ın ikinci yarısı ve sonrasında, Nisan ayı ile birlikte ise hızla çakıldığı ve sonrasında düşüşün devam ettiği görülmektedir.

Şekil 7. 2023 Ocak Mart Ve Nisan Bitcoin Grafiği (www.tr.tradingview.com, 2023)

Burada Mart ayında gazetelerde yayınlanan haberlerin incelenmesi önemlidir. İlk yarısında gerçekleşen yükselme; kullanıcılara hangi türden içeriklerin gönderildiğinin tespit edilmesini ve sonrasındaki düşüş ise haber

içeriklerinde bir dezenformasyon olup olmadığının, haberlerin tarafsız mı yoksa taraflı mı olduğunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Devamındaki ay, Nisan ayında düşüş gözle görülür. Bu ayda üretilen haberlerin incelenmesi, Bitcoin düşüş bilgisinin takipçiye verilip verilmediğinin ya da algısal bir içerik oluşturulup oluşturulmadığının tespit edilmesini sağlayacaktır. Devamında Aralık ayı ise 2022'nin son ayı olması ve Bitcoin'in 2022'de en düşük seviyede görüldüğü ay olması sebebiyle seçilmiştir. Bitcoin bu kadar düşük seviyede haber içeriklerini incelemek; varsayımların etkili bir biçimde yanıtlanmasını sağlayacağı için bu ay önemli görülmüş ve seçilmiştir.

2023 yılı için Ocak-Nisan-Mayıs aylarındaki haberlerin seçilmesi ise 2023 Bitcoin grafiği incelenerek açıklanmaktadır. Burada Aralık 2022'de düşüşte görülen Bitcoin'in 2023 Ocak'ta yükseldiği görülmektedir. Bu yükseliş döneminde üretilen haber içerikleri oldukça önemlidir.

Şekil 8. Bitcoin Grafiği Oynaklık Yükseliş ve Düşüş İncelemesi (www.tr.tradingview.com, 2023)

Kullanıcıların alım-satım işlemlerini yönlendirme amacıyla olan haber içeriklerinin üretilip üretilmediğini anlamamanın bir yolu yükseliş döneminde üretilen içeriklere bakmaktır. Yükselme sonrası aniden bir düşüş gerçekleşiyor ise haber içeriklerine bakarak haberin arkasındaki ekonomi politik süreç anlaşılabilir.

Şekil 9. Bitcoin Yükseliş, Düşüş ve Spekülasyon İncelemesi (www.tr.tradingview.com, 2023)

Özellikle aşağıdaki tabloda da açıkça görüldüğü gibi Nisan ve Mayıs aylarına bakıldığında Bitcoin'in oldukça dalgalı olduğu görülmektedir. Bu oynaklık; hem düşüş hem de yükselişi içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla kullanıcıya pek de güven vermeyen bir görüntü sunmaktadır.

Şekil 10. Bitcoin Oynaklık Grafiği (www.tr.tradingview.com, 2023)

Bitcoin ile ilgili bu bilginin olduğu ortamda gazete haberleri, araştırma sorularının cevaplanması için oldukça önemli görülmüştür. Bu sebeple spekülasyonun oldukça fazla olduğu bu iki ay seçilmiştir.

Elde edilen veriler, içerik analizi yapılan beş gazete; “Sabah, Yeni Akit, Diken, Duvar” aracılığıyla sağlanmıştır. Yirmi dört gazete haberi içerik analizi ve yukarıda belirtilen kategori haline getirilmiş yapısal içerik analizi modeli ile sağlanmıştır. Haberin başlığı, haber içeriğindeki sözcükler, haberin atmosferi, haberin görseli kategorilerine bakılarak veriler toplanmıştır.

Bitcoin içerikli haberlerin çözümlenmesi, haber başlığı, yatırım aracı- iflas sözcükleri, haberin atmosferi ve görseli kategorileri ekseninde analiz edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak bitcoin içerikli haberlerin kullanıcının algısında nasıl bir etki oluşturduğu, nasıl mesajlar taşıdığı çözümlenmiştir. Medya haberinin taşıdığı anlamın politik durumu analiz edilmiştir. Ekonomi haberlerinin işlevi, ideolojisi ve doğası ile Bitcoin haberlerinin bu yapıyla ilgisi incelenmiştir.

BİTCOİN HABER METİNLERİ ANALİZİ

Bu bölümde “Sabah, Diken, Yeni Akit, Duvar” gazetelerinin internet haber sitelerinin her birinden 2022-2023 yılları arasında yayımlanmış “Bitcoin” ile ilgili beş haber içerik analizi yönetime ve önerilen inceleme modeline göre analiz edilmiştir. “Toplam yirmi dört haberin” araştırma modeline göre incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular varsayımlar eşliğinde değerlendirilmiştir. Hangi varsayımların doğrulandığı, hangilerinin doğrulanamadığı açıkça belirtilmiştir. Yorumlama esnasında tezin literatür bölümünde tartışılan kurmalardan sıkça faydalanılmıştır.

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Sabah Gazetesi’nden 2022 yılı için Mart, Nisan ve Aralık aylarında yayımlanan birer haber ile 2023 yılı için Ocak, Nisan ve Mayıs aylarından birer haber olmak üzere toplamda 6 haber, haber inceleme modeline ve içerik analizi yöntemine göre incelenmiştir.

Haber başlığı

“Bitcoin, 2023’te en çok yükselen varlık oldu” (Sabah Gazetesi, Mayıs 2023).

Sabah gazetesinde 2 Mayıs 2023 tarihinde yayınlanan bu başlık, kullanıcının haberin içeriğine tıklaması için ilk dikkat ettiği ifadeyi oluşturmaktadır. Varlıklar arasında geleneksel birimlerinin de var olduğu bilindiğinden, söz konusu başlık dolar, euro, altın gibi varlıkları yok sayarak sanal parayı kullanıcının gündemine almaktadır. Buradan başlık ile birlikte değerlendirilecek olan aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır: “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” ve “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?”

Haberin başlığı yukarıdaki gibi heyecan uyandırıcı olduğunda, başlık haberin tıklanmasını sağlayıcı güçlü bir araç olarak çalışmaktadır. Bitcoin'in 2023 yılı içerisinde en çok yükselen varlık olduğu ifadesi, Bitcoin hakkında kullanıcılara olumlu bir bilgi iletmektedir. Bu ifade, daha fazla Bitcoin satın alma faaliyetini doğuracak türden bir mesaj taşıyarak kullanıcıların algısını biçimlendirmektedir. "Bitcoin, 2023'te en çok yükselen varlık oldu" (Sabah Gazetesi, 2023) başlığı, çok fazla kullanıcı için Bitcoin satın alma isteği uyandıracak yetenektir çünkü 2023'te en yüksek değer olması, bu değerın devam edeceği şeklinde kullanıcıda bir beklenti oluşturmaktadır. Oluşturulan bu beklenti tamamen algısal niteliktedir.

"Bitcoin, 2023'te en çok yükselen varlık oldu" (Sabah Gazetesi, 2023) başlığı, haberin tarafsız olmadığına işaret etmektedir çünkü Bitcoin ile ilgili doğrudan olumlu bir mesaj taşımaktadır. Haberın amacı coin alımını tetiklemektir. Bu sebeple taraftıdır, dijital kapitalizmin ilerlemesinin bir ayağını oluşturan gündelik hayatın tamamının dijitalleşme planının bir yürütücüsüdür. Bu yüzden haber, kullanıcıların sisteme adapte olmasını sağlama amacındadır.

Haberin atmosferi

Metnin giriş ve sonuç kısımlarına dikkat edilmiştir. Dezenformatif bir içeriğin olup olmadığını anlamak için metnin içeriğinde sloganlaştırma, duyguları harekete geçirici ifade ve kavramlar, noktalama işaretlerinin nasıl kullanıldığı, mesajın ideolojik yapısı, gerçeklik boyutu gibi noktalara dikkat edilmiştir. Tüm bu düşüncelerle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır: "Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?" "Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?" "Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?" "Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?" Haberın giriş cümlesinin şu şekilde olduğu görülmektedir: "Bitcoin, 2023'te şimdye kadar diğer tüm varlık sınıflarını geride bırakarak en iyi performans gösteren varlık olurken kripto para borsaları da işlem hacimlerinde büyük artışlar yaşadı." (Sabah Gazetesi, 2023). Burada kullanıcıya yönelik direkt bir beyin yıkama gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu, Bitcoin'in "performansının en tepede olduğu" ve "işlem hacminin yüksek olduğu" ifadeleriyle sağlanmıştır. Haberi okuyan kullanıcının duygularına etki ederek haberın devamının okunmasını sağlanması, giriş kısmından anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu durum, haberi dezenformasyonun alanına yerleştirmektedir. Buna ek olarak, haberi okuyan kişilere Bitcoin'e yatırım yapılırsa kazanç sağlanacağına vaadi sunulmaktadır. Bu, tam manasıyla bir Amerikan Rüyası olarak işlev görmektedir.

Amerikan Rüyası, alt sınıflara verilen bir mesajdır: Sınıf atmanın mümkün olabileceğinin bilgisinin alt sınıflara verilmesidir. Burada herkesin eşit görüldüğü bir anlayış topluma aktarılmaktadır, sanki sınıf farklılığı hiç

yokmuş gibi bir anlayış hakimdir. Fazla çalışmanın başarı getirebileceği türünden bu anlayış, Beyaz Saray'a giden yolu temsil etmektedir. Genç bir adamın, yoksul bir şehirden çıkarak Batı'ya gidip orada milyonlar kazanıp zengin olabileceğinin inancıdır. Amerikan Rüyası; maddi başarıyı temsil etmekle beraber, Yeni Dünya hayalini de kapsamaktadır. Amerika'nın vaad ettiği pek çok şey bunun içerisinde (Hook ve Fitzgerald, 1992).

Bu açıdan yukarıdaki Bitcoin haberine bakıldığında, haberin sınıfsal olarak daha alt kısımdaki insanları hedef alarak etkileme eğiliminde olduğunu açıklamaktadır. Haber, zengin olma hayali ile Bitcoin ile ilgili olumlu bir algı geliştirip coin satın alması gerçekleştirecek biçimde bir hayal aşılacaktır. Haberin Amerikan rüyası tarzı, onun ideolojik formunu da açığa çıkarmaktadır; çünkü Amerikan rüyası liberalizm ile ilgilidir. Serbest piyasa ekonomisinin şartları içerisinde tüm vatandaşların eşit olduğunu, özgür olduğunu ve doğru kararlar verebilirse her başarıyı sağlayabileceğini savunmaktadır. Gerçekte ise sınıfsal farklılıklar vardır ve herkes eşit değildir. Sermayeye sahip olan ve belirli sınıfa dahil olan bireyler kolaylıkla kazanç sağlarken, daha alt sınıflardaki insanların başarısızlıkları kendilerine mal edilmektedir. Yukarıdaki Bitcoin haberi arkasındaki söylemi saklayarak Bitcoin alımını tetiklemekte, olası bir zarar söz konusu olduğunda ise bireylerin yanlış kararları olduğunu savunmaktadır. Bu sebeple liberal kapitalizmin yeni bir ayağını oluşturmaktadır. Mesajın gerçek içeriğinin gizlendiğinden yukarıdaki haber dezenformatiftir.

Haberin devamında Block Earner ve Emrah Karadere isimlerinin kullanıcıya sunulduğu görülmektedir. Block Earner, Blockchain tabanlı bir finans platformudur. Geleceğin finansal teknolojisi olarak tanımlanan bu platform aracılığıyla yatırımcılar Bitcoin alım ve satımında transfer işlemi sağlamaktadırlar. Haberdeki ifade; "Block Earner Türkiye Operasyon Müdürü Emrah Karadere, 'Küresel ekonomide yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak kripto varlıklar yeniden ilgi odağı haline geldi' dedi." (Sabah Gazetesi, 2023) Bu ifade kullanıcılara güven aşılacaktır. Avustralya'da kurulan Block Earner'in Türkiye operasyon müdürü Emrah Karadere'nin isminin geçmesi ve olumlu söylemi bu platformun kullanımı yönünde kullanıcıyı bağlamayı amaçlamaktadır.

"Yakın zaman önce ABD'li bankacılık devi Goldman Sachs tarafından yayımlanan bir rapor, Bitcoin'i 2023 yılında şimdiye kadar en iyi performans gösteren varlık olarak konumlandırdı. Rapora göre Bitcoin, toplam getirilerde Nasdaq, altın, S&P 500 ve ABD hazine tahvillerini geride bırakarak birinci sırayı aldı." (Sabah Gazetesi, 2023)

Haberin içeriğinde yer alan Goldman Sachs'in bankacılık alanında çok iyi bir seviyede olduğunun bilgisinin verilmesi, okuyucuda "güven" oluşturma

amacıyla gerçekleştirilmiştir. Küresel ekonomik sistemde temel aktörlerden biri olan ABD'nin isminin kullanılması, okuyucunun zihninde Bitcoin'in olumlu söylemini yankılamaktadır. Diğer açıdan, çokuluslu bir bankacılık şirketi olan 1869 yılında kurulmuş, uzun süredir varlığını koruyan Goldman Sachs'in aynı cümlede kullanılması, Bitcoin'i güvenilir bir yatırım aracı olarak tanımlananın bir yöntemini oluşturmaktadır. Böylece kullanıcı, küresel ekonomik sistemde güçlü olarak tanımlanan ABD ve Goldman Sachs ile eşleştirilerek güçleneceği algısını yaratmaktadır.

Haberin devamında şu ifadeler yer almaktadır: “Öte yandan, araştırma şirketi TokenInsight tarafından yayımlanan bir başka rapor, kripto platformlarının oldukça verimli bir ilk çeyrek geçirdiğini ortaya koydu.” (Sabah Gazetesi, 2023).

Yine ABD, TokenInsight, FED ile okuyucuların algısında bir güven oluşturulmaya devam edildiği görülmüştür. Neden güven oluşturma ihtiyacı hissetmektedir? Devletten bağımsız bir şekilde var olan kripto para, olası yatırımcılara güven vermemektedir. Sabah gazetesinin Bitcoin'in olumlu söylemini yaptığını görülmektedir. Burada konuyu liberal ekonomi merkezinde düşünmek gerekmektedir, çünkü Sabah gazetesi liberal görüş çerçevesinde stratejik bir gazetedir.

Kripto para, küresel kapitalizme karşı gibi görülmektedir. Sistemin dışında daha bağımsız bir yapı kurma eğilimi dikkat çekmektedir, fakat biraz daha derine inildiğinde neoliberal sistemin bir uzantısı olduğu görülmektedir. Haberin içeriğindeki güven algısı yaratmak amacıyla kullanılan ABD, FED ve Goldman Sachs, bu ifadeyi doğrulamaktadır. Bilindiği üzere, pek çok Bitcoin yatırımcısı ve kazananı ABD'lidir. Bunun yanında, sistemin neoliberalizmin yarattığı eşitsizlikleri ve Amerikan rüyasının devamını sağlayan nitelikli bir yapısı olduğu görülmektedir.

“Özellikle yeni bir döngüye yaklaşıldığına dair artan inanç, ABD bankacılık krizi ve Fed'in politikasında değişim umutlarının kriptodaki yükselişi pozitif etkilediğini ifade eden Emrah Karadere, ‘İçinde bulunduğumuz bu gibi dönemler, daha fazla oranda insanın piyasaya katılmasını sağlıyor.’ (Sabah Gazetesi, 2023).

Kripto para servetinin çoğunluğu, geleneksel finanstaki servet dağılımını yansıtan küçük bir grubun elinde tutulmaktadır. Bu, bazılarının kripto para biriminin gerçekten merkezi olmayan bir sistem olmadığını, bunun yerine zenginlerin daha da zenginleşmesi için bir araç olduğunu iddia etmesine yol açmıştır. Öte yandan Animoca Brands'tan Yat Siu, kriptoyu “kapitalizmi kurtarabilecek” bir şey olarak tanımladı. Kriptonun “demokrasinin değerini yeniden getirebileceğini - açıkçası, Batı'da pek çok insanın inancını kaybetmeye başladığını kapitalizme tekrardan geri dönme aracı olduğunu iddia etmiştir. (Herrera, 2023).

Buradan çıkarılan sonuç, kripto para sisteminin dijital kapitalizmin bir parçası olduğudur. Feodalitenin ortadan kalkması yeni bir sistemin kurulacağını haber vermekteydi fakat sonuçta benzer eşitsizliklerin farklı bir biçimde devam ettiği yeni bir yapı oluşmuştur. Ekonomik dengeleri değişen Avrupa, eşitsizliğin yeni bir biçimini ortaya çıkarmıştır. Burada da benzer bir durum saptanmaktadır. Kapitalizmin krizlere girmesi aynı zamanda teknolojinin fazlasıyla ilerlemesi ekonomik sistemin yeni bir biçiminin gerekliliğini göstermiştir. Dijital paranın korunma, alınma, satılma platformlarının kurulması, Bitcoin ve benzeri dijital paraların üretilmeleri serbest piyasa koşulları içerisinde yaratılmaktadır. Herkesin eşit bir şansı varmış gibi özellikle yukarıda görüldüğü gibi haberler ile yaratılan algı ve bilinçler ile bireyler, söz konusu yatırımlarını gerçekleştirmektedirler. Fakat piyasanın görünmez eli, ne görünmezdir ne de herkes eşit fırsatlara sahiptir. Kapitalizm de olduğu gibi Bitcoin yatırımcılığında da sistemi elinde tutan bir küçük grup, kazanç sağlamaktadır. Bu tıpkı kapitalist sistemde işçilerin üretim gerçekleştirmesi ve karın sermaye sahibi tarafından toplanması gibidir. Asıl üretimi gerçekleştiren yani yatırımı yapan kullanıcılar(dijital emekçiler) sistemi üretenlerin ve yönetenlerin(sermayeye sahip olan) kazanmalarının nesnelere konumundadırlar. Alt sınıflar olarak düşünülebilecek Amerikan rüyasına kapılmış dijital emekçiler-kullanıcılar yatırımları (emekleri) ile Bitcoin sistemini kuranların(sermayeye sahip olanların-patronların) yaratıcıları haline gelmektedirler. Hatta burada kripto para sistemini elinde tutan bu yeni zenginlerden dijital burjuvazi olarak bahsetmek doğru bir tanım olacaktır. Burada yukarıda da görüldüğü gibi medya oldukça fonksiyonel bir biçimde kullanılmaktadır. Sabah gazetesi yukarıdaki haber ile dijital emekçilerin, emeklerini sermayenin lehine kullanılmasının algısını oluşturmayı sağlamaktadır. Hegemonyayı devam ettiren türden bir içerik olarak görülmektedir literatür kısmında detaylı bir şekilde belirtildiği gibi salt iktidarı tanımlamaz çıkar grubunun ya da elit azınlığın egemenliğini devam ettirmek amacıyla oluşturduğu ve sürdürdüğü ilişkidir. Medya denilen olgu da egemen bir sınıfın sahipliğinde olan bir kurum olduğundan Bitcoin, dijital kapitalizm ve haber içeriklerinin birbiriyle olan ilişkisi anlaşılmaktadır. Buradan bu türden kullanıcıda olumlu algı oluşturan Bitcoin haberlerinin hegemonyanın devamlılığını sağlayıcı bir görev yürüttüğü düşünülmektedir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Sözcük seçimleri haber içeriğinin dezenformasyon içeren bir metin olup olmadığının anlaşılmasında oldukça önemlidir. Haber metninin gerçeği hangi ölçüde yansıttığı, taraflı olup olmadığı ya da hedef kitlede yaratacağı algının anlaşılması açısından aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?”

“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?”

“Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşıyor mı?”

Haber metnine bakıldığında, “Bu noktada yatırımcılar her zaman ve her yerden piyasaya erişebilecekleri esnekliği, hızı ve kolaylığı arıyor.” (Sabah Gazetesi, 2023) İfadesinin kullanılması Bitcoin’i kazançlı bir yatırım aracı olarak sunmaktadır. Haberin içeriğine bakıldığında, “en çok yükselen varlık”, “Geleceğin finansı avucunuzun içinde”, “en iyi performans gösteren varlık”, “Bitcoin, toplam getirilerde Nasdaq, altın, S&P 500 ve ABD hazine tahvillerini geride bırakarak birinci sırayı aldı.”, “kripto varlıklar yeniden ilgi odağı haline geldi.”, “kripto borsalarının toplam işlem hacimleri 10 trilyon doları aştı.” gibi kelimelerin Bitcoin çerçevesinde sıklıkla kullanıldığı görülmüştür.

Bu tür kelimeler, Bitcoin ile ilgili bir düşünce oluşturmak ve bunun sonucunda da kullanıcıyı harekete geçirmek amacıyla kullanılmıştır. Burada Herman ve Chomsky’nin görüşlerine atıfta bulunmak gerekmektedir; “Güç mekanizmalarının bir devlet bürokrasisinin kontrolü altında olduğu ülkelerde, genellikle resmi sansür yoluyla tamamlanan medyanın tekelleşmiş denetimi, medyanın belirli bir seçkin grubunun çıkarlarına hizmet ettiğini açıkça göstermektedir.” (Herman ve Chomsky, 2012, s.72) Burada kripto para sermaye sahiplerinin çıkarlarına uygun kelimelerin kullanılarak haber yapıldığı görülmektedir. Haberin içeriğindeki bir kripto alım-satım platformundan bahsedilmesi bunun bir göstergesidir.

“Rızanın inşası, devlet ya da şirketlerin normal şartlarda insanları ikna edemeyecekleri davranışlara olumlu bakmalarını veya tepkisiz kalmalarını sağlayan bir olgudur.” (Güler, 2018) Böylece en çok yükselen, en iyi performans, birinci sıra, ilgi odağı vb. kelimeler ile kullanıcıların rızası üretilmektedir. Ancak bunlar abartılmış yorumlardır, çünkü Bitcoin’in sıklıkla düşüşe geçtiği bilindiğinden haber içeriğinde olumsuz hiçbir kelimenin kullanılmadığı görülmüştür.

Haberin görseli

Haberin görselinde Bitcoin’in siyah bir arka plan üzerinde sarı renkte altın gibi parladığı görülmektedir. Görselde renklerin kullanılması taşıdığı anlam açısından önemlidir. Siyahın üzerine sarının kullanılması ile ilginin sarı olan nesne üzerine verilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 1. “Bitcoin, 2023’te en çok yükselen varlık oldu” Haberinin Göstergibilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Renk	Sarı	Altın rengi-değer
Nesne	Teknolojik-ağ bağlantılı zemin ve duvar	Dijital dünya
Nesne	Dolar sembolünün (B) biçimdeki formu	Yeni doların Bitcoin olduğu

Yatırım aracı olan altın ile Bitcoin'in eşleştirildiği hatta dijitalleşmeyle birlikte Bitcoin'in altın varlığından daha değerli olacağı mesajı aktarılmaktadır. Altının konumunu Bitcoin'e bırakacağı yeni bir platformun kullanılacağı aşılacaktır. Arkada bulunan siyah zemin üzerindeki çizgiler dijitalleşme mesajını okuyucuya vermektedir.

Şekil 11. “Bitcoin, 2023’te en çok yükselen varlık oldu” Haberinin Görseli (Sabah Gazetesi, 2023)

Bitcoin'in para birimi olarak sembolü (B) biçimindeki sembolü ve üzerindeki çizgiler tıpkı dolarda olduğu gibi (\$) kurgulanmıştır. Burada Bitcoin'in dolarda olduğu gibi bir değere sahip olduğu kullanıcıya aktarılmaktadır. Bitcoin'in bu logosu gücün metaforudur. Dolar küresel ortamda egemen güç olan ABD'nin parasıdır. Görselde hem dolar hem de altın atıfları bulunması, arkadaki dijital gösterenler ile birlikte Bitcoin'in dijitalin yeni değerlisi olduğu aktarılmaktadır.

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin fiyatı Haziran 2022’den bu yana ilk kez 30 bin doları geçti” (Sabah Gazetesi, Nisan, 2023)

Althusser egemen sınıfın egemenliğinin meşruiyetini sağlama noktasında baskı unsurunun yerine sıklıkla görünmez unsurlardan faydalanmaktadır. Bu araçlardan Althusser'in DİA olarak bahsettiği medyadır. Medya aracılığıyla kamuoyu oluşturmaktır (Althusser, 2014). 11 Nisan 2023 tarihinde Sabah Gazetesinde geçen yukarıdaki ifadeye “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” araştırma sorusu ile bakıldığında, Bitcoin ile ilgili kamuoyunda olumlu bir düşünce yaratma amacı taşıdığı yorumu yapılabilir. Diğer taraftan “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” sorusunun ise bu haber çerçevesinde taraflı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2023 öncesinde Bitcoin fiyatlarının 30 bin doların üzerine çıkmasına rağmen, bu haber başlığında “zaman kısıtlaması” yapılarak sanki Bitcoin'in üretiminden beri en

yüksek oranına ulaştığı algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Oysaki; Investing’deki bir habere göre “En büyük kripto para Bitcoin (BTC), 2021 yılına 28.923 dolardan başladı. Yıl içinde tüm zamanların en yüksek değeri Kasım ayında görülen 69.000 dolar seviyesiyle belirlendi.” (Investing,2021) Böylece haberin; haberi takip eden kişilerin zihninde olumlu bir algı yaratmaya yönelik bir kurgu çalışması ile oluşturulduğu görülmüştür.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber boyunca kullanılan kelimeler “En popüler kripto para, değer kazanarak, en iyi performans, yukarı hareket, yatırımcılar, ilgi” görülmüştür. Bu sözcükler haberin genel atmosferi ile uyumludur. Gazetenin bu sözcükleri seçerek kripto para konusunda “liberal bir tavır” gösterdiği yorumu yapılabilir.

Haberin Atmosferi

Haberin giriş cümlesi; “En popüler kripto para olan Bitcoin fiyatı bu yıl yüzde 80’den fazla değer kazanarak 10 Haziran 2022’den bu yana ilk kez 30 bin doların üzerine çıktı.” (Sabah Gazetesi, 2023) Burada pek çok kripto para olmasına rağmen, Bitcoin’den “en popüler para birimi” olarak bahsedilmesi dikkat çekmektedir. Bu ifade; Sabah Gazetesi’nin “Bitcoin”i destekleyici bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Haberin tamamındaki atmosfer, Bitcoin’e yatırım yapılmasını teşvik edici bir niteliktedir. Burada; “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” sorusu akla gelmektedir.

“Fed’in faiz artırımlarında sona gelindiğine yönelik iyimserliklerin artması, kripto paralara, özellikle Bitcoin’e ilginin devam etmesini sağlıyor.” (Sabah Gazetesi, 2023) İfadesi kullanılarak uluslararası bilinirliği olan Fed ile kullanıcıda güven oluşturulmaya çalışılmaktadır. Aynı zamanda, Fed-Bitcoin arasında bir bağ kurularak, hükümetler ile kripto para denetimsizliği arasında bir ilişki öne sürülmektedir. “Bitcoin’e ilginin devam etmesini sağlıyor” ifadesi, Bitcoin’e yönelik ilgiyi artırmayı amaçladığı için dezenformatif bir ifadedir. Bu yüzden, “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” sorusu akla gelmektedir.

“Bitcoin için analistlerin işaret ettiği bir sonraki direnç 30 bin 500 dolar seviyesi. Destek ise 29 bin 200 dolarda. Yukarı yönlü hareketin devam etmesi halinde 31 bin 200 ve 32 bin dolar seviyelerinin hedeflenmesi bekleniyor.” (Sabah Gazetesi, 2023) ifadesi, gazetenin Bitcoin’i destekleyici bir tutum sergilediğini göstermektedir. Haber boyunca, Bitcoin’in değer kazanacağı yönünde bir algı oluşturulmuştur. Bu nedenle, burada “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” sorusu akla gelmektedir.

Haberin görseli

Haberde Bitcoin'in doların üzerinde yükseldiği bir görüntü kullanılmıştır. Yine dolar, metaforik olarak gücü temsil etmektedir. Buradaki amaç, Bitcoin'in doların üzerine çıkacağı, yükseleceği düşüncesiyle yatırımcının algısına, Bitcoin'e yatırım yapmanın daha avantajlı olduğu fikrini yerleştirmektir.

Şekil 12. Haberın Görseli (Sabah Gazetesi, 2023)

Tablo 2. Haberın Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Alta kalmış dolar, geri planda	Doların gücünü kaybedeceği
Nesne	Yükselen Bitcoin madenleri	Bitcoin'in doları geride bırakacağı, Yeni doların Bitcoin olacağı

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Scaramucci'ye göre Bitcoin fiyatı 50-100 bin dolar seviyesine yükselecek” (Sabah Gazetesi, Ocak 2023).

16 Ocak 2023 tarihinde yayımlanan haber başlığı, ABD'nin New York şehrindeki küresel bir yatırım şirketi olan Skybridge Capital'in kurucusu Anthony Scaramucci'nin Bitcoin'in yükseleceği öngörüsünü yansıtmaktadır. Ancak, bu öngörü kesin değildir ve volatil bir yatırım aracı olan Bitcoin ile ilgili net bir ifade kullanılmıştır. Haberın başlığı, Bitcoin fiyatının 50-100 bin dolar seviyesine çıkacağını belirten kesin bir veri veya kaynak sunmamaktadır. Burada, liberal ideolojiye sahip olan Sabah Gazetesi'nin, kripto para sistemi gibi sermayenin üretiminde yeni bir kanal oluşturan yapılarla ilgili olumlu bir algı oluşturma amacını taşıdığı görülmektedir. Bu haber başlığı, ABD'nin neoliberal ekonomik modelinin doğuş ve yayılış noktası olduğunu dikkate alarak, hem ABD'yi hem de Bitcoin'i olumlu bir ışıktta gösterme amacını taşımaktadır.

Haberin atmosferi

Haber içeriği incelendiğinde; “SkyBridge Capital’in kurucusu Anthony Scaramucci, 2023 yılının Bitcoin için bir ‘toparlanma yılı’ olacağını ve gelecek 2-3 yılda Bitcoin fiyatının 50.000-100.000 dolar seviyesinde işlem görebileceğini söyledi.” (Sabah Gazetesi, 2023) içeriği görülmüştür. Burada kullanıcıya umut vaat eden bir ifade kullanılmıştır. Bitcoin’e güvenmediği için olası düşüşler sebebiyle yatırımdan çekilecek olan kullanıcılar ve kararsız olan kullanıcılar hedeflenmiştir. 2023 yılında Bitcoin’in toparlanacağı ve sonraki yıllarda yükseleceği bilgisi aşılayarak, yatırım yapılmasını sağlamaya yönelik olumlu bir bilgi üretilmiştir. Kapitalist sistemin hegemonyayı sağlayacağı yeni alan; kripto para (Bitcoin) kullanıcıların kabulüne sunulmaktadır. Buradan Sabah Gazetesi’nde çıkan bu içerik; “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” sorusunu doğrulamaktadır. Bir başka ifade “Scaramucci, ‘Risklerden bahsediyoruz, ancak Bitcoin’e inanıyoruz’ ifadelerini kullandı.” Yine kullanıcılara yatırım yapmaları yönünde tetiklemeyle birlikte (Sabah Gazetesi, 2023) “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” sorusunu doğrulamaktadır, çünkü bu ifade heyecan duygusunu etkilemektedir. Sınıfsal olarak alt grupta bulunan yatırımcının zengin olma hayalini etkileyerek duygulara hitap etmektedir. Bu sebeple dezenformatiftir. Aynı zamanda “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” sorusu doğrulanmıştır.

Haberin son satırında ise “Demirörs, “Bitcoinde çok fazla zoraki satış kaldığını düşünmüyorum. Ancak yukarı yönlü hareketin oldukça sınırlı olduğunu düşünüyorum, çünkü çok fazla yeni sermaye girişi görmüyorum” dedi.” (Sabah Gazetesi, 2023) İfadesi kullanılmıştır. Bu ifade “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” sorusunun cevabını açıklamaktadır. Bunun yanında olumsuz bilginin içeriğin son kısmında yer alması haberin dezenformatif olduğunu göstermektedir. Başlığın kendisi giriş ve orta cümleler tamamen Bitcoin alımına yöneltirken, okuyucunun okumayacağını düşünülmesi son paragraf bir uyarı bilgisi kullanılmıştır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?” “Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?” “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” varsayımları ile metnin sözcükleri değerlendirildiğinde, “Toparlama yılı, Bitcoin’e inanıyoruz, zıplama, yükselecek” gibi kelimelerin kullanılması, hedef kitlenin algısını olumlu yönde oluşturma amacı taşıdığını göstermektedir.

Haberin görseli

Haberde görsel olarak “Bitcoin sembolü” oldukça büyük ve gösterişli bir şekilde kullanılmıştır. Okuyucunun algısını tamamen Bitcoin’e yönlendirmeyi amaçlayan bir görsel kullanımı tercih edilmiştir.

Şekil 13. Haberinin Görseli (Sabah Gazetesi, 2023)

Tablo 3. Haberın Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Bitcoinler	Zenginlik, Değer

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin düşecek mi, yükselinecek mi? 30 bin dolar tahmini geldi” (Sabah Gazetesi, Nisan 2022).

12 Nisan 2022 tarihinde yayınlanan haberin başlığında kullanılan “Bitcoin düşecek mi, yükselinecek mi? 30 bin dolar tahmini geldi” ifadesi; Sabah Gazetesi’nin bu haberle Bitcoin’e yatırım yapılması konusunda “kullanıcıların algılarını haber başlığı ile” yönlendirdiğini göstermektedir. Haber başlığında öne sürülen yüksek tahmin, sermaye birikimini güçlendirmenin aracı olarak kullanılmıştır. Bu durum, Bitcoin haberlerinin kullanıcı algılarını nasıl şekillendirdiği ve haberlerin tarafsızlığına ilişkin araştırma sorularının cevaplarını anlamamıza katkı sağlamaktadır.

Haberin atmosferi

Haber girişinde, “Kripto para borsası BitMEX’in kurucu ortağı Arthur Hayes, Bitcoin’in teknoloji hisseleri ile korelasyonunun rekor seviyelere ulaştığını ve bunun kripto para biriminin değerinin Haziran ayında 30 bin dolara çekilebileceğini söyledi.” (Sabah Gazetesi, 2022) ifadesinin kullanıldığı belirlenmiştir. Burada, kullanıcının zihninde BitMEX ve Arthur Hayes aracılığıyla Bitcoin’e güven oluşturulması amaçlanmaktadır. Yapılan yüksek öngörü, kullanıcıya Bitcoin’e yatırım yapılmasını aşılacaktır.

Dünyanın en büyük sanal para ve türev borsasının kurucusu olan Hayes'in ifadesinin haber metninde kullanılması, "Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?" sorusunu içerdiği görülmüştür. Hayes ve BitMEX'in zenginliği temsil etmesi nedeniyle, "Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?" sorusunu olumlu yönde doğrulamaktadır.

Haberin devamında metnin içerisindeki bir diğer başlık "Bitcoin'in 69 Bin Doları Nasıl Görebileceğini Hayal Edemiyorum" (Sabah Gazetesi, 2022) şeklindedir. Hayes'in bu merak uyandırıcı başlığı, haberin içeriğini okumayan kullanıcılar için dezenformatif bir içerik olduğu yorumu yapılabilir. Hayal satan, abartılı bir ifadenin kullanılması dezenformasyonu doğrulamaktadır. Başlıktan sonra metne bakıldığında ise Hayes'in "Bunun yerine düşe kalka ilerleyen yatay görünümlü aşağı yönlü ufak dalgalanmaları takip eden ufak toparlanmaların olduğu bir piyasa öngörüyorum" ifadesi yer almaktadır. (Sabah Gazetesi, 2022) Bu ifade ise Bitcoin'in gerçek karakterini açığa çıkarmaktadır. Kripto paralar, dalgalı ve oynaklık üzerinden işleyen bir yapıya sahiptir. Düşe kalka ilerleyen bir piyasa öngörüsü, kriptonun gerçek yapısını tanımlamaktadır.

Son gönderisinde "En kötüsünün bittiğine inanan birçok kripto para piyasası uzmanı var", diyen Hayes" ifadesinin kullanılması, düşüş ve oynaklığın en kötü evresinin geride kaldığını ifade ederek Sabah Gazetesi; Bitcoin'in olumlu söylemini yapmaktadır. Böylece "Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?" sorusu olumlu yönde yanıtlanmış olmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

"Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?" sorusunun yanıtı arandığında; haber metninde "30 bin dolar tahmini, yükselecek, rekor seviyeler, ufak dalgalanmalar, toparlanma," (Sabah Gazetesi, 2022) gibi sözcüklerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Özellikle "30 bin dolar tahmini" ve diğer ifadelerin kullanımı "Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?" "Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?" sorularının artı yönde doğrulandığını göstermektedir.

Haberin görseli

Haberin görselinde Bitcoin'in diğer coinlerden ayrı olarak önde olduğu görülmektedir. Burada en çok değer kazanan coin olarak Bitcoin'in öne çıkarıldığı görülmektedir. Gri coinlerin içerisinde sarı olarak gösterilmesi renk aracılığıyla diğer coinlerden Bitcoin'in ayrımının yapıldığı işaret edilmektedir. Burada Altın değerli bir maden olarak metafor biçiminde kullanılmıştır. Bitcoin, altın gibi gösterilerek kazanacağı değer ve güç işaret edilmiştir.

Şekil 14. Haberin Görseli (Sabah Gazetesi, 2022)

Tablo 4. Haberin Göstergibilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Kripto paralar	Paranın yeni formu
Nesne	Bitcoin	Kripto paralar içerisinde önde, en popüler
Renk	Altın rengi-Gümüş rengi	Altının gümüşten değerli olması bu sebeple en değerli coin: Bitcoin

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Haberin Başlığı

“Elon Musk’tan Bitcoin ile ilgili şifreli mesaj! Twitter’den paylaştı” (Sabah Gazetesi, Mart 2022).

9 Mart 2022 tarihinde yayınlanan haberin başlığında dünyanın en zengin insanı olarak bilinen, Twitter’in kurucusu, başarılı yatırımcı Elon Musk’ın isminin kullanımı oldukça önemlidir. Musk; dijital dünyanın kurucusu olarak bilinen bir özne olarak, kullanıcıların güven duyduğu bir bireyi temsil etmektedir.

Burada uygulanan kapitalizmin mutasyon geçirmiş halidir. Üretici güç olarak Psyche kullanılmaktadır. Şeyler değil, enformasyon üretilmektedir. Psişik ve zihinsel süreçler kullanılmaktadır. Bu zihinsel kontrolü tanımlamaktadır (Han, 2022, s.32).

Buradan yukarıdaki başlıkta özellikle kullanılan “şifreli mesaj” ifadesi kullanıcının zihinsel kontrolünü sağlama görevini yerine getirmektedir. “Şifreli mesaj” ifadesinin “Musk” ile birlikte yanı cümlede verilmesi psikolojik olarak kullanıcının merak ve heyecan duygusunu harekete geçirmektedir. Böylece “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” araştırma sorusunun yanıtı anlaşılmaktadır. Başka bir nokta ise haber başlığının kullanıcının haberin içeriğine tıklayarak tıklanma oranını artırmasına yönelik bir amaç taşıdığı fikridir. Bu, başlığın “neoliberal bir tahakküm” içerdiği

fikrini düşündürmektedir. Dolayısıyla “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” sorusu; taraflı olduğu biçiminde düşünülmektedir.

Haberin atmosferi

Haberin giriş cümlesi şu şekildedir: “SpaceX ve Tesla’nın CEO’su Elon Musk, aktif olarak kullandığı Twitter’den şifreli bir mesaj paylaştı. Musk, birçok Uzak Doğu menşeli markanın ismini birleştirerek Bitcoin’in yaratıcısı olduğu iddia edilen Satoshi Nakamoto’nun adını yazdı.” (Sabah Gazetesi, 2023).

Chomsky ve Herman, medya izleyicilerini ve okuyucularını kurban olarak açıklamıştır. Kurbanlar hegemonik bir bombardımana tutulmaktadır ve bundan kurtulmaları pek mümkün değildir (Arslan, 2021, s.53). Haberin giriş kısmında Musk’ın Nakamoto’nun adını yazması; kullanıcıları Bitcoin’e yatırım yapmaya yönlendirmektedir. Musk’un “dünyanın en zengin kişisi olması” kullanıcıların zenginlik hayalini tetiklemektedir. Musk, kullanıcıların rızasını, sahip olduğu sosyal statü ile üretmektedir. Bu açıdan, Musk’un söylemlerinin “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” sorusunun kullanıcıları zenginlik hayali sattığı görülmektedir. Bu aynı zamanda “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” sorusunu da bir cevaptır. Haber Bitcoin’in olumlu söylemini yapmaktadır.

Haber kuruluşları için halkı bilgilendirme görevinin yanında “izleyiciler ile reklam veren kuruluşlara hemen çekici gelecek yayınlar yapma” (S. Herman & Chomsky, 2012, s.20). özelliğine sahiptirler. “Twitter’den şifreli bir mesaj paylaştı” (Sabah Gazetesi, 2023) ifadesi, kullanıcıların habere tıklamalarını sağlamaktadır. Haber kurumunun haberin başlığını ve giriş cümlesini oluştururken tıklanma başına kazanç kaygısının çok yüksek bir şekilde düşünülerek bu haberin başlık ve içeriğini oluşturduğu yorumu yapılabilir. Bu noktada “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” sorusu yanıtlanmış olmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haberin içeriğinde “Tesla’nın Ceosu, Amerikalı Milyarder, Kripto para paylaşımları takip edilen, Elon Musk, Bitcoin, yakından izlenen, Twitter, şifreli mesaj, uzak doğu firması, Nakamoto” (Sabah Gazetesi, 2023) kelimelerinin kullanıldığı saptanmıştır. Bitcoin’in kurucusu Nakamoto, Twitter’in kurucusu ve milyarder Musk’ın özellikle haber metninde geçirilmesi ve diğer kelimelerle birleştirilmesi Bitcoin ile ilgili olumlu bir imaj yaratılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Haberin görseli

Bu haberin görseli, haberin içeriğinden çok daha fazla gösterge ve anlam taşımaktadır. Samsung, Toshiba, Nakamichi, Motorola gibi küresel pazarda önemli bir değeri olan markaların Musk tarafından metafor olarak kullanıldığı görülmektedir. Metafor, “küresel gücün öncü aktörü olarak Uzak Doğu’yu” işaret etmektedir. Görselde bu markaların kullanılması, “gösterenin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması” açısından çok önemlidir. Bu görsel ile ilgili Tweet’i Musk, 9 Mart 2022’de atmıştır.

Şekil 15. Haberın Görseli (Sabah Gazetesi, 2022)

Tablo 5. Haberın Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Motorola, Samsung, Toshiba	Güç
Nesne	Satoshi Nakamoto yazısı	Bitcoin’in yeni güç kaynağı olacağı

Bu markalar Uzak Doğu’nun bilinen, başarılı markalarıdır. Bitcoin’in yaratıcısı olduğu bilinen “Satoshi Nakamoto” da Uzak Doğuludur. Burada markaların isimleriyle Satoshi Nakamoto’nun adının yazılması, gösteren olarak mesaj taşımaktadır. Mesaj; yeni yükselen gücün Uzak Doğu ile ilgili ve Bitcoin ile ilgili olduğu bilgisidir. Para ve ekonominin güç ile olan ilişkisi, 2023’de Musk’un dünyanın en zengin adamı seçilmesi ve Bitcoin’in fiyatlarının yükseleceği mesajını içeren Nakamoto’nun ismini şifreli bir biçimde paylaşması; haber metnine yerleştirilen bu görsel aracılığıyla yatırımcılara Bitcoin alımının yapılması mesajını aktarmaktadır. Dönemin Bitcoin durumu incelendiğinde ise 10 Mart 2022’de (Bitcoin’in bir önceki gün yükselirken) düşüşe geçtiği görülmüştür (Ntv Haber Sitesi, 2022). Bundan sonraki süreçte de düşüşe geçmiştir. Yani Musk bu görseli paylaştıktan sonraki gün ve süreç içerisinde Bitcoin düşüşe geçmiştir. Dolayısıyla Musk’un tweeti ve Sabah Gazetesi’ndeki bu haber dezenformasyon ve algı çalışmasının bir örneğidir.

Sabah Gazetesi Haber Analizi

Bitcoin'in oldukça düşük bir biçimde seyrettiği Aralık 2022'de Sabah Gazetesi arşivinde herhangi bir kripto-Bitcoin haberi bulunamamıştır. Diğer aylarda oldukça fazla haber varken düşüşün en yüksek olduğu ayda haber içeriğinin olmaması da bir bilgi taşımaktadır. Bu durum, Sabah Gazetesi'nin Bitcoin'in olumlu söylemini yapmasından bağımsız düşünülmemelidir.

Diken Gazetesi Haber Analizi

Kitabın bu bölümünde, 2022 yılında Mart, Nisan ve Aralık aylarında, 2023 yılında ise Ocak, Nisan ve Mayıs aylarında Diken Gazetesi'nde yayınlanan toplam altı haber incelenmiştir. Bu haberler, Diken Gazetesi'nin Bitcoin ve kripto hakkındaki yaklaşımlarını ve gazetenin haber üretim süreçlerini anlamak amacıyla analiz edilmiştir.

Haberin başlığı

“Binance, Bitcoin çekme işlemini 10 saatte iki kez durdurdu” (08 Mayıs 2023, Diken Gazetesi).

Haberin başlığında “10 SAAT” ifadesinin kullanılması, yatırımcıların ve takipçilerin dikkatinin çekilmesini hedeflemektedir. Devamında ise “iki kez” vurgusu oldukça önemlidir.

“Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” ve “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma sorularıyla haber başlığı düşünüldüğünde, Bitcoin'e yatırım yapmayı düşünen kişilerin algısına Binance'nin olumsuz durumunun bilgisinin yerleştirilmektedir. Dolayısıyla, Bitcoin ve kripto para alımıyla ilgili gazetenin algı biçimlendirici değil, uyarıcı bir tavır takındığı görülmektedir. Bu tavrıyla Diken, Sabah ve Yeni Akit'den ayrılmaktadır.

Diğer yandan, haberin başlığı tarafı bir ifade içermemektedir çünkü Binance'nin Twitter hesabının incelenmesi sonucunda belirtilen tarihte iki kez Bitcoin çekme işlemini durdurduğu görülmüştür. Dolayısıyla, mevcut bilgi yatırımcıya aktarılmıştır. Başlığın, kripto paranın işlem gördüğü platformla ilgili olduğu ve ekonomi-toplum-siyasetle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, başlığın içeriğinde abartma veya yönlendirme içeren bir ifade bulunmamaktadır ve durdurma işleminin gerçek bir olay olması nedeniyle Diken'in, tarafsız olduğu sonucuna varılabilir.

Haberin atmosferi

Haberin içeriğine bakıldığında başlıktaki ifadeyle uyumlu olduğu görülmektedir: “Şirketin Twitter hesabından dün saat 18:00'de yapılan açıklamada ‘sistemlerdeki tıkanıklıktan’ dolayı Bitcoin çekme işlemlerinin geçici olarak durdurulduğu duyurulmuştu.” (Diken, 2023). Haberin devamında; “Binance, bu büyüklükte bir işlem hacminin beklenmediğini ve ‘Bitcoin

çekme' ücretlerinin işlem hacmine göre düşük kaldığını belirtti.” (Diken, 2023). “Binance, böylelikle 10 saat arayla iki defa işlemleri askıya almış oldu.” (Diken, 2023). “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” araştırma sorusuna bakıldığında dezenformasyonu tanımlayacak herhangi bir yöntemin kullanılmadığı görülmüştür. “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” “Diken Gazetesi bu haber çerçevesinde “Bitcoin'in olumsuz yönlerine daha çok vurgu” yapmaktadır. Dolayısıyla bu durum, Binance'nin güvensiz bir platform olduğu söylemini güçlendirebilir. Diğer taraftan, haber metninde mecazi bir ifade bulunmamakta ve zenginlik hayali aşulamaya yönelik bir ifadeye rastlanmamıştır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninde kelimelere bakıldığında, “durduruldu”, “sistemdeki tıkanıklık”, “Bitcoin çekme işlemleri durduruldu”, “askıya alındı” gibi olumsuz ifadeler görülmektedir. “Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?” ve “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma soruları ve kullanılan kelimeler ekseninde bakıldığında; abartılmış değil gerçek yorumlar olduğu, haber içeriğinin Bitcoin alımını harekete geçirici değil, tersine durdurucu etki yaratacağı biçiminde yorum yapılabilir.

Haberin görseli

Haberin görselinde, Binance'nin kırmızı bir grafikte birlikte verildiği görülmektedir. Bu kırmızı grafik, kalp atış çizgisi gibi gözükmekte ve burada bir metafor olarak kullanılmıştır. Bu çizgi, Binance'nin mevcut durumunu, yani sistemdeki işlerlik durumunu anlatmaktadır.

Şekil 16. Haberın Görseli (Diken Gazetesi, 2023)

Tablo 6. Haberın Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Renk	Kırmızı	Tehlike, uyarı
Nesne	Kalp atış çizgisi ile Binancenin birlikte gösterilmesi	Binance sisteminin çöktüğü

Diken Gazetesi Haber Analizi

Haberin Başlığı

“Bitcoin’in dönüşü: Kriptoda yeni ralliler görülebilir mi?” (17 Nisan 2023)

Haberin başlığında “Bitcoin’in dönüşü” ifadesiyle düşüşte olan Bitcoin’in sahalara tekrardan döneceği, 2021 Kasım ayındaki gibi bir yükseliş yaşayacağı gibi bir anlam yaratılmıştır. Kullanılan bu anlam yatırımcının merak duygusunu tetikleyerek haberin içeriğine erişmesine olanak tanımaktadır.

Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?”

Haber başlığı yukarıdaki araştırma sorularıyla birlikte düşünüldüğünde başlıkta keskin/net bir ifade kullanılmaması başlığın, algı biçimlendirmeye yönelik olmadığı görülmektedir. Haber başlığı kullanıcının merakını tetikleyerek içeriğine tıklanmasını sağlama amacıyla oluşturulduğu yorumu yapılabilir. Bu durum, haber başlığının temel fonksiyonunu tanımlamaktadır. İçerik hakkında ortalama bir bilgi veya okuyucunun merak duygusu oluşturmak. Bu noktada ana akım gazete haber başlıklarıyla karşılaştırıldığında, eleştirel bir gazete olarak Diken’in Bitcoin satın almasını sağlayıcı; algı biçimlendirmeye yönelik, taraflı bir biçimde tavır almadığı görülmektedir.

Haber atmosferine bakıldığında ilk olarak şu ifade görülmüştür: “Piyasadaki gelişmeler, kripto piyasasının cazibesini kırsa da hala bir yükseliş umudu var.” (Diken, 2023). Burada gazetenin olumlu ve olumsuz görüşü birlikte verdiği görülmüştür. Kripto/Bitcoin ile ilgili “yatırım yapın”, “kesin yükselecek” ve “geleceğin parası” gibi ifadelerden sakınıldığı görülmektedir. Haberin devamında; “Kripto paraların uzun süre düşük seviyelerde seyretmesi yatırımcıların dikkatini bu alandan çekmesine neden olmuştu. En büyük kripto para piyasalarından FTX’nin batıp dolandırıcılıktan davalık olması, Binance’in düzenleme ihlallerinden yargılanması ve kripto dostu Signature ve Silikon Vadisi bankalarının batması, kriptoya olan ilgi ve güveni daha da azalttı.” (Diken, 2023). Haber içeriğinde kriptoya yönelik olumsuz durumlardan söz edilmesi; kullanıcının algısının biçimlendirilmediği ve dezenformasyon içermeyen bir haber olduğunu işaret etmektedir. Yukarıdaki kısımda Bitcoin’in, kriptonun olumsuz söylemi yapılırken haberin devamını içeren aşağıdaki bölümde olumlu söylemi yapılmaktadır;

“Piyasa verisi sağlayıcısı Kaiko’nun araştırma direktörü Clara Medalie, satıcıların piyasadan çekilmesi ve düşük işlem hacminden dolayı kripto piyasasının yeniden yükselişe geçtiğini belirtiyor. Medalie ayrıca, bankacılık krizinin yatırımcıları kriptoya yönlendirdiğini ve bunun da kripto paralarının değerini artırdığını dile getiriyor.” (Diken, 2023). Haber son satırında genel metin toparlanarak kripto paraların güven vermediği, güven tesis edilmesi durumunda yükseliş görülebileceği türünden temkinli, uyarıcı

bir ifade kullanıldığı görülmektedir. “Bu şartların devam etmesi ve kripto para piyasasıyla ilgili güven tesis edilmesi durumunda yeni yükselişler görülebilir.” (Diken, 2023). Dolayısıyla Diken Gazetesinin kullanıcıyı koruma, bilgilendirme ve uyarma türünden bir haber içeriği oluşturarak ana akım gazetelerden farklı kripto para politikası gerçekleştirdiği görülmektedir.

Seçilmiş Sözcükler Yatırım Aracı ve İflas Kelimeleri

Haber içeriğine bakıldığında; “bankaların batması, kriptoya güven azalması, kripto para sektörünün cazibesini yitirmesi, yeni ralliler, dolandırıcılık, davalık, FTX’in batması, bankacılık krizi” vb. kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu kelimeler ışığında “Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma soruları değerlendirildiğinde haberin abartı yorum içermediği ve kelimelerin harekete geçirici mesajlar taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Haberin Görseli

Şekil 17. Haberın Görseli (Diken Gazetesi, 2023)

Haberin görseline bakıldığında, bir Bitcoin'in yatay olarak durduğu ve yanında canlı ve parlak görünen bir Bitcoin paranın olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Haberın Gösergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Dik ve yatık pozisyondaki Bitcoin	Belirsizlik, güvensizlik

Diken Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Altın, borsa, dolar ve Bitcoin için 2023 senaryoları” (02 Ocak 2023 Diken Gazetesi)

Haberin başlığına bakıldığında “2023 senaryoları” kavramı öne çıkmaktadır. Başlık, kullanıcıların habere tıklamasını sağlamak için son derece önemlidir.

Yatırımcılar olası öngörü ve senaryoları sıklıkla takip etmektedirler fakat burada üzerinde durulması gereken nokta başlığın herhangi “manüpülatif” “çarpıcı türden” verilmediğidir. Haber başlığının oluşturulmasında “ideolojik” veya “hegemonik bir söylem” görülmemektedir.

Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” Dolayısıyla araştırma sorularına bakıldığında bu haber başlığı kullanıcıların algısını şekillendiren türden bir haber başlığı değildir ve tarafsız olarak üretilmiş bir başlıktır.

Haberin atmosferi

Haberin içeriğine bakıldığında, “2023’te Ukrayna-Rusya Savaşı’nın enerji ve gıda fiyatlarını tırmandırmasıyla dünya genelinde enflasyon dalgası başladı. Türkiye’deyse durum, uygulanan politikalarla daha da kötü bir hal aldı. Enflasyon son 24 yılın rekorunu kırdı.” (Diken, 2023) ifadesi görülmektedir. Burada Türkiye’deki ekonomik durum ile ilgili genel bir bilgi verildiği görülmektedir.

“WOFDEX Kripto Para ve Blockchain Araştırma Direktörü Helin Çelik’in kripto piyasasına dair 2023 öngörüsü şöyle: ‘Yeni yılın ilk çeyreği için yükseliş beklentisi, mega ralli şu anki koşullarda zayıf görünüyor. Kriptoların kendi iç dinamiğinde pozitif gelişmeler ve iyileşmeler olursa, yaşanan tahribat bir nebze de olsa giderilebilir. Yatırımcı yeni yılda da dolar endeksine, ekonomik takvime, riskli varlıklara ve madenci satışlarına dikkat edecek.’ (Diken, 2023)” Burada “WOFDEX”, “Helin Çelik” ve “mega ralli” kavramları dikkat çekmektedir. Bitcoin alım satım platformu WOFDEX ve Blockchain araştırma direktörü Helin Çelik’in yorumunun sunulması, haber içeriğine yönelik güvenin oluşturması isteğinin bir parçasını oluşturmaktadır. Yatırımcıların en çok üzerinde durduğu ve kar sağlamanın anahtarı olan “mega ralli” kavramının haberin içeriğinde geçmesi, haberin tıklanmasını artırmak türünden bir algı yaratmaktadır. Mega ralli, Bitcoin’in hızlıca yükselmesiyle grafikte yeşil hareketin artarak devam etmesidir. Çelik 2023’ün ilk çeyreğinde böyle bir yükselişin beklenmediğini söylemektedir. Bitcoin grafiği 2023 Ocak ve sonraki süreç incelendiğinde devamlı yukarı yönlü, yani mega ralli biçiminde bir yükselme görülmemektedir. Dolayısıyla araştırma soruları değerlendirildiğinde;

“Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?”“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır? Araştırma soruları değerlendirildiğinde, Bitcoin’in oynak bir biçimde seyredeceğine yönelik gerçekçi bir bilginin sunulduğu, dolayısıyla dezenformatif bir içeriğin kullanılmadığı görülmektedir. Bu bilgi, yukarıda

“Evren ve Örneklem” bölümünde Bitcoin’in 2023 Ocak grafiğinde görüldüğü üzere doğrulanmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?” araştırma sorusu ekseninde şu kelimeler dikkat çekmiştir; “mega ralli, zayıf, senaryo, yükseliş beklentisi, riskli varlıklar, dikkat” (Diken, 2023) Diğer araştırma soruları değerlendirildiğinde; “Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?”

Bu haber Bitcoin alımını harekete geçirici değil tersine düşündürücü, uyarıcı bir etki yaratmaktadır. Mega ralli döneminde kazanabilen yatırımcıya, bunun gerçekleşmeyeceğinin bilgisinin verilmesi yatırım yapılmamasını sağlayacak türden bir mesaj taşımaktadır. Haberde kullanılan sözcükler abartılmış ifadeler değildir. Bu haber özelinde eleştirel bir tutum içerisinde olan Diken Gazetesi’nin Bitcoin’e temkinli bir biçimde yaklaştığı, kullanıcının coin satın alması için rızasını üretmek gibi bir amacının olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Haberin görseli

Haberin görseli incelendiğinde, Bitcoin grafiğini andıran türden finansal analiz grafikleri görülmektedir. Grafiklere dikkatlice bakıldığında “mega ralli” biçiminde devamlı yükselişte olan bir grafik değil düzensiz bir grafik görülmektedir.

Şekil 18. Haberin Görseli(Diken Gazetesi, 2023)

Tablo 8. Haberin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	İnişli çıkışlı grafik	Bitcoin’in yapısı

Diken Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin’de Nasdaq ve Fed etkisiyle düşüş sürüyor” (18 Nisan 2022 Diken Gazetesi)

Bu başlık ile birlikte yukarıda Nisan 2022 Bitcoin durumu grafik üzerinden incelendiğinde “sahte bir bilgi, yanıltıcı içerik, algı oluşturmak için bir bağlantı” türünden yerleşimler görülmektedir.

Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” soruları bu haber çerçevesinde değerlendirildiğinde; içerikte herhangi algı biçimlendirici bir ifade ya da taraflı bir yaklaşım görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Haberin Atmosferi

Haber metnine bakıldığında ilk olarak şu ifade dikkat çekmektedir; “Martın son günlerinde 48 bin doları aşan Bitcoin yeniden düşüşe geçti. Kripto para biriminin yükselişinde Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırısı sonrası Batı’nın getirdiği yaptırımları aşmak için kripto paralara yönelme adımları etki olmuştu.”(Diken, 2022).Haberin devamında ise içerik şu şekildedir; “CoinGecko verilerine göre küresel kripto para piyasasının değeri 24 saatte yaklaşık yüzde 4 düşüşle 1,9 trilyon dolara geriledi.” (Diken, 2022)

Öte yandan içerik incelenmeye devam edildiğinde; “Bitcoin’in dünyanın teknoloji borsası kabul edilen Nasdaq’la 90 günlük korelasyonu, dijital varlığın bir yatırım çeşitlendirme aracı olarak cazibesine zarar veriyor. Nasdaq endeksi ay başından beri yaklaşık yüzde 6 kaybetti.” (Diken, 2022)

Devamında, “Kripto para ekosisteminde önemli bir isim olan Arthur Hayes, bu durumun Bitcoin’in haziranda 30 bin dolara düşmesine yol açabileceğini söylemişti.”(Diken, 2022)

İçerik incelendiğinde, Bitcoin ile ilgili durum değerlendirmesinin yapıldığı görülmektedir. Burada ekonomi haberinin kullanıcıları bilgilendirme işlevini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu sebeple “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” soruları değerlendirildiğinde soruların doğrulandığı görülmüştür.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?” sorusuna bakıldığında “düşüş, en düşük seviye, gerileme, düşme” gibi kelimelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma soruları ekseninde kelimeler düşünüldüğünde, söz konusu kelimelerin harekete geçirici bir etki taşımadığı, abartılı yorumlar içermediği görülmektedir.

Haberin Görseli

Haberin görseline bakıldığında Bitcoin'in siyah bir zemin üzerinde olduğu görülmektedir. Siyah bir zemin üzerinde çoğunluğu devrilmiş olarak görülen Bitcoinler; Bitcoin'in düşüşte olduğu mesajını taşımaktadır. Renk olarak siyah bir zemin kullanılması ve zemin üzerinde block chain yazısı ve yükseliş grafiğinin bulunması yine benzer bir şekilde değer kaybını işaret etmektedir.

Şekil 19. Haberın Görseli(Diken Gazetesi, 2022)

Tablo 9. Haberın Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Renk	Siyah arka plana yazılı blockchain yazısı ve yükseliş grafiği	Değer kaybı
Nesne	Devrilmiş Bitcoinler	Düşüş

Diken Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Goldman Sachs’a göre portföy çeşitlendirmek için altın Bitcoin’den daha iyi” (Diken Haber Sitesi, Aralık 2022)

13 Aralık 2022’de Diken’in haber sitesinde yayınlanan yukarıdaki başlık dikkat çekmektedir. Özellikle bu başlığın seçilmesi, Sabah Gazetesi’ndeki haberle bir karşılaştırma yapılmasını mümkün kılar. Diken’de çıkan bu başlık özellikle Türkiye’de her zaman güvenli yatırım olarak tanımlanan altının güvenli bir yatırım aracı olma statüsünü devam ettirmeye yönelik bir algı oluşturmaktadır. Bu ifadenin önemi, bir önceki haberle karşılaştırıldığında anlaşılmaktadır, çünkü başlık olası yatırımcı olarak görülen bireyde

tamamen farklı bir algı oluşturmaktadır. Sabah'ın sitesindeki haberde ABD bankacılık devi Goldman Sachs'ın Bitcoin'in tüm yatırım araçları (altın dahil) karşılaştırıldığında Bitcoin'e yatırım yapılmasının daha karlı olacağı türünden oluşturduğu algısının Diken'in sitesindeki "haber başlığında" tam tersi yönde oluşturulduğu görülmektedir. Bu bağlamda; "Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?" araştırma sorununun cevaplandırıldığı görülmektedir.

Burada önemli olan kısım, 'Diken internet gazetesinin hükümet karşıtı bir gazete' olmasıdır. Bu açıdan, hükümet taraflı bir gazete olan Sabah Gazetesi'nden daha farklı bir algı oluşturduğu görülmüştür.

"Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?" araştırma sorusuna bakıldığında ise, başlığın okuyucunun altına olan yatırımına devam ettirici ve Bitcoin'in güvensizliğini ifade etmesi türünden bir vurgusu bulunmaktadır. Bu vurguyu da "Goldman Sachs"ın bilinirliğini ekleyerek sağlamıştır. "Diken Gazetesi" belirtilen tarihte Bitcoin'e yönelik olumsuz tavrını başlıkta ifade etmiş Bitcoin'e karşı ideolojik duruşunu açıklamıştır. Böylece gazetenin bu haber başlığında tarafsız olmadığı görülmüştür.

Haberin atmosferi

Medya, iktidar ve ideoloji kavramları birbiriyle yakın ilişki içerisindedir. Her üçü de birbirini etkilemekte ve dönüştürmektedir. Medyanın halka bilgi aktarma ve onu denetleme görevinin temel kaynağı kamu gücüdür. Aynı zamanda bir kamuoyu oluşturma gücüne de sahiptir. Bu sebeple medya, iktidarın ya da hegemonyanın oluşturulmasında oldukça önemli bir güçtür (Arslan, 2021, s.36-37). Haberin atmosferinin oluşmasının ardında bu türden bir düşünce bulunmaktadır. Diğer yandan, haber üretim sürecine "karşı hegemonya" oluşturmak amacıyla alternatif bir ideoloji ile de haber üreten internet gazeteleri bulunmaktadır. Diken gazetesinde yayınlanan ve incelenen bu haber, Bitcoin satın alımını artırmaya yönelik değil, tersine uyarıcı bir içerik oluşturarak egemen medyaya bir "karşı hegemonya oluşturduğu" görülmektedir.

Her hegemonya düzeni; total bir bütünleştiricilik sağladığı gibi, kendisini ortadan kaldıracı potansiyeli de içerisinde barındırır. Yani daha açık bir ifadeyle her hegemonya düzeni etki dairesindeki bireylere çok sert görünse de oldukça kırılgandır. Dolayısıyla bir iktidarın tesis ettiği hegemonya, sivil toplumda ortaya çıkan diğer alternatifleri ile sürekli bir mücadele halindedir ve iktidarların belki de en büyük uğraşısı, bu oluşan "karşı-hegemonik sızıntılar"ı kapatmaktır. (Aksoy & Can, 2016, s.64).

Bu bilgiler ışığında haberin atmosferine bakıldığında şu ifadeler dikkat çekmektedir: Finans devleri olarak bilinen kuruluşlar arasında yer alan "Goldman Sachs" ve "Foreks" gibi isimlerin haber içeriğinde kullanılması,

ayrıca haber metninin içerisine Foreks'in sayfasına giden bir link yerleştirilerek kaynağa kullanıcının yönlendirilmesi, okuyucu nezdinde inandırıcılığı sağlamayı amaçlamaktadır. Haber devamı incelendiğinde aşağıdaki metinler öne çıkmaktadır;

“Goldman Sachs, altın fiyatlarının uzun vadede Bitcoin'den daha iyi performans göstereceğini öngördü.” (Diken Haber Sitesi, 2022)

“Foreks'te yer alan habere göre altın fiyatının sıkı finansal durumlardan etkilenmesinin olasılığının az olduğunu belirten Goldman Sachs, Bitcoin'in hala 'spekülatif' olarak kullanılmasından dolayı 'altının faydalı bir portföy çeşitlendirici' olduğunu savundu.” (Diken Haber Sitesi, 2022)

“Goldman Sachs, “Birkaç büyük oyuncunun iflas başvurusunda bulunmalarının yarattığı sistemsel endişe de Bitcoin'in aşağı yönlü oynaklığını güçlendirdi” dedi.” (Diken Haber Sitesi, 2022)

Haberin içeriğine bakıldığında araştırma sorusu olan, “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” sorusunun bu haber içeriğinde karşılanmadığı görülmüştür. Haberde yanlış bir bilgi, abartı, gerçeği saklama biçiminde bir atmosfer bulunmamaktadır. Bu bilgiler çerçevesinde, Bitcoin'in 2022-2023 yılları arasındaki yükselme-düşme grafiği üzerinden doğrulanması uygun olacaktır. Investing.com sitesi üzerinden elde edilen oynaklık verileri aşağıda sunulmuştur:

Şekil 20. 2022-2023 Bitcoin oynaklık grafiği (www.investing.com 2023)

Bir başka araştırma sorusu olan “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” sorusu değerlendirildiğinde ise bu haber nezdinde, tersine altına yatırım yapılmasına yönelik bir vurgu olduğu görülmektedir. Haber içeriği zenginlik hayali satmamaktadır. “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” “Bitcoin ekonomi haberleri

kullanıcılara Bitcoin'in olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?" soruları değerlendirildiğinde ise bu haber metninde bir karşı hegemonya oluşturulduğu görülmüştür dolayısıyla altına yapılan yönlendirme Bitcoin'in güvensiz olabileceğinin altını çizerek "Bitcoin'in olumsuz söylemini" yapmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber içeriğinde kullanılan kelimeler Bitcoin ile ilgili bilginin taşıyıcısıdır.

"Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?" sorusu haber içeriğiyle birlikte düşünüldüğünde haber metninde geçen "Birkaç büyük oyuncunun iflas başvurusunda bulunmalarının yarattığı sistemsel endişe de Bitcoin'in aşağı yönlü oynaklığını güçlendirdi" ifadesi görülmüştür. Burada abartılmış bir yorum görülmemektedir. Pek çok haber sitesinde veya sosyal medya da Bitcoin iflasları bilinmektedir. "Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?" sorusunun cevabı olarak; "iflas, spekülatif, oynak, aşağı yönlü, sistemsel endişe" (Diken Haber Sitesi, 2022) dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu kelimeler Bitcoin ile ilgili güvensiz bir yatırım aracı olduğu vurgusu yapmaktadır. "Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?" sorusunun ise bu haber içeriğinde taşımadığı biçimde gerçekleştiği görülmüştür.

Haberin görseli

Görsel analizdeki en dikkat çekici unsurlardan biri, görselin yalnızca bir şekilden ibaret olmamasıdır; aynı zamanda gösteren ve gösterilen unsurların bir bütün halinde değerlendirilmesidir. Görsel bir metin olarak ele alındığında, okuyucunun düşünme ve analiz becerilerini geliştirmesi için bir fırsat sunar. Bu süreç, bir anlam çerçevesinin ortaya çıkmasına katkıda bulunur.

Şekil 21. Haberin Görseli (Diken Gazetesi, 2022)

Tablo 10. Haberin Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Altın	Değerli yatırım aracı

Burada önemli olan başlığın Bitcoin ile ilgili olmasına rağmen görselde Bitcoin ile ilgili herhangi bir sembol kullanılmamasıdır. Sadece altın kullanılması Bitcoin'in yok sayıldığı anlamını taşımaktadır. Böylece okuyuculara yani olası yatırımcılara sadece altın yatırımı yapması yönünde mesaj iletilmektedir.

Diken Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin’de risk algısı değişti: Yeniden 44 bin doları gördü”(1 Mart 2022, Diken Gazetesi)

Haberin başlığında oldukça olumlu bir atmosfer görülmektedir. Yukarıda evren ve örneklem bölümünde açıkça gösterilen Bitcoin grafiğine bakıldığında, Bitcoin’in 1 Mart tarihinde bir yükseliş içerisinde olduğu görülmektedir. Haber başlığının ekonomi haberi yansıtıcı nitelikte “gerçekçi” bir ifade taşıdığı görülmektedir. Başlıkta heyecan uyandırıcı, sloganlı, yanıltıcı bir ifade görülmemektedir. Başlık bir vaad ya da zenginlik hayali içermemektedir. Dolayısıyla; Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma soruları düşünüldüğünde başlığın algı biçimlendirici olmadığı sonucuna varılmıştır.

Haberin atmosferi

Haber metninin içeriğine bakıldığında başlığın ne olduğunun açıklanmaya çalışıldığı ifadeler göze çarpmaktadır. Bitcoin’in yükselişinin altındaki siyasal nedenler, kullanıcıya sunulmuştur. Yani başlığın haber metninin ana temasıyla oldukça uyumlu bir biçimde seyrettiği görülmektedir;

“Bir süredir Rusya-Ukrayna savaşı gerginliğiyle düşen Bitcoin’de işler biraz değişti.”(Diken, 2022)

“BTC dün 17 Şubat’tan bu yana ilk kez 44 bin doları aşmayı başardı.” (Diken, 2022). Burada ortalama bir aylık yükseliş aralığı seçilerek net sayısal bir ifade kullanılması yatırımın değeri konusunda yatırımcının dikkatini çekmektir. Haberin devamına bakıldığında;

“kripto paraların son zamandaki yükselişinde, Ukrayna-Rusya savaşının çıkmasıyla uygulanan yaptırımların Bitcoin’e ilişkin risk algısını değiştirmesi önemli rol oynadı.” (Diken, 2022)

“Gigabyte Investment yönetici ortağı Louis Curran da avro ve doları düşürmesi olası belirsizliğin Bitcoin’e avantaj sağlayabileceğini belirtti.” (Diken, 2022)

Haber içeriğinin oluşturulmasının temelinde, Ukrayna-Rusya savaşının Bitcoin’in yükselişini tetiklediği söylemi yer almaktadır. Bu, siyasal faktörlerin Bitcoin’in oynaklığını etkilediği bilgisini kullanıcıya iletmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca, bu bilginin yatırımcıları Bitcoin alımı konusunda doğru şekilde yönlendirmesi hedeflenmektedir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?” sorusuna bakıldığında “44 bin dolar, kripto paraya yönelik ilgi, yükseliş, Bitcoin’e avantaj, Bitcoin’in riskli varlık olduğu yönündeki algının kırılması” gibi kavramlar veya kelimeler sıkça kullanılmıştır.

“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” sorularına haber metninde kullanılan sözcüler ekseninde bakıldığında söz konusu kelimelerin soruları doğruladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Haberin görseli

Haberin görseli incelendiğinde ilk olarak Bitcoin’in üzerine gelen bir ışığın Bitcoin’i aydınlattığı dikkat çekmektedir. Kullanıcının bu görseli görmesi olumlu bir hava yaratmaktadır çünkü karanlıktan aydınlığa doğru bir geçiş görülmektedir. Bu renkler aracılığıyla Bitcoinde bir değişiklik olacağıının mesajının yatırımcıya verilmesini sağlamaktadır.

Şekil 22. Haberın görseli (Diken Gazetesi, 2022)

Tablo 11. Haberın Göstergelimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Renk	Karanlıktan(siyah) aydınlığa geçiş (Beyaz)	Bitcoinde yaşanacak değişim
Nesne	Bitcoin’in ön planda konumu	Bitcoin’in dikkate alınması gerekliliği

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Gram gümüş rakamı! Bitcoin, Gümüş: 250 trilyon dolar diyen ekonomist paranın sonu gelecek dedi! Herkes şaştı”(26 Mayıs 2023 Yeni Akit)

Haberin başlığı “duyguyu” harekete geçirmektedir. Başlığın harekete geçirdiği duygu şaşkınlık ve heyecandır. Heyecanı kontrol edilen birey “Bitcoin, gümüş satın alma” gerçekleştirmesi beklenen bir durumdur. Neoliberalizm tam olarak bireylerin heyecanlarından faydalanmaktadır. Byunh-Chul Han heyecan ve neoliberalizm arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır;

Heyecanlar öncelikle durum değişikliklerinde, algı değişmelerinde ortaya çıkar. Akılcılıksa süreklilik, sabitlik ve kurallılıkla birlikte görülür. (...) Verimi artırmak için sürekliliği giderek aşındırıp istikrarsızlık üreten neoliberal ekonomi, üretim sürecinin heyecana dayanmasını teşvik eder. İletişiminin hızlanması iletişimin heyecan kazanmasını kolaylaştırır, çünkü akılcılık heyecanlıktan yavaştır. Adeta hızsızdır. (Han, 2022, s.53).

Buradan başlıkta oluşturulan heyecan ile “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” sorusunun haber başlığının olası yatırımcının algısını “duygulara hitap ederek” biçimlendirdiği sonucuna ulaşılmaktadır. “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma sorusuna bakıldığında ise gazete oldukça taraflı bir ifade kullanmıştır. Bitcoin’in “250 trilyon dolara ulaşacağı ve paranın sonunun geleceği”(Akit, 2023) türünden kesin bir ifadenin başlıkta kullanılması gazetenin taraflı olduğunu, liberal görüş eksenli bir gazete olduğunu göstermektedir. Dijital kapitalizmin bir aracı olan kripto paraların, Bitcoin’in sisteme adapte edilmesinin bir aracı olarak haber içeriği kullanılarak bir gerçek oluşturulmak istenmiştir. Dolayısıyla başlık da bu amacı gerçekleştirir türden bir şekilde kurgulanmıştır.

Haberin atmosferi

Haberin atmosferine bakıldığında; “Dünyaca Ünlü Ekonomist Robert Kiyosaki artık ABD’nin iflasın eşiğinde olduğunu söylüyor. Kiyosaki insanların altın, gümüş ve BTC alması gerektiğini söyledi.”(Akit, 2023) Kiyosaki’nin haber metninde kullanılması tesadüf değildir. Rich Dad Company’nin kurucusu, finans iş insanıdır. Burada bu kişi fikirlerinin dikkate alınması önerilen bir özne olarak haber metninde yer almaktadır. Kiyosaki kapitalist ideolojinin bir temsilidir. Dolayısıyla Yeni Akit Gazetesi, Kiyosaki’nin görüşlerini öne çıkartarak önemsemekte, okuyucuların bu görüşlere dikkate almasını istemektedir. Kiyosaki Bitcoin’in olumlu söylemini yapmakta, paranın yok olacağını, ABD’nin iflasın eşiğinde olduğunu söylemektedir. Bu görüşlerinin altını dolduracak herhangi bir kaynağın haber içeriğiden gösterilmemesi haberde dezenformasyon olduğunu göstermektedir. Ayrıca “para yok olacak!” gibi bir ifade kullanılması dikkat çekici ve magazinsel biçiminde bir ifade olarak dezenformasyonun bir başka bulgusudur.

“Ekonomi alanında dünyanın en saygın yazarlarından biri ve kitapları 51 dile çevrilmiş bir isimden bahsediyoruz. Evet Robert Kiyosaki’nin Zengin Baba Yoksul Baba kitabı dünya genelinde tam 41 milyondan fazla sattı ve 51 dile çevrildi. Bu kadar ilgi gören bir ismin geleceğe dair tahminleri de kayda değer görünüyor.” (Akit, 2023)

“Rich Dad Poor Dad” kitabı Bitcoin’in başarısıyla birlikte anılarak okuyuculara mesaj verilmektedir. Bu kitapta yazar nasıl zengin olunacağından, kendi işini kişinin nasıl kuracağından zengin olmak için sadece sermaye sahibi olmak gerekmediğinden bunun dışında da zengin olunabileceğinden bahsetmektedir. Tipik bir Amerikan Rüyası içeriğidir. Kısacası sistemin ekonomi politik yönü saklanmaktadır. Kitabın Bitcoin haber içeriğine angaje edilmesi, toplumsal olarak alt sınıflarda bulunan bireylere zengin olmanın yolunu kripto para yatırımcılığı olacağını aşlamaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Kullanılan kelimelere bakıldığında; “250 trilyon dolar, paranın sonu, gerçek para, BTC, mevcut finansal sistemin sonu geldi, yatırımcılar” (Akit,2023) Özellikle paranın sonu ve gerçek para kavramları abartılı bir yorum olarak görülmektedir, haber genelinde olumlu sözcükler kullanıldığından dolayı Bitcoin alımını harekete geçirici mesaj taşımaktadır.

Haberin görseli

Haberde manşet tipi yazı ile birlikte görsel kullanılmıştır. “Altın tahtından olacak mı?” şeklinde merak uyandırıcı bir soru ifadesi kullanılmış, altında büyük harflerle “dünyaca ünlü” isim yazısı paylaşılmıştır.

Şekil 23. Haberın Görseli (Yeni Akit Gazetesi, 2023)

Tablo 12. Haberın Göstergelimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Altın, gümüş, Bitcoin değerleri	Değerli varlıklar

Burada dünyaca ünlü ismin yazılmaması merak duygusunu tetikleyerek haberin okunmasını sağlanması amaçlanmıştır. Renk olarak kırmızı seçilmesi ise dikkat çekmek amaçlıdır.

Şekil olarak gümüş külçesi, altın ve Bitcoin değerleri görülmektedir. Bu görsel bu üç varlık hakkında yorum yapıldığını göstermektedir.

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“İngiltere’den kripto paralar için resmi adım!” (14 Nisan 2023- Yeni Akit)

Başlık, kripto para birimlerinin hükümetler tarafından desteklendiği ve entegre edilmeye çalışıldığı gerçeğinden kaynaklanan sonuçları yansıtmaktadır. Bu açıdan, başlıkta “kripto para” ve “resmi adım” ifadelerinin seçilmesi oldukça kritiktir. “Resmi” terimi, devletle ilgili olanı ve devletin kurallarına ve prosedürlerine uygun olanı tanımlar. Bu kavram, yasa dışı olmayan eylemleri belirlemede önemli bir rol oynar. Bu çerçevede “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma soruları cevaplanmaktadır.

Kripto para entegrasyonu veya üretimi için hükümetin resmi adım atması; kripto para ile ilgili hükümete/bağımsız düşüncesinin ortadan kalkarak kripto paranın liberal ekonominin yeni bir aşaması olarak “devletin ideoloji aygıtı” işlevi gördüğü düşünülmektedir. Böyle bir sistemde İngiltere, kripto paraların alınıp satılmasından vergi alabilecek üzerinde hakimiyet kurabilecektir. Yeni Akit bu haber başlığı ile kripto paralar ile ilgili endişeli olan bireylerin fikirlerini olumlu yönde etkileme amacı taşımaktadır. Başlığın içerisine yerleştirilmiş olan bu düşünce ilk etapta görülmemektedir. Bu aşamada Medya’nın sistemin çıkarlarıyla uyumlu bir başlık kurguladığı açıkça görüldüğünden bu haber özelinde gazete tarafsız değildir ve kullanıcıların algılarını biçimlendirmektedir.

Haberin atmosferi

Habere bakıldığında giriş cümlesi; “Londra Menkul Kıymetler Borsası Grubu, İngiltere’nin ilk düzenlenmiş Bitcoin endeks vadeli işlemleri ve options türevlerinde ticaret ve takasını sunmak için Küresel Vadeli İşlemler ve Opsiyonlar (GFO-X) ile işbirliği yaptığını duyurdu.” (Akit, 2023) olarak görülmektedir

Devamında, “LSEG’nin iştiraklerinden LCH SA ve GFO-X’ten yapılan ortak açıklamada, işbirliği kapsamında LCH SA, GFO-X’te işlem gören nakit ödemeli BTC endeks türevleri için yenilikçi takas hizmeti olan DigitalAssetClear’ı piyasaya sunacağı belirtildi.” (Akit, 2023) ifadesi dikkat çeken ifadelerden biridir.

Bu haber içerikleri “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” araştırma sorularıyla düşünüldüğünde “Althusser” bağlamında cevap vermek mümkündür; “Üretimin mümkün olabilmesi için üretim araçlarının yenilenmesi gerekliliğinden söz ettiğimiz analizimizde, kısacık bir an, görür gibi olduğumuz bir şeyi ortaya çıkarmamız gerekiyor şimdi. (...)Üretimin nihaî koşulu, demek ki, üretim koşullarının yeniden-üretimidir.” (Althusser, 2002, s.17). Haber içeriği devletlerin de Bitcoin gibi kripto paralara yönelmelerinin mümkün olabileceğini göstermektedir. Bu içerik, kriptolara güveni artırırken, Bitcoin gibi coinlerin daha fazla kar getirecek bir para birimi olarak tanımlanabileceği mesajını vermektedir. İngiltere’nin meseleye angaje olması göstermektedir ki; kripto para konusu daha özeldir Bitcoin sermayenin kendisini yeniden ürettiği finansal kapitalizmin bir uzantısıdır. “Üretimin nihaî koşulu, demek ki, üretim koşullarının yeniden-üretimidir.” (Althusser, 2002, s.17). Üretimin devam etmesi için teknolojik değişime adapte edilmesi gerekmektedir. Üretim araçları hızlı bir biçimde değişim içerisinde. İletişim teknolojileri günümüzün üretim araçları olarak düşünülebilir. Bu açıdan fiziksel olan para birimleri yerini dijital olan ve daha fazla özelleştirilmiş para birimlerine bırakmaktadır. Bitcoin böyle bir ortamın içerisinde oluşmuştur. Sonuç olarak, haber metninin arkasındaki ideoloji görünmediğinden haber metninde dezenformasyon bulunmaktadır.

“İngiltere’nin tamamen dijital varlık vadeli işlemlerine ve opsiyonlarına odaklanan ilk düzenlemeye tabi ve merkezi olarak onaylanmış ticaret merkezi olduklarını kaydeden Sen, dijital varlık türevlerinin alım-satım ve takas gereksinimlerinin yüksek düzeyde düzenlenmiş bir ortamda karşılanabilmesini amaçladıklarını aktardı.”(Akit,2023) Aynı zamanda gazete Bitcoin’in olumlu söylemini yapmaktadır. Burada hükümetlerin kriptoya dahil olması yatırımcıların güvenini kazanacak cinsten bir adımdır. Bu sebeple haber içeriğinde sıklıkla bu noktaya parmak basılmaktadır. Bu haber özelinde kullanıcıya zenginlik hayali satmak ile ilgili bir bulguya rastlanmamıştır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninde “resmi adım, büyüyen kripto varlıkları, resmi adım, düzenlenmiş Bitcoin endeks vadeli işlemleri” (Akit, 2023) kelimeleri kullanılmıştır. Bu kelimeler abartılmış kavramlar değildir fakat Bitcoin’e yönelik güven tazeleyici mesaj barındırdıklarından alımı harekete geçirmektedirler.

Haberin görseli

Haber görselinde İngiltere bayrağı ve Bitcoin birlikte görülmektedir. Burada İngiltere’nin Bitcoin’e olumlu baktığı mesajı verilmektedir. İngiltere

tarihte güneş batmayan imparatorluk olarak bilinmektedir. Bitcoin'in bayrağın ortasında durması Bitcoin'in değer kaybetmeyeceği yükseleceği anlamına gelmektedir.

Şekil 24. Haberin Görseli(Yeni Akit Gazetesi, 2023)

Tablo 13. Haberin Göstergibilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	İngiltere bayrağının tam ortasında duran Bitcoin	Bitcoin'in güneş gibi parlayacağı

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

Ne altın, ne dolar! Çinli kripto milyarderi: TRON mucidi yatırımları, yatırım aracı ve borsa hamlesi şaşırttı! (10 Ocak 2023, Yeni Akit)

Başlık, “Ne Altın, Ne Dolar!” ifadesine odaklanarak, gazetenin kripto para birimi alımlarını teşvik etmek amacıyla yatırımcı algısını yönlendirme çabasını açıkça yansıtmaktadır. Haber başlığı, geleneksel yatırım araçlarının ötesine geçme eğiliminde olan bir algı oluşturma hedefine yönelik bir girişimde bulunduğu tarafsızlıktan uzaktır.

Haberin atmosferi

Haberin içeriğine bakıldığında, “Tron'un (TRX) kurucusu ve Çinli kripto milyarderi Justin Sun'ın gizlice kripto varlık yöneticisi Valkyrie'nin en iyi müşterilerinden biri haline geldiği haberi bomba gibi düşmüştü.” (Akit, 2023) Bu ifade içerisinde kullanılan kripto milyarderinin davranışlarının bahsedilmesi ve “bomba gibi düştü” biçiminde bir ifade kullanılması bilinçli bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Burada kullanıcının dikkatini çekme, yanlış ifadeler kullanarak aktarma, abartma durumu söz konusudur. Yeni akit, yatırımcıda oluşacak yargıyı; kripto alımının lehine oluşturacak türden haberi kurguladığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla haberde dezenformasyon görülmektedir. Haberde dezenformasyon uygulandığının bir başka ifadesi, akış içerisinde özellikle

başlarda kripto parayla alakalı olumlu ifadeler olmasına rağmen metnin son kısmında aşağıdaki ifade dikkat çekmektedir:

“ABD’li düzenleyici kurumlar; ABD Merkez Bankası (Fed), Federal Mevduat Sigorta Kurumu (FDIC) ve Para Birimi Denetleyici Ofisi (OCC) dahil olmak üzere düzenleyici kurumlar tarafından paylaşılan toplu bir bildiriye, bankalar Bitcoin (BTC) ve kripto para riskleri hakkında uyarılmıştı.” (Akit,2023). Burada Bitcoin ve kripto ile alakalı olumsuz bir yorumda bulunulmuştur. Haberin giriş ve gövde bölümündeki olumlu havanın haberin sonuç bölümünde olumsuz bir ifadeyle bitmesi haber kurgusunun içerisindeki dezenformasyonu açıkça göstermektedir.

“Ocak ayı başlarında Sun’ın sözcüsü, Tron kurucusunun servetinin 500 milyon doları Valkyrie’nin hazinesinde kilitli olduğu için “servetinin bir kısmını ABD’deki varlıklarda” tahsis etmek ve “düzenlenmiş kripto endüstrisi büyümesini” desteklemek istediğini söyledi”. (Akit,2023) Burada kripto paranın büyüyeceği bu sebeple yatırım yapanların zenginlik kazanacağı algısı oluşturulmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Kullanılan sözcüklerin “Çinli kripto para milyarderi, yatırımcı aracı, bomba gibi düştü, ”(Akit, 2023) olduğu görülmüştür. Bu sözcükler yatırımcıları harekete geçirmektedir çünkü tamamen kripto parayı yüceltmektedir. Aynı zamanda bu sözcükler; abartılmış ifadelerdir sıklıkla sıfatlar kullanılmıştır. “Bomba gibi” sıfatı bunun bir örneğidir.

Haberin görseli

Haberde kullanılan görselle bakıldığında, Çinli bir kripto para milyarderi görülmektedir. Bu kişi aracılığıyla geleneksel yatırım araçları yerine kripto paraya yatırım yapılmasının bilgisi haber metnine yerleştirilmiştir. Burada Bitcoin’in dışında başka bir kripto para olan Tron’un da öne çıkarıldığı görülmektedir

Şekil 25. Haberin Görseli (Yeni Akit Gazetesi, 2023)

Tablo 14. Haberin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Özne	Milyarder kripto para yatırımcısı	Kriptoya yatırım yapılması, zenginlik

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Dünyaca ünlü milyarderden şaşırtan karar: Altın alınmaz, altın yerine bunu alın” (Akit, 28 Aralık 2022)

Haberin başlığında “bunu alın” ifadesi okuyucunun merakını tetiklemekte ve haber metnine tıklamasını sağlamaktadır. Haber altının değer taşımadığı yerine başka yatırım kaynaklarına kullanıcıyı yönlendiren bir genel yargı taşıyarak algı oluşturmaktadır. Yaratılan bu algı, gazetenin tarafsız olmadığını göstermektedir. Burada başlık ile yatırımcı yeni bir “gerçek üretimi” sağlanmaktadır.

Haberin atmosferi

Haber metninin giriş kısmında; “Shark Tank yıldızı ve kripto gurusu Mark Cuban, altın yerine paralarını kripto paraya yatırma kararı aldı.” (Akit, 2022) Burada Amerikalı dolar zengini Cuban’ın kullanılması tesadüf değildir. Bu isim kullanıcıya sunularak yatırımcıya zenginlik hayali satılmaktadır. Cuban alt sınıflar için Amerikan rüyasının temsilidir. Dolayısıyla haber metninde bu ismin kullanılması ve Bitcoin ile birlikte verilmesi tesadüf değildir.

Haberin devamında Cuban’ın kripto’da vurgun yaptığına ya da çok kazandığına dair herhangi bilgi de yoktur. Sadece yaptığı yatırım bilgisi paylaşılmıştır. Haberin devamında “Shark Tank yıldızı ve kripto gurusu milyarder Mark Cuban’ın Amerika’daki yatırım hamleleri büyük ses getiriyor”. (Akit, 2022) Burada kullanılan “büyük ses getiriyor” ifadesi oldukça önemlidir çünkü Cuban’ın yatırımlarının sanki oldukça geniş kitlelerin takip ettiği, önemsedığı bir yatırım hamlesi olduğu yönünde bir algı yaratılmaktadır. Haberin devamına bakıldığında ise bu ifade dışında rakamsal bir veri ya da Cuban’ın yatırım önerilerinin sebep ve sonuçları gibi açıklamalar görülmektedir. Bu ifade yatırımcının habere kitlenmesinin ve haberi ciddiye almasının yolunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla oldukça manipülatif bir ifadededir. Haberin devamında;

Cuban, yaptığı açıklamada, “Altın her şeye karşı bir güvenli liman değildir. Altın ile herhangi bir şey satın alamazsın. Ne yapacaksın? Altının bir kısmını kırıp ticaret mi yapacaksın? Altın kullanışsızdır. Bende altından daha çok Bitcoin var. Fiyatının daha düşmesi benim için daha iyi olur. Daha fazla alırım” ifadelerini kullandı.” (Akit, 2022).Haber içeriğindeki bu ifadede Cuban’dan doğrudan alıntı biçiminde aktarılmıştır. Cuban’ın sözlerini

doğrudan tırnak içerisinde aktaran Akit, onunla aynı görüşü paylaştığını kullanıcıya aktarmaktadır. Özne olarak sunulan Cuban'ın, özne olarak tanınmayan alt sınıflara özne olmanın hayalini satmasının haber içeriğinin içerisine yerleştirilen bir söylem olduğu söylenebilir. Araştırma soruları ekseninde düşünüldüğünde, Yeni Akit'in bu haber nezdinde Bitcoin'in olumlu söyleminin yaptığı, özellikle "altınla herhangi bir şey alamazsın" ifadesiyle dezenformasyon yaptığı söylenebilir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninde kullanılan kelimelere bakıldığında "Ünlü milyarder, kripto gurusu, yatırım hamleleri, büyük ses, yatırım aracı, altın alınmaz" kullanıldığı görülmüştür. "Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? "Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?" araştırma sorularıyla haberde dikkat çeken kelimelere bakıldığında, özellikle yatırım aracı kavramının Bitcoin alımını harekete getirici bir etki yarattığı düşünülmektedir. Kullanılan sözcüklerde özellikle haberin giriş bölümünde "altın alınmaz" gibi bir ifade kullanılmıştır. Bu ifade, oldukça abartılı bir ifadedir. Bu ifade ile altın ilgi odağından uzaklaştırılarak Bitcoin için ise kucaklayıcı bir hava yaratılmıştır.

Haberin görseli

Haberin görselinde özne ve yazı kullanılmıştır. Özne olarak Cuban yorum yaparken düşünceli bir şekilde verilmiştir. Diğer yanda ise kullanılan yazıda büyük harflerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Altın yerine bunu satın alın ifadesinde ALIN kısmında en büyük harfler ile yazılmıştır. Burada yatırımcıyı harekete geçirici amaçla bu şekilde kullanılmaktadır.

Şekil 26. Haberın Görseli (Yeni Akit Gazetesi, 2022)

Bunun dışında kullanılan renkler oldukça önemlidir. Kırmızı, sarı ve beyaz üç ayrı renk kullanılmıştır. Dünyaca ünlü milyarderden şaşırtan açıklama ifadesi ünlemle ve kırmızı renkte kullanılmıştır. Bu dikkat çekmek amacı

güden bir kurgudur. İfade oldukça vurgulu ve dikkat edilmesi gereken bir biçimde ifade edilmiştir. Devamında altın alınmaz ifadesi net ve keskin bir şekilde; gerçek dışı olarak kurgulanmıştır. Öznenin kendi düşüncesi gerçek bir bilgi gibi keskin bir şekilde aktarılmıştır.

Tablo 15. Haberin Göstergibilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Özne	Mark Cuban	Zenginlik
Renk	Kırmızı	Dikkat
Renk	Sarı	Uyarı

Devamında ise sarı renkle; sarı sıklıkla uyarı amaçlı kullanılan bir renktir. Altın yerine bunu satın alın biçiminde keskin bir ifadenin kullanıldığı görülmektedir. Burada neyin alınması gerekliliği uyarı anlamında ifade edilmiştir.

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin üretiminde flaş gelişme! 19 milyonun madenciliği tamamlandı” (4 Nisan 2022 Yeni Akit)

Başlığa bakıldığında magazinsel bir ifade görülmektedir; “flaş gelişme” ibaresi bunu açıklamaktadır. Kullanılan ünlem işareti ve slogan habere yönelik dikkat çekici bir ifadeyi tanımlamaktadır. Haber başlığında Bitcoin’in para olarak sistemde kalmaya devam edeceğine yönelik örtük bir mesaj verilmektedir. “19 milyon madenciliği tamamlandı” ifadesinin kullanılması bunu göstermektedir. Bu aynı zamanda “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır? Araştırma sorusunu da cevaplamaktadır. 19 milyon Bitcoin’in sisteme dahil edildiğini göstererek gazete, dijital ekonominin yeni aracını kabul etmekte ve kullanıcının bilgisine sunmaktadır. Diğer yandan Yeni Akit bu başlık ile, kripto para piyasasında Bitcoin’in egemen bir para olduğunun mesajını kullanıcıya aktarmaktadır. “Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” araştırma sorusu incelendiğinde başlıktaki flaş gelişme ve olumlu söylem ile olası yatırımcının algısının biçimlendirildiği görülmektedir. Başlıkta kullanılan kelime seçimleri, noktalama işaretleri, olumlu söylem ve başlığın ideolojisinin gizlenmesi biçiminde haber başlığının; algıyı biçimlendirici bir işleve büründüğü yorumu yapılabilir.

Haberin atmosferi

Haberin atmosferi şu şekildedir; “Madenciliği tamamlanarak dolaşıma sokulan Bitcoin sayısı 19 milyona yükseldi.” (Akit, 2022)

“Cihazların işlem gücü kullanılarak Bitcoin bloklarının doğrulanması ve blok zincire eklenmesi süreci Bitcoin madenciliği olarak nitelendiriliyor.

Bunun karşılığında Bitcoin ağı, sistemin işlemlerini sağlamak ve teşvik amacıyla madencilere blok başına ödül sunuyor. 2022 Nisan itibarıyla, madenciliği tamamlanmış Bitcoin sayısı 19 milyona ulaşırken, blok sayısı ise 730 bini geçti. (Akit, 2022)

Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?”“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” araştırma sorularıyla birlikte içerik incelendiğinde önce, haber metninde blockchain teknolojisinin ve madenciliğin nasıl işlediği açıklanmıştır. Bu teknoloji, Bitcoin sisteminin gelişmesine ve güçlenmesine izin veren bir sistem olarak görünmekte ve yatırımcılara aktarılmaktadır. Aynı zamanda, madencilik sistemi aracılığıyla blokların işlenmesi gerekliliği haber metninde açıkça belirtilmektedir. Burada, madenciliğin geliştirilmesi için izleyicilere Bitcoin’in kalıcı ve gelecek vaat eden bir sistem olduğu bilgisi aktarılmaktadır. Ancak, sistemin tam olarak ne olduğunu açıklayan bir bilgi ya da kaynak kullanılmadığı görülmektedir. “840 bininci blokun ardından madencilik ödülü 3,125 Bitcoin’e düşecek” (Akit, 2022). Burada Bitcoin üreticilerine ve yatırımcılara doğrudan zenginlik hayali satılmaktadır özellikle üreticilere madencilik işleriyle uğraşan bireylerin büyük kar edeceğine dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda Bitcoin’in gelecek vaat ettiği haberin her satırında yatırımcıya hissettirilmekte böylece Bitcoin’in olumlu söylemi yapılmaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haberde kullanılan kelimeler incelendiğinde; “Bitcoin üretimi, flaş gelişme, dolaşımda olan Bitcoin sayısı artışı, yatırımcılar, madenciler, işlem gücü” kelimelerinin kullanıldığı görülmüştür. Sözkonusu bu kelimeler, blockchain sisteminin oldukça iyi bir sistem, güçlü bir sistem olduğuna dair olumlu bir bakış sunmaktadır.

“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir? blockchain sisteminin güçlü olduğuna dair ifadeler sistemin oldukça yeni olması ve altının doldurulmaması sebebiyle abartılı bir anlatım oluşturmaktadır.“Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” genelde olumlu sözcüklerin kullanımı kullanıcıyı harekete geçirici mesajlar taşımaktadır.

Haberin görseli

Haberde, görsel ve yazı birlikte kullanılmıştır. Sol tarafta üst üste binmiş Bitcoinler yükselerek görülmektedir. Görsel oldukça nettir. Bu Bitcoin’in değer kazanacağı anlamı taşımaktadır.

Şekil 27. Haberin Görseli (Yeni Akit Gazetesi, 2022)

Tablo 16. Haberin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Bitcoin'lerin üst üste temsili	Bitcoin'in yükselmesi
Renk	Sarı	Dikkat

“19 milyonun madenciliği tamamlandı” ifadesi ise sarı renkle dikkat çekici bir biçimde siyah zemin üzerine kullanılmıştır.”19 Milyon” en büyük puntuyla yatırımcının yatırım istencini tetiklemek amacıyla ön planda sunulmuştur.

Yeni Akit Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin ‘de sert yükseliş! Fakat mini düşüşler de...”(28. Mart 2022 Yeni Akit)

“Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma soruları ile haber başlığına bakıldığında;

Haberin başlığında önce yükseliş dikkat çekmektedir, sonrasında ise gelebilecek olan düşüş; mini kavramıyla yatırımcının görmezden gelmesini sağlamaya yönelik olarak kurgulanmıştır. Haberin başlığında tarafsızmış gibi görünen fakat tarafsız olmayan bir tutum göze çarpmaktadır. Başlık, kapalı bir anlam barındıran bir algı oluşturmaktadır. Bu anlam, yükselişin düşüşten daha fazla olacağı yönündedir. Kullanılan ünlem ifadesi ise dikkati ilk cümleye çekmektedir. Böylece, başlık Bitcoin ile ilgili sert bir yükselişin yaşanacağı bilgisini yerleştirmektedir.

Haberin atmosferi

Haber içeriğine bakıldığında; “Bitcoin’de son iki haftadır görülen ralli kritik seviye olan 45 bin doların kırılmasına yol açarken, kripto para için 2022’nin tüm kayıplarının silinmesine de olanak sağladı.”(Akit, 2022).

2022 yılında yaşanan düşüşler ve kayıplar bilindiği için, bu ifade manipülasyonla Bitcoin alımlarını yeniden yatırımcıya yönlendirmeyi amaçlamaktadır. “2022’nin tüm kayıplarının silinmesine de olanak sağladı” ifadesi ise son derece abartılıdır. Bu ifade, Yeni Akit’in belirli bir ideolojiyi yansıttığını işaret etmektedir. Bitcoin’de anlık bir yükselişle, yani ralliyle,

kayıpların kazanca dönüşebileceği izlenimi oluşturulmaktadır. Bu durum, kullanıcılara kazanç vaadi sunmanın söylemsel bir yolu gibi algılanabilir. Dolayısıyla, “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” araştırma sorusunun cevabı açıkça anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, burada bir dezenformasyondan bahsetmek mümkündür. Dezenformasyon, gerçeği olduğu gibi değil, belirli bir kurum ya da aktörün çıkarı doğrultusunda üretmeyi ve aktarmayı tanımlamaktadır. Burada da benzer bir anlayış görülmektedir. Haberin devamında;

“Miller Tabak + Co Piyasalar Başstratejisti Matt Maley, Bitcoin’in bu seviyelerde seyretmesi durumunda yukarı yönlü daha fazla momentum kazanabileceğine dikkat çekti.” (Akit,2022) Bu ifade Bitcoin’in yükseleceğine yönelik bir bilgidir.

“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumsuz/olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” araştırma sorusuyla haber içeriğine bakıldığında Bitcoin’in olumlu söylemini yaptığı görülmektedir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninin içerisinde “250 bin, tahmin, öngörü, yükselecek,” (Yeni Akit, 2022) gibi sözcükler kullanılmıştır. Bu sözcükler abartılmış yorumlar ve harekete geçirici mesajlar iletmektedir.

Haberin görseli

Haberin görselinde Bitcoin’e angaje bir biçimde yükselen yeşil bir ok işareti kullanılmıştır. Bununla Bitcoin’in değer kazanacağı anlamı yaratılmaktadır.

Şekil 28. Haberin Görseli (Yeni Akit Gazetesi, 2022)

Tablo 17. Haberin Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Yeşil ok işareti ile Parlak Bitcoin’in birlikte kullanımı	Bitcoin’in yükseleceği

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Daron Acemoğlu: Bitcoin Sistemi Boşa Enerji Harcıyor” (26 Mayıs 2023, Duvar Gazetesi)

Haber başlığında, ekonomi profesörü Daron Acemoğlu'nun adı geçmektedir. Bu önemlidir çünkü bu ismin kullanılmasıyla kullanıcıyı etkilemek amaçlanmıştır.

“Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” ve “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma sorularıyla başlık değerlendirildiğinde, bir ekonomi profesörü, ekonomi ile ilgili güvenilir bir bilginin taşıyıcısı konumundadır. Bunun, haber başlığında kullanılması bir düşünce oluşturma yöntemi olarak görülmektedir.

Haberin atmosferi

Haberin atmosferinin anlaşılması adına haberin içerisinde önemli görülen bazı metinler aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Burada ilk olarak Acemoğlu'nun kripto paralarla alakalı yorumlarının bulunacağı bilgisi verilmektedir;

“Ekonomi profesörü ekonomist Prof. Dr. Daron Acemoğlu sosyal medya hesabı üzerinden kripto paralara ilişkin düşüncelerini paylaştı.”(Duvar, 2023)

“Acemoğlu, önceki yazısında bilginin merkezileşmesi konusundaki eleştirilerinin, bazı takipçilerinde kripto paraları olumlu gördüğü şekilde bir izlenim oluşturduğunu belirten Acemoğlu, durumun tam da böyle olmadığını ifade etti.” (Duvar, 2023)

“Dünkü yazımda, bilginin kontrol edilmesinin gittikçe merkezileşmesinden bahsetmiştim. Bazıları bu argümanımın, kripto paralar için olumlu bir yorum olduğu fikrini çıkardı. Ben büyük ölçüde böyle düşünmüyorum.” (Duvar, 2023)

Bu ifadeyle Bitcoin meselesinin, sermayenin ve ileri kapitalistleşmenin bir uzantısı olarak görüldüğü ve bu bilginin olası yatırımcılara iletmeye çalışıldığı anlaşılıyor. Duvar Gazetesi, Bitcoin'in bu bilgiyle nasıl üretildiğini ve kazancının bir grup tarafından kontrol edilmesini açıklamış ve bir nevi “hegemonyaya” karşı bir “karşı hegemonya” oluşturmuş. Bu noktada, bilginin kontrolü konusunu sadece sermaye sahiplerinin değil (Bitcoin üreticileri, finansal destek sağlayan risk sermayedarları), aynı zamanda devletin de dahil olduğu bir düzenleme yoluyla yönetilmesinin daha uygun olabileceği ifadesi dile getirilmiştir

“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin'in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” araştırma sorusuyla düşünüldüğünde haber içeriğinin tarafsız olduğu hem olumlu hem olumsuz ifadeler kullanıldığı görülmektedir haberin devamı bunu doğrulamaktadır;

olumlu bir argüman dillendirecek olursak, şunlar düşünülebilir: Devletler para ve para politikalarını kontrol eder ve çok fazla güç toplarlar. Başta Bitcoin olmak üzere kripto paralar bu gücü sınırlar, hatta devletlerin yanlış hareket etmelerini de önler. Paranın kontrolü, siyasilerin bazı yetkilerini kötüye kullanmasına neden olsa da bunu önlemenin en iyi yolu demokratik siyasettir. (Duvar, 2023)

Haberin devamında aşağıdaki araştırma soruları “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” değerlendirildiğinde, herhangi dezenformasyon içermediği görülmektedir çünkü haber metinlerinde sadece bir düşünceyi aşılılamaya yönelik gerçekçi olmaktan uzak veya duyguları harekete geçiren ifadeler kullanılmamıştır;

“Karmaşık demokratik işlerden çekilip teknoloji optimizmiyle sarılı kriptoya yatırım yapıp, para kazanmak tehlikeli bir hal alabilir. Tabii ki kripto para yatırımı yapıp kolay para kazanmak, tesadüfi ve anlık bir şey olmaz. Kriptonun içinde büyük bir endüstri ve oradaki anlatıya inanıp yatırım yapan bir büyük kitle söz konusu...”(Duvar, 2023)

“Kripto paralarla ilgili birçok başka sorun da var. Bir akademik çalışma, Bitcoin işlemlerinin dörtte birinin yasa dışı işlemlerle bağlantılı olduğunu gösteriyor.” (Duvar, 2023)

“Bitcoin gibi ‘proof of work-iş kanıtı’ sistemine dayalı kripto paralar da çok büyük oranda miktarda enerjinin boşa harcanmasına neden oluyor.” (Duvar, 2023)

Yukarıdaki ifadelerle, Bitcoin olarak yatırımcının zengin olmasının altının doldurulmasından ziyade, kripto paralardan kolay para kazanmanın riskli durumundan söz edilmektedir. Böylece sistemin bir endüstri olduğu bilgisi haber metninde verilmektedir. Burada kullanıcılara zenginlik hayalinin satılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Haber metninde var olan bilginin Bitcoin lehine olmadığı görülmüştür. Bu tavrıyla Duvar Gazetesi’nin, Yeni Akit ve Sabah Gazetesinden farklı bir düşünce aktardığı görülmektedir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninin içerisinde “paranın kontrolü, bilginin kontrolü, düzen bozucu felsefe, teknoloji tabanlı merkeziyetsizlik, kolay para kazanmak, Bitcoin işlemlerinin dört biri yasadışı, rant sağlamak” kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. “Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir.“Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma sorularıyla yukarıdaki sözcükler bağlamında düşünüldüğünde haber metni abartılmış yorumlar içermemektedir tersine oldukça gerçekçi yorumlar üretilmiştir. Kullanılan sözcükler kripto paranın arkasındaki ekonomi-politik yapıyı anlamlandıracak türden kelimelerden oluşmaktadır. Yukarıdaki

sözcükler arkasında bir bilgi, politika veya felsefe içermektedir. Kullanılan sözcüklerin Bitcoin'in aleyhine olacak türden bir karşı hegemonya oluşturucu tavrı; Bitcoin alımını harekete geçirici değil düşünmeye sevk edici mesajlar taşımaktadır.

Haberin görseli

Burada Bitcoin bir grafik ile birlikte kullanılmıştır. Grafikte yükseliş ve düşüşün gösterilmesi Bitcoin'in dalgalı olduğu bu sebeple risk barındırdığını göstermektedir.

Şekil 29. Haberın Görseli (Duvar Gazetesi, 2023)

Tablo 18. Haberın Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Grafiğin ortasındaki Bitcoin	Riski bir kripto para

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin aylar sonra 30 bin doları geçti”(11 Nisan 2023, Duvar Gazetesi)

Duvar gazetesi Bitcoin grafiğine dayanarak bu başlığı kurgulamıştır. Haber başlığında aylar sonra ifadesinin kullanılması önemlidir, burada örtük bir biçimde Bitcoin'in uzun zamandır düşüşte olduğu bilgisi paylaşılmaktadır. Başlıkta hem olumlu hem olumsuz bir ifade iç içe verilmiştir. Bu da başlığın tarafsız bir biçimde oluşturulduğu, bir algı yaratma amacı taşımadığı bilgisini içermektedir.

Haberin atmosferi

Haberin atmosferinde belirli zaman dilimlerini kullanarak Bitcoin ile olası yatırımcıların bakış açıları oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun için haber metninden seçilen aşağıdaki bölümleri karşılaştırarak okumak önemlidir. İlk paragrafta 24 saat ekseninde bir değerlendirme yapılmıştır;

“Analiz şirketi Coinmarketcap’ın verilerine göre, Bitcoin dahil (yaklaşık 23 bin kripto para biriminin piyasa değeri) küresel kripto para piyasasının değeri, sadece 24 saat içinde yaklaşık yüzde 5 artarak 1,24 trilyon doları aştı.”

Devamında ise tekrar 24 saat bakılmış, sonra ise son 7 gün değerlendirilmiştir. Bu, Bitcoin’in yükselişte olduğu zaman dilimini içermektedir. Haber metninin sonlarına doğru ise 2021’den günümüze bir Bitcoin değerlendirmesi yapılmış ve Bitcoin’in değer kaybından söz edilmiştir;

“En büyük kripto para birimi olan Bitcoin’in fiyatı, ABD Merkez Bankası’nın (Fed) faiz artırımı döngüsünü bankacılık krizi nedeniyle sonlandıracağı beklentisinin yatırımcıların Bitcoin gibi riskli varlıklardaki iştahını artıracığı öngörüsü sonucu 24 saatte yüzde 7’nin üzerinde yükseliş kaydetti.”

“Bu arada, Bitcoin’in son 7 gündeki değer artışı yüzde 8’e yaklaştı. Bitcoin’in piyasa değeri de 590 milyar doların üzerine çıktı.”

“Kasım 2021’de tüm zamanların en yüksek seviyesi olan 68 bin 990 dolarda bulunan Bitcoin, söz konusu tarihten bu yana yaklaşık yüzde 60’tan fazla değer kaybetti.”

Bu noktada Duvar Gazetesi, Bitcoin’in hem olumlu hem de olumsuz söylemini yapmıştır. Haber metninde sadece yükseliş ve bu yükselişin spekülasyon bir biçimde verildiği ifadeler kullanılmamıştır. Haberde dezenformasyon yoktur, fakat haberin genel havası Bitcoin ile ilgili olumludur. Bu sebeple, bu olumlu ifadeler olası yatırımcıda zenginlik hayali oluşturabilir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haberde kullanılan kelimelere bakıldığında; “tüm zamanların en yüksek seviyesi, yüzde beş artarak, Bitcoin gibi riskli varlıklar, yükseliş kaydetti, değer kaybetti” dikkat çekmektedir. İfadelerin hem olumlu hem de olumsuz anlamlar barındırdığı görülmektedir. Bu durum kullanıcıların Bitcoin alımını harekete geçirebilir veya kafa karışıklığı yaratabilir. Haberde abartılı ifadeler kullanılmamıştır. Sayısal verilerle Bitcoin analizi yapılmıştır.

Haberin görseli

Haberde birden çok görsel kullanılmıştır. Kullanılan iki görsel aşağıdaki gibidir. İlk görselde dolar ve Bitcoin birlikte kullanılmıştır. Bitcoin doların üzerinde bir biçimde konumlandırılmıştır. Bu, Bitcoin’in doların üzerinde işlem gördüğü anlamını taşımaktadır.

Şekil 30. Haberin Görseli (Duvar Gazetesi, 2023)

İkinci görselde ise Bitcoin, kırmızı renkli bir arka planla birlikte görülmektedir. Bu görsel uyarı anlamı taşımaktadır. Arkadaki düşüş grafiği Bitcoin'in düştüğü anlamını taşımaktadır.

Şekil 31. Haberin Görseli(Duvar Gazetesi, 2023)

Tablo 19. Haberin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Doların üzerinde Bitcoin	Doların üzerinde değer kazandığı
Renk	Kırmızı	Bitcoin'in değer kaybı

Her iki görselin haber metninde birlikte kullanılması Bitcoin'e yönelik olumlu ve olumsuz parametrelerin bulunduğu bilgisini aktarmaktadır. Aynı zamanda bu bilginin, görsel aracılığıyla olası yatırımcı ile paylaşıldığı görülmektedir.

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin iki ayın zirvesinde: 20 bin doları aştı” (14 Ocak 2023, Duvar)

Haber başlığı incelendiğinde ilk etapta başlıkta olumlu bir hava göze çarpmaktadır. Haber başlıklarının olası yatırımcılar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, Duvar Gazetesin’deki bu haber başlığının içerdiği “zirve” kelimesiyle yatırımcıların algılarını olumlu yönde oluşturduğu görülmektedir. Bu açıdan bu başlık, Bitcoin ile ilgili olumlu bir yargı oluşturduğu için taraflı olarak düşünülmektedir.

Haberin atmosferi

Haberin içeriğine bakıldığında haber metninde tamamen olumlu yargıların kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla araştırma soruları olarak ileri sürülen sorular; “Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” ekseninde haber içerikleri incelendiğinde; Duvar Gazetesinin Bitcoin’in olumlu söylemini yaptığı görülmüştür. Bunu gösteren haber içeriğindeki ifadeler aşağıda açıkça sıralanmıştır;

“Bitcoin, kasım ayından bu yana ilk kez 20 bin doların üzerine çıktı.”(Duvar, 2023)

“Bitcoin’in son 7 gündeki kazancı yüzde 23’ü bulurken, piyasa değeri 402 milyar dolara ulaştı.” (Duvar, 2023)

“Kripto para piyasalarında yukarı yönlü seyir görülüyor.” (Duvar, 2023)

“Bitcoin, 20 bin 872 dolara kadar çıktı.” (Duvar, 2023)

Bu ifadeler bir tür “mermi işlevi” görmektedir. Haberde kullanılan “yukarı yönlü seyir, Bitcoin’in 20 bin 872 olması, uzun süredir ilk kez yükselişe geçtiği” ifadeleri olası yatırımcıların yatırımlarını yaparken nasıl davranacaklarını oldukça etkili olarak belirlemektedir. Yaratılan olumlu algı, kullanıcılara kar edebilecekleri bilgisini yerleştirdiğinden haber metni örtük olarak zenginlik hayali aşılacaktır.

Diğer taraftan haber içeriğinde yalan haber, saptırma, spekülasyon, heyecanı harekete geçirici ifadeler yoktur. Dönemin Bitcoin grafiğine bakıldığında Bitcoinde yükseliş görülmektedir, dolayısıyla bu durum haberde dezenformasyon olmadığını işaret etmektedir.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haberde kullanılan kelimeler, “20 bin doları aştı, iki ayın zirvesinde, yukarı yönlü seyir, 20 bin 872 dolara kadar çıktı” (Duvar, 2023) biçimindedir. Bu olumlu söylemler daha fazla olası yatırımcının gerçek yatırımcıya dönüşmesine,

Bitcoin'in yükselen bir varlık olduğunu/olacağını anlamasına, Bitcoin'i takip etmesine ve kullanıcıyı kriptoya yönelik meraka teşvik etmektedir. Söz konusu bu ifadeler abartılmış yorumlar olarak düşünülmemektedir, Bitcoin dönemsel durum grafiğine uygundur.

Haberin görseli

İki tane Bitcoin parası oldukça canlı ve net bir biçimde kullanılmıştır. Paranın birisi gri, diğer ise sarı renktedir. Burada metafor olarak altın ve gümüş temsil edilmektedir.

Şekil 32. Haberın Görseli (Duvar Gazetesi, 2023)

Her iki yatırım aracı da günümüzde oldukça değerlidir. Bu görsel, altın ve gümüş gibi Bitcoin'in de değerli olduğu bilgisini aktarmaktadır.

Tablo 20. Haberın Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	2 adet net, parlak Bitcoin	Değerli varlık

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Bitcoin'deki yükseliş devam eder mi?” (17 Aralık 2022, Duvar Gazetesi)

Şeklinde “soru ifadesi olarak kurulmuş” bir başlık görülmektedir. Gazete, yatırımcının merak duygusuyla haber içeriğine tıklamasına yönelik kurgulanmış bir yöntem kullanmıştır. Başlık içeriğinde herhangi türden kesin bir ifade içermemektedir.

“Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” soruları yukarıdaki başlık ekseninde değerlendirildiğinde, haber başlığının kesin bir yargı içermemesinden dolayı gazetenin, algıyı biçimlendirmeyen ve tarafsız olduğu yorumu yapılmaktadır.

Haberin atmosferi

Haberin içeriğine bakıldığında; ekonomi haberciliğinin temel işlevlerinin “Duvar Gazetesi” ekseninde gerçekleştirildiği görülmektedir. Burada kamu yararı bağlamında haber atmosferinin tamamında kullanıcıyı bilgilendirmek ve doğru yatırım yapmalarını sağlamaya yönelik bir akış bulunmaktadır;

“Geçen yıl kasım ayında 69 bin dolar seviyelerini test eden Bitcoin’de 100 bin dolarlı seviyeler konuşulurken başlayan çöküş, 15 bin 500 dolara kadar sürdü. Yani zirveye göre tam yüzde 77.5’lik kayıp. Kriptonun amiral gemisi Bitcoin’de yaşanan bu fırtına alt coin’lere tufan olarak yansıdı. Birçok coin tarihi zirvesinin yüzde 95-99 altına indi. Başka bir ifadeyle bir yıl önce kripto para hesabında 1000 doları olduğunu gören birinin, bugün ekranında 10-50 dolar gibi bir meblağ yazıyor.” (Duvar, 2022)

Bu içerik, Bitcoin’in durumunu analiz etmekte ve altcoinlerle olan ilişkisini açığa çıkarmaktadır. Haber metninde hem olumlu hem olumsuz ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Bitcoin’in sadece iyi ya da kötü yönlerini açığa çıkarmamaktadır. Bu atmosfer, haberin tamamında işlendiği görülmektedir.

“TX’in batışı 2008 küresel ekonomik krizinde en büyük yatırım bankalarından Lehman Brothers’ın iflasını hatırlattı. ‘Batmayacak kadar büyük’ denilen Lehman, sisteme olan güveni de sarsmıştı, aynı FTX gibi.” (Duvar, 2022)

“Son zamanlarda da kripto borsalarının en büyüğü Binance ile ilgili olumsuz haberler yapılmaya başlandı. Bu iddialar ne kadar doğru, nereye gider bunu zaman gösterecek. Ama piyasa oyuncuları bu ihtimali düşük görüyor.” (Duvar, 2022)

Burada yorumun altının doldurulduğu ve bazı temel konulara dayandırıldığı görülmektedir. Net ve keskin yorumların kullanılmaması, yorumların belirli kaynaklar ekseninde yapılması Gazete Duvar’ın, bu haber açısından tarafsız ve dezenformasyon üretmeyen bir biçimde haberi ürettiği bilgisine götürmektedir.

“Günümüzde hiçbir denetimin olmadığı, mali yapılarının durumunun bilinmediği kripto borsaları da kafalarda soru işaretleri yaratıyor. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Bailey, geçtiğimiz günlerde ‘kripto paralarda kriz geçse bile regülasyona ihtiyaç var’ açıklamasını yaptı. Uzun zamandır regülasyonlarla ilgili açıklamalar yapılsa da bir türlü hayata geçmiş değil. Ancak genel olarak kripto piyasasına tüm aktörler dahil bir düzenleme gelmesi aslında yatırımcılar için en doğru seçenek.”(Duvar, 2022)

Benzer bir şekilde yukarıdaki bölümde de toplumun doğru bir şekilde yatırım kararı alabilmesi için kripto paralara bir düzenleme talebi dikkat çekmektedir. Bu bağlamda haberin atmosferinde kullanıcıya herhangi bir zenginlik hayali satan ifadeye rastlanmamıştır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Haber metninin içerisinde yatırım ve iflas kelimelerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Her iki kelime de kullanıldığından, “Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?” ve “Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma soruları düşünüldüğünde, haberin abartılmış yorumlar içermediği ve harekete geçirici mesajlar taşımadığı daha dengeli bir bakış oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Haberin görseli

Haberin görselinde bir elde Bitcoin diğer elde ise Bitcoin'in dalgalı grafiği görülmektedir. Burada Bitcoin'in sadece yükselen ve yükseliş vaad eden bir para değil dalgalı bir yapıya sahip olduğu bilgisi aktarılmak istenmiştir.

Tablo 21. Haberın Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Grafik ve bitcoin ikilisi	Bitcoinin dalgalı bir yapıya sahip olduğu

Şekil 33. Haberın Görseli (Duvar Gazetesi, 2022)

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Kripto paraları nasıl bir gelecek bekliyor?” (29 Nisan 2022, Duvar Gazetesi)

Haber metnini çerçeveleyen bu başlık okuyucuda, kripto para sisteminin gelecek vaad edip etmediği ya da kripto paranın yapısının açıklanması beklentisini oluşturmaktadır.

“Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?” “Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?” araştırma soruları bu başlık ile birlikte değerlendirildiğinde başlığın soru olarak kullanılması “algı oluşturu bir

ifade” taşımadığı fikrini işaret etmektedir. Çünkü burada başlık bilgiyi aktarmamakta tersine sorgulamaktadır. Bu sebeple “tarafsız” yalnızca bilgilendirme amacı güden bir başlıktır.

Haberin atmosferi

Haberin giriş bölümünde “Kripto paralarda özellikle geçen yılın sonundan bu yana yüksek dalgalanmalar oluyor. Peki bugünden kripto paralara ilişkin bir öngörü yapmak mümkün mü? Blockchain uzmanı Turan Sert anlattı.” (Duvar, 2022) ifadesi yer almaktadır.

Turan Sert, Boğaziçi ve Harvard Business School mezunu bir blockchain uzmanıdır. Yayınlamış olduğu kitaplarında Blockchain’in ne olduğunu Bitcoin’in geleceğini açıklayarak kripto para dünyasını öğrenmek isteyen insanlara bilgi vermektedir. (Sert, 2019). Haberde kripto para dünyası ile ilgili eğitilmiş ve bankacılık deneyimli birinin “kanaat önderi” olarak gösterildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında haberin giriş bölümü çalışmanın araştırma sorularını oluşturan;

“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu söylemini mi yansıtmaktadır?” “Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?” sorularının, net bir cevabı tanımlayacak türden bir bilginin yerleştirilmeyeceğinin sinyalini vermektedir.

Haberin devamında “(...) Bitcoin ile Tesla marka araçların alınabileceğini duyurdu. Bu açıklama öncesinde 50 bin dolar civarında olan Bitcoin, 65 bin dolar seviyesine gelerek rekor kırdı ve sonrasında hızla 40 bin dolar seviyelerine geriledi. Özetle, Elon Musk attığı kısacık tweetler ile yarattığı dalgalanmayla servetine servet kattı.” (Duvar, 2022) ifadesi kullanılmıştır. Bu önemli bir ifadedir çünkü Duvar Gazetesi egemen görüşe muhalif bir gazete olarak; Musk’ın Twitter aracılığı ile manipülasyon yaptığını açıklamaktadır. Bitcoin’deki dalgalanmayı kişisel “sermaye birikiminin” bir aracı olarak kullandığını belirterek Bitcoin’in, kapitalizmin elit sınıfının sermaye birikim aracı olduğunu topluma anlatmaktadır.

Haberin devamında Turan Sert, 7.8 milyar dolar kripto dolandırıcılığı hakkında; “burada dikkat edilmesi gereken temel nokta, dolandırıcılığı borsaların yapıyor olması. Borsaların güvenilir olup olmadığını da devletlerin denetlemesi gerekiyor. Bu yapılmıyorsa, gerekçesini yetkililere sormak gerekiyor Bu olayları kripto paralara atmaktan ziyade, kripto para borsalarına bakmak lazım. Kara para aklama, dolandırıcılık gibi yaftalar kripto paranın değil, merkezi borsaların sorunu diyor.” (Duvar, 2022) Sert bu ifadeyle, Bitcoin gibi kripto paraların merkezizetsiz olmalarının hükümet denetiminin dışında gerçekleştiğini açıklayarak, devletin sağlamadığının altını işaret etmiştir. Böylece Bitcoin’in ekonomi politikasını açıklayarak topluma bilgi aktarmıştır.

Haberin Devamında (...)”nasıl denetlenecekleri” ve “ileride yasaklamalar olabilir mi” soruları. ABD ve Avrupa Birliği'nin bir yasaklamadan ziyade özellikle ABD'nin stabil para denilen dolara endeksli kripto paraları daha çok denetlemek gibi bir niyeti olduğunu anlatan Sert” şu anda o konuda çalışıyorlar. (Duvar, 2022) ifadesi oldukça önemlidir.

Bu ifade Bitcoin'in neoliberalizmin bir parçası olduğunu düşündürmektedir. Neoliberalizm içeriğinde özgürlüğü vaad etmektedir. Serbest piyasa ekonomisi neoliberalizmin bir parçasıdır ve geniş bir pazar vardır. Bu serbest pazar özgür bir biçimde hareket etmektedir. Pazarı belirleyen şey; bireylerin ya da şirketlerin tek tek davranışlarıdır. Bu, bireysel kararlar biçiminde işleyen bir yapıdır. Diğer taraftan bu durum özel şirketlere kar getirecek işlerin devredilmesini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada devlet de sermayeyle birlikte hareket etmektedir. Bu durum görünmez bir şekilde işlemektedir. Bitcoin gibi kripto paraların varlığı düşünüldüğünde bu neoliberal politikaların içinde düşünülmelidir.

Bitcoin'in çıkışı düşünüldüğünde Bitcoin, özgürlük fikriyle beraber kullanılmıştır. Neoliberalizm ile oldukça paralel olarak görünmektedir. Bitcoin'in yapısı bireysel bir sistemin içerisinde vardır. En önemlisi olarak yukarıdaki haber içeriğinde geçen, “ABD ve Avrupa Birliği'nin bir yasaklamadan ziyade özellikle ABD'nin stabil para denilen dolara endeksli kripto paraları daha çok denetlemek gibi bir niyeti olduğunu anlatan” (Duvar, 2022) ifade; neoliberalizmde olduğu gibi devlet ve sermaye ilişkisini açıkça göstermektedir. Sistemi değiştirmeye yönelik bir girişim olarak düşünüldüğünde, Bitcoin hükümetler tarafından savaş ilan edilerek ortadan kaldırılmaya çalışılabilir. Bakıldığında ise, gerçekte böyle bir şeyin olmadığı, bunun yerine kontrol altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu durum, Gazete Duvar'da çıkan haberin, Bitcoin ve kripto para işlemlerinin sermaye birikiminin bir biçimi olduğunu ABD ve AB örneğinde açıklayarak toplumu bilinçlendirme amacı taşıdığını göstermektedir.

“Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?” “Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?” araştırma sorularına bakıldığında bu haber nezdinde herhangi bir dezenformasyon olmadığı görülmüştür. Haber, Bitcoin ve kripto paralarla ilgili toplumu bilgilendirme amacı taşımaktadır ve zenginlik hayali satma amacı bulunmamaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?” sorusunun cevabı arandığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

“Yüksek dalgalanmalar, öngörü, kısa dönemi gidiş geliş, spekülative, nasıl denetlenecekleri, yasak, merkeziyetsiz, dolandırıcılık” (Duvar, 2022) gibi kelimelerin haberin içeriğinde sıklıkla geçtiği görülmektedir.

“Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşır mı?” araştırma sorusu yukarıdaki kelimelerle düşünüldüğünde haberin harekete geçirici bir mesaj taşımadığı görülmektedir. Tersine kelimeler, yatırımları düşündürücü bir noktaya sevk etmektedir. Bu haber açısından Bitcoin haberlerinin abartılmış yorumlar içermediği görülmüştür.

Haberin görseli

Görselde Bitcoin, fiziksel para biçiminde, parlayan bir şekilde, dijital bir zemin üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 34. Haberın Görseli (Duvar Gazetesi, 2022)

Bitcoin’in birden fazla fiziksel biçiminin canlı ve parlak bir şekilde bir arada görülmesi kripto para sisteminin uzun vadede kazanım üreteceğinin işaretini vermektedir.

Tablo 22. Haberın Gösterebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Renk	Sarı	Değerli yatırım aracı altının bir kaç renk tonu
Nesne	Elektronik zemin	Dijitalleşme
Nesne	Birden çok parlak Bitcoin	Bitcoin’in güçleneceği

Duvar Gazetesi Haber Analizi

Haberin başlığı

“Kripto paralar hareketli, Bitcoin 3 aylık kaybını geri aldı” (28 Mart 2022)

Başlık, çok fazla yatırımcının Bitcoin alımını etkileme gücüne sahiptir. Bitcoin’in mevcut durumunun değerlendirilmesi için merak uyandırmaktadır. Haberın başlığı, Bitcoin alımını etkili bir ifade kullanarak etkileyebilir fakat bu haberın başlığı, bu türden bir başlık değildir. Başlıkta “hareketli” sözcüğü kullanılmış, kazanç sağladığı belirtilmiştir. Gazete olumlu bir tavır takınmıştır.

Haberin atmosferi

Haber metninde; Bitcoin son 24 saatte yaklaşık yüzde 6 değer kazandı. Döviz kurları yatay seyrinde, altın da hafif düşüş var.” (Duvar,2022) ifadesi bulunmaktadır. Bu ifade, tamamen Bitcoin'in durumunu değerlendirmektedir. Devamında ise diğer yatırım araçları değerlendirilmektedir. Yine de diğer düşüşte ve olağan seyrinde devam eden varlıklar karşısında Bitcoin öne çıkarılmaktadır.

Haber bilgi verme, yönlendirme işlevinin yanı sıra sansasyonel bir içerik ile kripto para alımını tetikleme gücüne sahiptir. Haber, Bitcoin ve kripto para ile ilgili bilgileri kitlelere aktarması açısından dezenformasyon kullanarak bir nevi kripto satan bir organ gibi de hareket edebilir. Aşağıdaki içerikte böyle bir yöntem kullanılmamıştır;

“Kripto para birimleri yeniden hızlı bir yükseliş sürecine girdi. Sabah açılışı 46 bin 937 dolardan yapan Bitcoin, son 24 saatte yüzde 5,5 prim yaptı. Son atağıyla birlikte Bitcoin, 2022 yılındaki kayıplarını geri almış oldu. Bitcoin bu yıl 32 bin dolara kadar gerilemişti.” (Duvar,2022).

Haber içeriğinde dezenformasyon yoktur. Kullanıcıya bilgi vermekte ve Bitcoin'in olumlu söylemini yapmaktadır. Haberin genel havasında hayal satma, vaad etme algısı bulunmamaktadır.

Seçilmiş sözcükler yatırım aracı ve iflas kelimeleri

Kullanılan sözcüklerin; “üç aylık kaybını geri aldı, değer kazandı, yükseliş süreci, Bitcoin prim yaptı (Duvar,2022) olduğu görülmüştür. Haberin çıktığı tarihte bir yükseliş vardır bu sebeple abartılmış yorum değildir. Diğer yandan olumlu bir içerik olduğundan kullanıcıyı harekete geçirici türdendir.

Haberin görseli

Görselde önde Bitcoin net bir biçimde gösterilmekte arkada Bitcoin grafiği görülmektedir. Grafikte yeşil ve kırmızı renkler; yükseliş ve düşüşü göstermektedir. Arka tarafa bakıldığında yeşil daha çok dikkat çekmektedir. Okuyucuya Bitcoin'in yükseleceği mesajını iletmektedir.

Şekil 35. Haberin Görseli (Duvar Gazetesi, 2022)

Tablo 23. Haberin Göstergebilimsel Analizi

Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Nesne	Grafik	Bitcoin'in yükselişi

SONUÇ

Medyanın temel görevi, toplumu aydınlatıcı bilgiler aktarmaktır. Ekonomi de medyanın toplumu aydınlattığı, yönlendirdiği yaşam pratiğinin oldukça önemli alanlarından biridir. Eleştirel ekonomi politik açıdan medyanın “bilgilendirici” fonksiyonuna bakmak, medyanın yapısına ve işlevlerine farklı açıdan bakmayı mümkün kılmaktadır. Dolayısıyla eleştirel ekonomi politik, Bitcoin haberlerinin analiz edilmesinde önemli bir dayanak noktası oluşturmaktadır. Medyayı sahiplik ve sınıf formunda analiz etmeyi mümkün kılan eleştirel ekonomi politik, Bitcoin haberlerini de benzer açılardan incelemeyi sağlamıştır. Bu aşamada, haber sitelerinin “Bitcoin haber üretim süreçleri” mercek altına alınmıştır.

Medyanın haber üretiminde etkili olan kriterler değerlendirilmiştir. Özellikle “çok uluslu şirketlerin” ve “kullanıcıların” haber üretimine katkı sağladığı bir süreç gözlemlenmiştir. Üç aşamalı bir şekilde işleyen bu süreçte ilk olarak Bitcoin yatırımcılarının gözetlenmesiyle elde edilen “verilerin” değerlendirildiği bir aşama dikkat çekmektedir. Haber siteleri arasında gezinen, çerezleri kabul eden, sosyal medya hesaplarında Bitcoin reklamlarıyla karşılaşan yorum bırakan, tıkladığı habere göre Bitcoin'in yükselişi ve düşüş durumuna katkıda bulunan olası yatırımcı, dijital kapitalizmin ücretsiz emekçisi olarak öne çıkmaktadır. Diğer tarafta ise Bitcoin'i finanse eden çok uluslu şirketler bulunmaktadır. Bitcoin'in üreticisi olan ve sermaye sahibi olarak tanımlanabilecek bu grup, pazarın durumunu ağ üzerindeki veri deposundan takip ederek yönlendiren “hegemonyayı” tanımlamaktadır. Meselenin üçüncü ve önemli bir yönü olan medya, yine benzer şekilde şirketler tarafından finanse

edilen ve bu nedenle bu şirketlerin çıkarlarına hizmet eden bir araçtır. Bu bağlamda, medyanın kendisini finanse eden şirketlerin çıkarlarıyla uyumlu Bitcoin ekonomi haberlerini üretmesi kaçınılmazdır. Medyanın ticari boyutu ve Bitcoin'in dijital kapitalizmle ilişkisi net bir şekilde görüldüğünden, ikisinin birbirleriyle olan ilişkisi de belirgin hale gelir.

İdeoloji, bir toplumsal grubun belirli kuralları, düzeni veya fikirleri topluma benimsetmesi olarak açıklandığında, Bitcoin'in ideolojik bir şey olduğu yorumu yapılmaktadır. Bitcoin, dijitalleşmenin getirdiği yeni üretim biçiminin bir aracı olduğundan, yine egemen sınıfın sermaye birikimini desteklemektedir. Burada sistemin dijital emekçileri olarak tanımlanabilecek olası yatırımcılar ve gerçek yatırımcılar çeşitli “keriz silkeleme” yöntemleri kullanılarak sömürülmektedir. Buna karşın dijital emekçilerin büyük kısmı kazanç sağlayamazken, finansörler ve Bitcoin'in üreticileri karlarını hızlı bir şekilde artırmaktadırlar.

Diğer yandan dijital emekçilerin olası yatırımcı formundan, gerçek yatırımcıya dönüşmesi de “rızanın üretimi” ile gerçekleşmektedir. Özellikle ekonomi haberlerinde kullanılan milyoner ve zenginlerin ya da Bitcoin ile zengin olmuş bir bireyin haberin içerisinde kullanılması “duyguyu harekete geçirdiğinden” bu durum; rıza üretme yöntemlerinden biridir. “Duygular” Bitcoin ekonomi haberlerinde bir rıza üretme yöntemi olarak kullanılmıştır. Kullanıcılara çeşitli bilgiler verilerek duyguları etkilenmiş onların rızaları, zihinlerindeki düşünceler medya yoluyla oluşturulmuştur. Ekonomi haberlerinde oldukça sık bir şekilde bu yöntemin kullanıldığı görülmüştür.

Sonuç bölümünde tezde sorulan sorulara yanıt verilmiştir. İlk olarak tezin bel kemiğini oluşturan amaç olarak belirlenen; “Kripto para medya tarafından kamuoyunlarını, n nasıl gündemine gelip kullanımına sunuluyor?” “Medya oynadığı rol ile Bitcoin'i nasıl çerçevelemektedir?” sorularına yanıt aranmıştır. Burada amaç medya içeriklerinin kripto paraya yatırım yapan kullanıcıları nasıl etkilediğini anlamlandırmaktır. Özellikle medya içeriği olarak internet gazete haberlerinin Bitcoin'i “yatırım yapılabilir en değerli araç” ya da “yatırım yapılmaması gereken riskli araç” olarak yansıtmasının nasıl gerçekleştiği incelenmiştir. Bunun için örneklem olan dört gazete (Sabah, Yeni Akit, Diken ve Duvar) içerisinden başlığında kripto para ya da Bitcoin geçen haberler seçilmiştir. Bu seçim 2022 Ocak ve 2023 Mayıs ayları arasındaki yirmi altı haber şeklinde sınırlandırılmıştır. Haberler Bitcoin'in yükselme, düşme ve fazla oynak olduğu aylara göre seçilerek incelenmiştir. Bu çerçevede aşağıdaki araştırma soruları yanıtlanmıştır.

- **Bitcoin haberleri kullanıcıların algılarını nasıl biçimlendirir?**
- **Bitcoin haberleri tarafsız mıdır?**

Haberlerin başlığında kullanılan ifadeler çoğunlukla algı biçimlendirmektedir. “En çok yükselen varlık, yatırımcıları kendine çekti, yükselişte, Bitcoin geleceğin parası, yirmi bin dolartı aştı” gibi ifadeler Bitcoin ile ilgili olumlu bir anlam oluşturmaktadır. Burada önemli olan bazı gazeteler, bu ifadeleri kullanırken belirli ayları ve dönemleri haberin başlığında belirterek bu anlamı yaratmaktadır. Yani Bitcoin son bir yılın zirvesinde türünden bir başlık algıyı biçimlendirecek şekilde kurgulanmıştır. Bitcoin son bir yılda en yüksek seviyeyi görmüş olabilir ama bu ona yatırım yapılması gerekliliğini taşımamaktadır çünkü Bitcoin oynaklık üzerinden ilerleyen bir yapıya sahiptir. Başlıkta veya içerikte böyle bir bilginin verilmemesi Bitcoin’in yatırımcıda olumlu bir algı oluşturmak amacı taşıdığı göstermektedir. Diğer yandan başlıkta “Bitcoin son üç ayın zirvesinde!” “dünyaca ünlü milyarderden şaşırta karar..” gibi duyguları aktifleştirici ifadeler kullanılması algı biçimlendirme yöntemi olarak açıklanabilir. Kullanılan noktalama işaretleri özellikle ünlem işareti ya da cümlelerin bitmediği üç noktanın tamamen duyguları harekete geçirici olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırmada; Sabah ve Yeni Akit gazetelerinin tarafı Diken ve Duvar gazetelerinin daha tarafsız haber ürettiği görülmüştür. Sabah ve Yeni Akit gazetelerinin başlık ve içeriklerinde sıklıkla Bitcoin alım satım platformlarının temsilcilerinin isimlerinin kullanıldığı, şirketlerin yatırım önerilerine yer verildiği görülmüştür. ABD gibi güçlü ekonomiye sahip ülkelerden bahsedildiği, Fed veya bankacılık devlerinin isimlerinin geçirilerek Bitcoin’e yönelik güven duyulması çalışmalarının yapıldığı görülmüştür. Bütün bunlar yukarıdaki gazetelerin tarafı olduğunu göstermektedir. Diken ve Duvar gazetelerinin bazı haberleri Bitcoin’in olumlu ifadesini taşımakla birlikte genelde haber içerikleri mevcut durumu paylaşan ve abartı içermeyen türde bilgilendirici bir işleve sahiptir dolayısıyla diğer iki haber sitesine göre daha tarafsızdır. Diğer sorular;

- **“Bitcoin haber içerikleri dezenformasyon içerir mi?”**
- **“Bitcoin haberleri kullanıcılara zenginlik hayali satar mı?”**
- **“Bitcoin ekonomi haberleri kullanıcılara Bitcoin’in olumlu/olumsuz söylemini mi yansıtmaktadır?”**

Sabah ve Yeni Akit gazetelerinin haber içeriklerinde sıklıkla dezenformasyona rastlanmıştır. Haber içeriklerinde kullanılan dezenformasyon yöntemleri; duyguları fazlasıyla harekete geçirmek ve bu sayede kişileri kontrol etmek, haber içeriğinin arkasında yatan asıl meseleyi örtmek, haberi çarpıtmak, abartmak, sloganlaştırmak ve spekülasyon ifadeleri kullanmak olarak tespit edilmiştir. Özellikle haberin içerisine sıklıkla Amerikan Rüyası yerleştirilmiş kullanıcılara zenginlik hayali satılmıştır. Bunun için Amerikalı yatırımcılar ve milyarderler haber içeriklerinde sık sık kullanılmıştır. İncelenen haberlerin

çoğunda milyarlar ve yatırımcıların Bitcoin ile ilgili olumlu görüşleri haberin içerisine yerleştirilmiştir. Böylece yatırımcıya karşı Bitcoin'in olumlu söylemi devamlı kılınmıştır. Bunu yaparken Bitcoin'in oynaklık üzerinden işleyen bir yapıya sahip olduğu, belli bir sınıfın faydasını sağlayan kapitalizmin bir üretim aracı olduğu bilgisi gizlenmiş görünmektedir. Bu durum haber içeriklerinde kullanılan dezenformasyon yönteminin bir şekli olarak tespit edilmiştir. Diğer yandan yukarıdaki iki gazetenin haber içeriklerinde sıklıkla çarpıtma yapıldığı görülmüştür. Haberde kullanılan abartılı Bitcoin yükseliş ifadelerinin, dönemsel ve zamansal sınırlandırmalara göre, kurgusal olarak oluşturulduğu görülmüştür. Diken ve Duvar gazetelerinin ise Sabah ve Yeni Akit'e göre daha ekonomi gazeteciliği işlevlerine uygun olarak davrandığı görülmüştür. Haber başlıklarında daha çok Bitcoin'in durumu ne olacak ya da ekonomi uzmanlarının değerlendirmesini içeren daha gerçekçi bir anlatım taşıdığı görülmüştür. Amerikan Rüyası'nın haber metinlerinin içerisinde yukarıdaki iki gazeteye göre bulunmadığı, Bitcoin ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşıyan bilgiler içerdiği ve haberlerin slogan içeren bir yapıda olmadığı dezenformasyon içermediği görülmüştür.

- **“Bitcoin haberleri abartılmış yorumlar içermekte midir?”**
- **“Bitcoin haberlerinde ne tür kelimeler kullanılmaktadır?”**
- **“Bitcoin haberleri Bitcoin alımını harekete geçirici mesajlar taşıyor mu?”**

Sabah ve Yeni Akit Gazetelerinden incelenen haberlere bakıldığında, “en çok yükselen varlık” “geleceğin finansı avucunuzun içinde” “en iyi performans gösteren varlık”, “Tesla'nın Ceosu Amerikalı Milyarder”, “Kıripto para paylaşımları takip edilen Elon Musk” “Toparlama yılı”, “Bitcoin'e inanıyoruz”, “zıplama”, “yükselinecek” gibi sözcükler kullandığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ackland, R. (2013). *Web Social Science: Concepts, Data and Tools for Social Scientists in the Digital Age*. London: Sage.
- Agbedo, C., ve Celma Kırısagbedo, E. (2014). Lying Honestly For Government: Linguistic Manipulation As Disinformation Strategy In Nigeria. *Innovare Journal of Social Sciences*, 2(4).
- Aksoy, İ., ve Can, C. (2016). Hegemonya ve Karşı-Hegemonik Sızıntılar: Yeni Bir Kavramsallaştırma Denemesi. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3).
- Akyüz, S. S. (2021). Yeni Toplumsal Hareketlerde Sosyal Medya ve Mansüplatif Haberlerin Etkisi Boğaziçi Protestoları Örneği. E. S. Akyüz içinde, *Enformasyon Çağı*. Eğitim Yayınevi.
- Alemdar, K. ve Uzun, R. (2019). *Herkes İçin Gazetecilik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji Ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İthaki yayınları.
- Arolat, O. S. (2007). Ekonomi Basınında Tarihsel Gelişme Ve Yerel Basında Ekonomik Haberler. E. S. Gezgin içinde, *Türkiyede Yerel Basın* (s. 261-269). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Arslan, S. (2021). *Haber Kurgusunda İdeoloji ve Hegemonya*. İstanbul: Toplumsal Kitap.
- Aşkın, A. C. (2014). Dezenformasyonun Küreselleşmesi ve Bir Örnek Olarak Batı Basınında Nato'nun Kosova Harekâtı. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Yüksel Lisans Tezi.
- Aşkın, A. C. (2017). Eleştirel Ekonomi Politik Yaklaşım Çerçevesinde Sosyal Medya ve Dijital Emek. *IBANESS Congress Series*, (s. 31-32).
- Ateş, A. (2022). Dezenformasyonla Mücadele: Kavramlar ve Kuramlar. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(3).
- Ateş, B. A. (2016). Kripto Para Birimleri Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Yüksel Lisans Tezi*, 7(1), 349-366.
- Ateş, N. (2008). Türkiye'de Ekonomi Gazeteciliği Dünya Gazetesi Örneği. Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Yüksel Lisans Tezi.
- Atik, M., ve Köse, Y. (2021). Kripto Para, Para mıdır Döngüsünde Kabul Edilebilirlik Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23).
- Ayaz, F. (2019). Online Sağlık Haberciliğinin Magazinsel Boyutu. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 20(44), 37-50.
- Aziz, A. (2006). Dünya da ve Türkiye'de İletişim Araştırmaları. *Kültür ve İletişim Dergisi*.
- Bakan, S., ve Tuncel, G. (2012). Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi. *Birey ev Toplum*, 2(3), 51-65.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilimin İlkeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başbuğ, B. ve Lokmanoğlu, E. (2021). Yeni Dünya Düzeninde Kripto Para Reklamcılığı: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. M. L. Emek İçinde, *E-Ticaret Ve Kripto Para*. İksad Yayınları.
- Bayraktaroğlu, A., ve Uğur, U. (2011). Televizyon Haberciliğinde Magazinleşme Olgusu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*(7).
- Beldad, A., Jong, M., Steehouder, M. (2011). I trust not therefore it must be risky: Determinants of the perceived risks of disclosing personal data for e-government transactions. *Computers in Human Behavior*, 27(6), 2233-2242.
- Binark, M. (2015). *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Büyükbakkal, A. C. (2020). *Gazetecilik Türleri*. İstanbul: http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/gazetecilik_ue/gazetecilikturleri.pdf.
- Büyükbakkal, G. N. (2020). *Ekonomi ve Basın*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

- Ceylan, H. S. (2008). İletişim Teknolojilerinin Günlük Ekonomi Gazetelerine Etkileri. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Çakmak, F. (2019). Medya da Dezenformasyon Sorunsalı ve Manipülasyonun Gücü: İdeoloji ve Söylem Açısından Seçim Haberlerinin Siyasal İletişimdeki Rolü. Selçuk İletişim Dergisi.
- Çarkacıoğlu, D. A. (2016). Kripto-Para Bitcoin. Ankara : Sermaye Piyasası Kurulu.
- Çatlı, M. ve Şimşek, S. (2021). Dijital Para Ve Egemenlik. TAAD, 12(48), 151-184.
- Çetinkaya, A. (2020). Magazin Haberciliğinin Yeni Platformu:Instagram. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 8(1), 104-132.
- Değerli, A. S. (2021). Göstergibilimsel Çözümleme Yöntemi ile Sosyal Ağ Konulu Afişlerin İncelenmesi. Asya Studies, 5(18), 179-188.
- Demir, S. (2009). Göstergibilim, Umberto Eco ve Yapıtları Bağlamında Göstergibilime Katkıları . İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Fakültesi Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Demirok, M. (2022). Haber Ve Reklam Etiği Bağlamında Gazetelerde Yer Alan Ekonomi Haberlerinin İncelenmesi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Diken Gazetesi, (2023, 06 12). <https://www.diken.com.tr/binance-Bitcoin-cekme-islemini-10-saatte-iki-kez-durdurdu/>
- Diken Gazetesi, (2023, 04 18). <https://www.diken.com.tr/Bitcoin'in-donusu-kriptoda-yeni-ralliler-gorulebilir-mi/>
- Diken Gazetesi, (2023, 01 10). <https://www.diken.com.tr/altin-borsa-dolar-ve-Bitcoin-icin-2023-senaryolari/>
- Diken Gazetesi, (2022, 04 25) <https://www.diken.com.tr/Bitcoinde-nasdaq-ve-fed-etkisiyle-dusus-suruyor/>
- Dursun, Ç. (2005). Haber ve Habercilik Üzerine Düşünmek. S. Alankuş içinde, Gazetecilik ve Habercilik (s. 69-91). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Duvar Gazetesi (2022, 04 28). <https://www.gazeteduvar.com.tr/kripto-paralari-nasil-bir-gelecek-bekliyor-haber-1562220> adresinden alındı
- Duvar Gazetesi. (2022, 12 13). <https://www.diken.com.tr/goldman-sachs-gore-portfoy-cesitlendirmek-icin-altin-Bitcoin'den-daha-iyi/> adresinden alındı
- Düzeli, C. (1983). , “Ekonomi Basınının Gelişimi”, Basında Ekonomi ve Ekonomi Basını 1983 yılı III. Seminer Tutanakları. Eskişehir: Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları No:5.
- Elmas, B. ve Aydın, S. (2021). Geçmişten Günümüze Paranın Tarihi:Fiziki Paradan Kripto Paraya. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, 253-264.
- Erdogan, İ. ve Alemdar, K. (2010). Öteki Kuram. İstanbul: Erk Yayınları.
- Erdogan, İ. (2001). Kitle İletişimi Örneğiyle Marksist Siyasal Ekonomi. Praxis, 276-313.
- Erdogan, İ. (2007). Türkiye’de Gazetecilik ve Bilim İletişimi Yapısal Özellikler Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Ankara: G. Ü. İletişim Araştırmaları Merkezi.
- Ergül, Z. İ. (2019). Ekonomi haberciliğinde haber üretim sürecini etkileyen faktörler (İzmir ili örneği üzerine bir araştırma) . İzmir: Yüksel Lisans Tezi.
- Ertek, T. (2008). Mikroekonomiye Giriş. İstanbul: Beta.
- European Central Bank. (2012). <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/18418/881640BRI0Box30WLEDGENOTES0Jan02014.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Fiske, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Fuchs, C. (2015). Dijital Emek ve Karl Marx. İstanbul: Notabane Yayınları.
- Fuchs, C. (2021). Dijital Kapitalizm çağında Marx’ı Yeniden Okumak. Notabane Yayınları.
- Gadimov, J. (2015). Herman ve Chomsky’nin Propaganda Modeli:Rızanın İmalatı:Kitle Medyasının Ekonomi Politikası. İlef Dergisi, 2(2), 215-266.
- Gılpın, R. (2013). Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası. Ankara: Kripto.

- Girgin, A. (2012). Haber. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 0(10).
- Göneç, A. Y. (2002). Medya ve Haber. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi(14).
- Gramsci, A. (1986). Hapishane Defterleri. İstanbul: Onur Yayınları.
- Grinberg, R. (2012). Bitcoin: An Innovative Alternative Digital Currency. 4 HastingsS ci.&Tech., 159.
- Güleç, T. ve Aktaş, H. (2019). Kriptopara Birimleri Piyasasında Pump&Dump Manipulasyonlarının İki Aşamalı Analizi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 33(3).
- Güler, B. (2019). Antonio Gramsci’de Hegemonya Kavramı Ve Günümüz Siyaset Felsefesine Etkisi. T. C.Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ana Bilim Dalı Yükseklikans Tezi, 111.
- Güler, M. (2018). Bir manipülasyon aracı olarak rızanın imalatı. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(5), 75-101.
- Gültekin, Y., ve Bulut, Y. (2016). Bitcoin Ekonomisi: Bitcoin Eko-Sisteminden Doğan Yeni Sektörler ve Analizi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,, 3(3), 82-92.
- Han, B.-C. (2022). Psikopolitika. İstanbul: Metis Yayınları.
- Harari, Y. N. (2016). Homo Deus-Yarının Kısa Bir Tarihi. İstanbul: Kolektif Kitap.
- Herrera, E. (20223). Cryptocurrency: The Capitalist’s Dream or Nightmare?
- Hirst, M. (2018). The Political Economy of Fake News. Arjantin.
- Hook, A.ve Fitzgerald, S. (1992). Chapman and Salonulnc. New York.
- Ingvess, S. (2017). “Do We Need an E-Krona?” Speech to Swedish House of Finance, . Speech to Swedish House of Finance,.
- John Hohenberg. (1973). The Professsional Journalist. Holt: New York.
- Kartal, E. (2022, 11 22). Makro Ekonomi Haberciliği. 06 2023 tarihinde Sınırkent: <https://www.sinirkent.com/makaleler/makro-ekonomi-haberciligi/637c70f39933e12120ac359a> adresinden alındı
- Kayal , P.ve Rohilla, P. (2021). Bitcoin in the economics and fnance literature: a survey. SN Business&Economics.
- Keskin, M. (2020). ,Merkez Bankası ve Hazine. Astana Yayınları.
- Kılıçarslan, Y. (2012). Temel Kavramlar ve Tüketici Davranışı. Y. Kılıçarslan, & E. Esen içinde, İktisada Giriş (s. 2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kösem Işık, C. (2023). Bilişim İletişim Teknolojileri ve Bir Etkileşim Biçimi Olarak Öznellik. Maltepe Üniversitesi İletişim Bilimleri Doktora Tezi.
- Kripto Para Araştırma Raporu Sektörel Araştırma Ve Strateji Geliştirme Dairesi. Ankara: Bilgi Teknolojileri Ve İletişim Kurumu. (2020,07.07). <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/kripto-para-raporu-5f11dfe709c25.pdf>
- Kshetri, N.ve Voas, J. (2017). The Economics of “Fake News”. IEEE IT Professional, 19(6).
- Kuyucu, M. (2013). Türkiye’de Çapraz Medya Sahipliği: Medya Ekonomisine Olumsuz Etkileri Ve Bu Etkilerin Önlenmesine Yönelik Öneriler. Selçuk İletişim Dergisi, 8(1), 144-163.
- Lazzarato, M. (2013). Immaterial labor. <https://www.e-flux.com/legacy/2013/05/2.-Maurizio-Lazzarato-Immaterial-Labor.pdf?b8c429> adresinden alındı
- Luitel, G. R. (2016). Radio News Reporting and Sourcing: A Case of Nepal. https://www.academia.edu/44648547/Radio_News_Reporting_and_Sourcing_A_Case_of_Nepal_71_Crosscurrents_Volume.
- Marchı, L. D. (2021). Financial capital goes to heaven: Bitcoin,. Matrizes, 205-227.
- Marx, K. (1979). Grundrisse. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Fuchs, C. (2021). Dijital Kapitalizm Çağında Marx’ı Yeniden Okumak (Çev. Diyar Saraçoğlu). NotaBene: İstanbul.

- MEB. (2014). Ekonomi Haberciliği. Ankara.
- Meiklejohn, S., Marjori , P., Grant , J., Kirill , L., Damon , M., Geoffrey M. , V., Stefan , S. (2013). A Fistful of Bitcoins: Characterizing Payments Among Men with No Names., (s. 127-140).
- Merriam , S. (2015). Nitel Araştırma. Ankara: Nobel.
- Mosco, V.ve Fuch, C. (2014). Medya, Meta ve Sermaye Birikimi Marx Geri Döndü. Ankara: Nota Bene Yayınları.
- Mutlu, T. (2021). <https://www.pratolye.com/nazi-almanyasi-ve-bir-kitle-iletisim-araci-olan-radyonun-propaganda-amacli-kullanimi> adresinden alındı
- Ntv Haber Sitesi, (2022, Mart 10). www.ntv.com.tr. <https://www.ntv.com.tr/ntvpara/kripto-para/Bitcoin-ethereum-ve-altcoinlerde-son-durum-ne-10-mart-2022-btc-dogecoin-ve-xrp-kac-dolar-tl-oldu,R8lPX2AvPk6VwaTB7sqf0Q> adresinden alındı
- Chomsky N, Herman E. S. (2006). Rıza'nın İmalatı.(Çeviren: Ender Abadoğlu). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Ohlsson, H. S. (2019). Media Ownership and Journalism. Journalism Studies, Mass Communication, Media and Communication Policy Oxford Research Encyclopedia of Communication, 1-2.
- Okkay, İ. (2020). Dijital Gözetim Çerçevesinde Kişiselleştirilmiş Reklamlar. Uluslararası Toplum ve Araştırma Dergisi, 10(16).
- Orhan, O. ve Erdoğan, S. (2010). İktisada Giriş . Ankara: Palme Yayıncılık.
- O'Shea, L. (2021). Geleceğin Tarihleri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Özbaşı, M. Y. (2019). Elektronik Para Ve Sanal Para:Bitcoin Geleceğin Para Birimi Olabilir Mi? İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 85-104.
- Özçetin, B. (2019). Kitle İletişim Kuramları Kavramlar Okullar Modeller. İstanbul: İletişim.
- Paşalı Taşoğlu, N., Dondurucu, Z., Koca, İ. (2021). Kripto Para Borsasına Yönelik Araştırmaların Finansal Halkla İlişkiler Yaklaşımı Bağlamında Analizi. Nternational Blockchain And Cryptocurrency Conference. Ankara.
- Perkins, D. W. (2020). Cryptocurrency: The Economics of Money and Selected Policy Issues. Amerikan Bilim İnsanları Federasyonu.
- Pirinççi, A. E. (2018). Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin'in Değerlendirilmesi. International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences, 45.
- Rifat, M. (2009). Göstergibilimin ABC'Sİ. İstanbul: Say Yayınları.
- Riskos, K., Dekoulou, P.-E., & Tsurvakas, G. (2019). User interactivity in online newspapers: Exploring the relationship between content features and user response. Newspaper Research Journal, 40(2).
- Rodeck, D. (2023, 06 23). Understanding Blockchain Technology. <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/what-is-blockchain/> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2022, 03 1). <https://www.sabah.com.tr/finans/kripto-para/rus-milyarderler-kripto-paralara-yoneliyor-5890335> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2023, 05 02). <https://www.sabah.com.tr/finans/kripto-para/Bitcoin-2023te-en-cok-yukselen-varlik-oldu-6456748> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2023, 04 11). <https://www.sabah.com.tr/finans/kripto-para/Bitcoin-fiyati-haziran-2022den-bu-yana-ilk-kez-30-bin-dolari-gecti-6430151> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2023, 01 01). <https://www.sabah.com.tr/finans/kripto-para/scaramucciye-gore-Bitcoin-fiyati-50-100-bin-dolar-seviyesine-yukselecek-6318530> adresinden alındı
- Sabah Gazetesi. (2023, 03 9). <https://www.sabah.com.tr/yasam/elon-muskdan-Bitcoin-ile-ilgili-sifreli-mesaj-twitterdan-paylasti-5901379> adresinden alındı
- Saussure, F. d. (1988). Genel Dilbilim Dersleri. İstanbul: Multilingual.
- Sebastiana Viphindartin, N. R. (2020). N. R. Sebastiana Viphindartin içinde, The Theory Of

- Transformation Of Money (s. 19). Singapur: BookRix.
- Sert, T. (2019). Sorularla Blockchain. İstanbul: Türkiye Bilişim Vakfı.
- Sjøvaag, H., & Ohlsson, J. (2019). Media ownership and journalism. Oxford University Press.
- Smit, E., Noort, G., & Voorveld, H. (2014). Understanding online behavioural advertising: User knowledge, privacy concerns and online coping behaviour in Europe. Computers in Human Behavior.
- Şimşek, I. (2020). Anaakım Medyanın Ekonomi Haberlerini Üretme Sürecinde İktidarı Sunma Biçimine Yönelik Ekonomi Politik Bir Analiz. İstanbul: Marmara Üniversitesi Doktora Tezi.
- Taş, O. (2014). Gazeteciliğin Doğuşu: Eleştirel Bir Tarih Yazımına Doğru. Mülkiye Dergisi, 29-66.
- Temiztürk, H. ((Belirsiz)). Televizyon Haberciliği. Erzurum: Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Temiztürk, H. (2003). Batılı Ülkelerde Radyo Televizyon Yayınlarının Denetimi ve Denetleyici Kurullar. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi(26).
- Tokgöz, O. (1981). Temel Gazetecilik. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Topsakal, T. (2018). Tüketim Toplumu Bağlamında Yeni Medya da Haber Olgusu ve Haberin Metalaşması. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü Doktora Tezi, s.199.
- Uçak, O. (2019). Haber Uygulamaları. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Vigna , P., J.Casey, M. (2020). Kriptopara Çağı. Ankara: Buzdağı.
- www.investing.com. (2022, 10 12).
- Yalvaç, M. (2020). Medya'da anlam inşası Bitcoin Örneği. Gaziantep Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yaylagül, L. (2014). Kitle İletişim Kuramları. İstanbul: Dipnot Yayınları.
- Yeni Akit Gazetesi. (2023, 02 15). <https://www.yeniakit.com.tr/haber/unlu-ekonomi-yazari-uyardi-dolara-guven-sifirlanacak-Bitcoin-500-bin-dolar-olacak-1733532.html> adresinden alındı
- Yıldırım, M. (2019). Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(20).
- Yoloğlu, N. (2021). Aktüel Enformasyonun Yeni Yol Haritası: Dezenformasyon. S. S. Akyüz içinde, Dezenformasyon Çağı (s. 1-24). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Yüksel, A. E. (2015). Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin Ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 73, Sayı 2, sf 173- 220, .
- Yüksel, E. (1999). Türkiye'de Ekonomi Basını Gündemi ve Siyasal Gündem İlişkisi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Basın ve Yayıncılık Anabilim Dalı Doktora Tezi, 167-168.
- Yüksel, E. (2000). Ekonomi Haberciliğinin Kamusal Görevleri. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.
- Zubritski , Mitropolski , Kerov. (1980). İlkel Topluluk, Köleci Toplum, Feodal Toplum. İstanbul: Sol Yayınları.
- <https://tr.b2press.com/haber-siteleri>
- <https://tr.tradingview.com/>
- <https://datasociety.net/research/media-manipulation/>